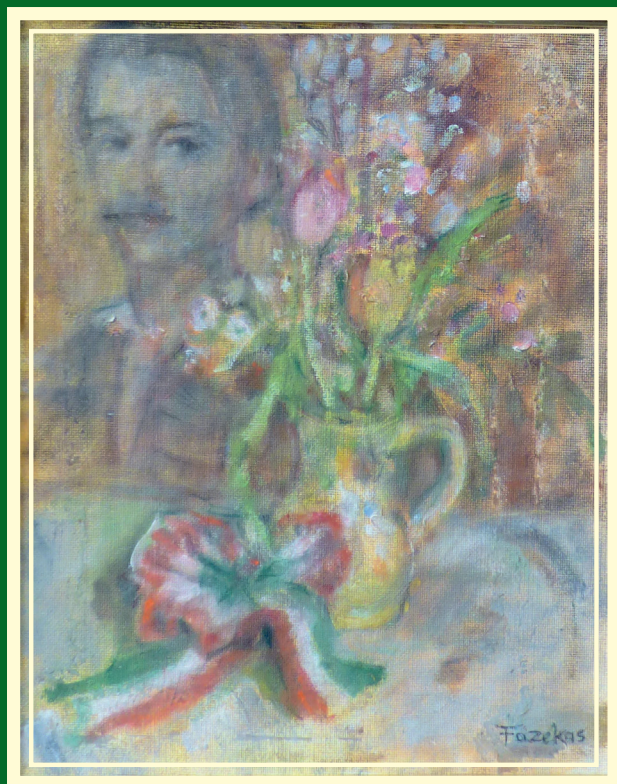

500 Ft

Magyar Múza • 2021. március

MAGYAR MÚZSA

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

ÚJ FOLYAM 17. SZÁM • 2021. MÁRCIUS

ALBERT BÉLA • ALMÁSSY KATINKA • BOTOS MÁTÉ • DÖRÖMBÖZI JÁNOS
ISTENES TIBOR • LENGYEL JÁNOS • OROS LÁSZLÓ • TÓTHÁRPÁD FERENC
KISS IRÉN • SIPOS BULCSU KADOSA • SZEPESI ZSUZSANNA • WESSELY GÁBOR

BALÁZS F. ATTILA • BENKE LÁSZLÓ • BÜKI ATTILA • DÖBRENTAI KORNÉL
DEVECSERI ZOLTÁN • DUPKA GYÖRGY • KALÁSZ ISTVÁN • MADÁR JÁNOS
OLÁH TAMÁS • POZSGAI GYÖRGYI • TAKARÓ MIHÁLY • TURBÓK ATTILA

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:
Bertha Zoltán, Cs. Varga István,
Domonkos László, Kődöböcz Gábor,
Lovas Dániel, Madár János,
Pomogáts Béla

Felelős szerkesztők:
Lovas Dániel
Madár János

Képzőművészeti rovat:
Mártonfi Benke Márta

Internetes megjelenés:
Kalász István

Korrektúra: Katzler Hilda
Terjesztés: Lengyel János

Kiadja
a Magyar Újságírók Közossége
Felelős kiadó: a MÜK elnöke

Szerkesztőség, levelezési cím:
1114 Budapest, Bartók Béla út 31.
Telefon: +36 01/209-3494
E-mail: madarjanos48@gmail.com
pressmuk@gmail.com
Online: www.muk-press.hu

Kéziratot nem őrzünk meg
és nem adunk vissza.

Nyomdai munkák:
HTS-ART Kiadó és Nyomda Kft.,
Budapest

Nyomdai előkészítés:
Euro Bioinvest Kft., Kecskemét

A borítón:
Fazekas Magdolna:
Tükröződő vízpart

A hátsó borítón:
Fazekas Magdolna: Petőfi márciusa

TARTALOM

Takaró Mihály: Halotti beszéd a XXI. századból ..	1
Döbrentei Kornél: Már megint a fejünk fölött? ..	2
Kalász István: A vers legyen , Óraterv	11
Oros László: Magyar vándorszínészek Nyitrán ..	12
Balázs F. Attila: Delete , Újrafestett rácsok	15
Kiss Irén: A nagy krónikás előtt	16
Kovács Sándor: Elnémuló varázsének	17
Tarjáni Imre: Krédó; A menet vonul tovább	19
Almássy Katinka: 2021. március 15-én	20
Madár János: Heckenast Gusztáv műemlék villája Pilismaróton	21
Budaházi István: Farkasok közt	23
Oláh Tamás: A türelmetlen	24
Gulyás Miklós: Kis elégia	26
Bakacsi Ernő :A humoros ember	27
Tóthárpád Ferenc: Évfordulón	29
Pardi Anna: A tisztánlátás ára szellemi pestis idején	30
Vámos Hang György: Menhelyen	34
Sipos Bulcsu Kadosa: A múlt megértett üzenete a jelent teszi értékessé	35
Devecseri Zoltán: Szabadulásunkért	36
Dupka György : „Lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés”	38
Demse Márton: A kenyér	40
Kiss Irén: Pálosaink	41
Turbók Attila: Száz év után is	42
Lesnyik László: Meghalt a polgári miliő	43
Szepesi Zsuzsanna: A boldog öregkor	44
Balajthy Ferenc: Elfajzott mű(remek)	45

TARTALOM

Dombi Tinódy László: A szeretet virága	46
Mártonfi Benke Márta: Egy alkotó élet a Szolnoki Művésztelepen	I–XII
Benke László: Horgászkaland	47
Csontos Márta: Az a nap... ..	54
Istenes Tibor: Szkiták tüze	55
Reményi Tamás: A tavasz egy éjszakája	56
Lach Tibor: A nagy versenyző	57
Szántó Mária: Tudod, hogy van bocsánat	58
Szunyogh Gizella: Üzenet	59
Varjú Zoltán: Nem szól	60
Lengyel János: Egy világotatózó költő a Kárpát-medencéből	61
Wessely Gábor: Próbáld meg Isten nélkül!	66
Albert Béla: Keresztút	67
Dörömbözi János: Egy mese margójára	68
Magyary Hunor: Gyáva angyal; Útban a pokol felé	70
Mészáros József: Te nem szoktál inni, fiam!	71
W. Ábrahám Erzsébet: Te távol, én messze	73
Nagygyörgy Erzsébet: Nem tudom	73
Botos Máté: Szomorú Kalmár Mihály és ami ezután következik	74
Antal József: Virágvasárnap; Gondolatok a hegyen	80
Büki Attila: Imitatio Christi	81
Horváth Ferenc: Pohárköszöntő	83
Pozsgai Györgyi: Dante a változások fényében ..	84
Lengyel János: Mezőségi	89
Folyóiratszámunk szerzői:	90

Kitüntetések

A március 15-ei ünnep alkalmából rangos kitüntetésekkel ismerték el folyóiratunk több munkatársának és szerzőjének munkásságát.

József Attila-díjat kapott: Madár János költő, kritikus, könyvkiadó, a népi és nemzeti irodalom őrzője, a Magyar Múza szerkesztője.

Kossuth-díjat kapott: Vári Fábián László költő, műfordító, néprajzkutató, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, akinek több verse is megjelent a Magyar Múza folyóiratban.

Fájó szívvel búcsúzunk

Budaházi István és Tóth Imre költőktől, valamint **Sántha Gábor** írótól, újságírótól, az 1956-os Magyar Szabadságharcosok Világszövetsége elnökétől. Mindhárman a Magyar Nemzeti Írószövetség tagjai és a Magyar Múza szerzői voltak.

Illusztrációk

Kotaszek Hedvig
Nagy Tibor
Miklosovits László
Szili István
Verebes-Nagy Edit

ISSN 1789-7505

TAKARÓ MIHÁLY

HALOTTI BESZÉD
A XXI. SZÁZADBÓL

Látjátuk feleim
már akkor is, miattunk
egy istálló lett isa
a mi Urunk katedrálisa.

Ki Istengyermekeként hozzánk szólt
majd halálnak halálával holt.
És látja a Világ Világa,
Hogy a világ szemét bezárta,
S rájuk már nem világít, heon
Néhány hozug reklám neon.

Ettünk már ezernyi halálut
Épült már ezernyi halál-út
Általunk világunk terein.
Halljátok feleim?
Látjátuk feleim?

látjuk – látjátok
isa – bizony
halálnek – halálnak
haláláal – halálával

Világ Világa – Jézus
heon – csak, csupán
hozug – hazug
halálut – halált

DÖBRENTAI KORNÉL

MÁR MEGINT A FEJÜNK FÖLÖTT?

Takaró Mihály személyisége, munkássága, irodalomtörténészként, költő- és íróként, elmélkedései, előadásai alapján a „népben, nemzetben, hazában gondolkodás” természetes és nyílt vállalását jelenti. Számomra a hit pajzsa, a kereszténység európai védelmezője. Valamint a méltatlanul félreállítottak, a mélyből kiáltók, a patinás értékeket alkotók és megőrzők – strázsán innen s túl – felmutatója. A mesterségesen, praktikával, sanda politikai szándékból örök feledésre szánt, a nemzeti önértetet izmosító egyéniségekre húzott, végleges kivégzés előtti fekete csuklya lerántója. Hatalmas szabadságharc ebben az ádáz, magyarságellenességet felvonultató bel- és külföldi sereglésektől harsány honban. Vállalkozás ez a javából, honnan az energia hozzá? A lényeg, hogy van! A test gravitációját leküzdi a lélek. Ezért, hogy jut erő nemcsak az illegitim terrorizmus és fedező ménjei – trójai falovak – némely spekuláns pénzekkel támogatott „civil” szervezetek, hanem a legitimizált állami erőszak bevált módszereinek leleplezésére is. Világos célja, nem a kiszolgáltatottak igazságának „eltakarása”, inkább annak felragyogtatása!

Takaró Mihály jelenvalóságában a „nomen est omen” névben él a szándék, sajátosan kivételes megvalósulását tapasztalni. Magatartása: tehetség és jellemeszilárdság, meg a magas szintre emelt intellektus egysége, ezt közvetíti.

Nem úgy takar, mint elkapartakat a szociális hant, ellenkezőleg, életre keltve kitakar – nem exhumál! – felfed(ez), visszavarázsol építő módon egy nemzet kihagyásos emlékezetébe! Magára vonva a zsoldos amnéziakeltők, „gondozók”, történelemhamisítók engesztelhetetlen és egyetemes gyűlöletét.

Mit jelent, mezítelenül? Számomra első értelmezésként azt, hogy védtelenül. Magyar-ként az önmagával határos Magyarországon! A kérdés most már nem költői: meddig köteles egy nép a nemzetlejárato hordát elviselni, pontosabban mennyi adagot szükséges a szlogenné fakított, lejáratott demokrácia nevében lenyelni? Jellemem, a nyál már nagyon összegyűlt a szánkban, kiutat keres!

Takaró többsíkú, sugallatos könyve, a *Jeruzsálemi hétvége* minden direktség nélkül igyekszik eszembe juttatni a szellem, a szépség koldusait levetkőztetőket, a Jézus rongyait egymás közt kockán elnyerő pribékeket. És bevillan Márton fél köpönyege is, amit sohase forgatott, és nem volt alatta két kulacsa sem, viszont ráterítette egy didergő hajléktalanra, azután ellovagolt „hiányos öltözetben” a halál felé. És ránkterítettett, az egész emberiségre, a jézusi *Torinói lepel* – érvényes létét vitassák bár számosan –, a szándék kikezdhetetlen: védelemül, akár önnön gyengeségünk ellen is. Miként a kötetben s egyben a *Kyrie-ciklus* kezdő versében a felkiáltás: Kyrie eleison, Uram, irgalmazz!

Mit jelent mezítelenre vetkezni, vetkőztetni? Mikor verejtékünkől a páncélzat is elrozsdáll? Cifraságok nélkül, pucéran az Édenbe vissza? Ahonnan Mihály arkangyal, a mennyei seregek ura, egyszer már lángpallossal a kezében kiparancsolt minket a siralomvölgybe, hogy orcánk izzadásával, velőnkkel marjuk le vértetűnkről a korrodálás nyomait, melyek, mint a hullafoltok...

Ezt jelentené a maszk nélkül? Különös farsang az emberisége! Vagy Jézus vérével mossuk, öblítsük le a gyalázatot? Netán éppen kovácsoljuk újra, mint szoktuk? Avagy a makacs ártatlanság védjen meg a kísértéstől, ősbűnnel a hátunk mögött? Amit a költő kérdés nélkül fölvet, lehet-e rá érdemben felelni?

Az utolsó reggeli című versében, a szörnyű happening után: „Jézus, miért maradtál negyven napig? / Azóta nem tettél Csodát.” S azóta, kétezer évig mindennap, mégis? – teszem hozzá. Meglehet, a mi értelmünkkel van a baj!

Ám költőnk érti: „A kereszten ég és föld között / sem a földön / sem az égen, / csak Te tudtad / Jézus, mit hoznak az órák”. És hozták Muhi pusztát és Mohácsot, hosszú orosz megszállást, tankjaikban népáruló, kiárusító gauleiterek és egyéb galádságokat. És, mint ahogyan a kötet személyre szólóan sugallja, igényessége bizonyítja, az aláreszkedő kegyelmet is reabocsátotta e keresztény népre. Viselni nehéz kereszt. Mindmáig. Elkívánni halandóktól majdnem lehetetlen. Bűntudat nélküliek körében felesleges önáldozásnak tűnhet a mártíriumság!

Természetesen – és ez így mennyire természetellenes –, a hivatásos korrodálóknak, a nagyban játszó nemzeti züllesztőknek mindegy. Mire jut, juthat ez a kis lélekszámú, de nagyra hivatott nép. Weöres egyik gyermekversében megvilágítja, szokásos zsenialitásával két sorban, miként vélekedik a mindenkori két nagy hatalom a világ alapvető dolgairól, és fölillantja, mire is számíthatnak a világhatalmak közt leledző, lavírozó kisépek – köztük mi, magyarok is: „Én is hegy, / te is hegy, / nekünk ugyan egyre megy”. Nekünk viszont nem! A hivatásos korrodálóknak, a nagyban játszó nemzetzüllesztőknek mindegy. Refrénszerűen nyomatékosítom a fenti sort. Mindenkori nagyha-

talmak együgyű – egy ügyű – kényszerű főjátsszámájának ez a lényege. Aki ezt a nemzeten belül elfogadja, zsoldosként kiszolgálja, lelke rajta. Már ha maradt még neki.

Nehéz gazdagon ellensúlyba hozni a jézusi jelenléte ezzel a kopár világgal. Következmény: kevés országban történhetett, mint nálunk, hogy a hóhérok mindmáig nem kértek bocsánatot az áldozatoktól, és nem is bocsátottak meg. Ennyire nyíltan kiállva a sátán mellett Mária országában élni? Másként ez volna a demokrácia?

Különösen hangzik ez ott, ahol maga Jézus volna az antidemokrata? Meglehet, Kajafás nyomasztó igazsága máig rákövesedhetett a világra? Tény, amennyiben hagyjuk, hát akkor meg is érdemljük! Kyrie eleison! Hosszú távon ez kevés, és nem boldogít, mert nem lehetünk – az Úr sem akarná –, hogy saját könyörgésünk rabszolgájává legyünk. A születéstől a sírig, minden beavatás nélkül. Némi érthetőség szükséges a Lét elviseléséhez. Ez volna a feltétlen hit, amely nem agyi „termék”, de létalap. Gyerekkoromban – az ateizmus állami évei idején – valahol láttam egy rajzot, máig belém vésődött: egy zsoké ül egy vízilovon, elé sárgarépat tart, az meg rohan, hogy utolérje... Sosem fogja. Az élet vigaszága, és ha mégis? Gondolom, ez a remény megjelenítése, akár a Takaró könyve.

A népi bölcsesség megállapítása szerint: „addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér”. Takaró Mihály talentuma sugallja nekem: meddig bújhatunk el egy kelme mögé, amely több, mint „bot és vázon”, ám az most már nem az igazi nemzeti zászló, amelyért „atyáink vére folyt”. El lehet még rejtőzni a „vén zászlótartók” háta mögé. Sejtethető, előbb-utóbb mindig eltalálják őket, mint a nemes vadakat, kilövik. Vigaszul Hunornak, Magornak a Csodaszarvast nem sikerült leterítenie. Igazából nem akarták. Később viszont egymást igen, egy nyíllövésnyi távon, s így fájdalmasan maradtunk mi meg, megrontott nemzedékek, rontásban továbbtolulók s az utánunk megfertőződtek.

Takaró Mihály misére komponáltan megalkotott könyve világsikerre is számíthatott volna, ha az utolsó szó *weekend*? Én hiszem! Viszont Trianon után nem hiszem, az utolsó szó joga ott sem volt a mienk. A szerző, szerintem, amúgy sem szeretne angol-amerikai stílusban fogalmazni, miután szülei megtapasztalhatták a szövetségesek általi szőnyegbombázások iszonyatát. És nemsokára átélhették a családra terülő vörös szőnyeg drasztikumát is.

Tudomásul kell vennie a szerzőnek és kritikusanak egyaránt, hogy e kötet a kereszt mítosza alatt lebeg. Azaz, itt egyesül a horizontális és a vertikális, látszólag két durván ácsolt fadarab, de a rajta kiszerveztetett más dimenzióba emeli. Miként a gyarló gondolatot is. Nem lehet „tárgyilagos”, egysíkú megközelítéshez kötni. Többet hordoz önmagánál, és e telítettség nélkül nincs megérzés, se katarzis. Bár igaza lehet a szerzőnek: „már önvédelem okán is, az itteni Magyarországon” nincs helye a direkt politizálásnak, és mégis. Merthogy Jézus élete-halála, tagadhatatlanul politikai esemény-számba ment, akkor is, most is. Kétezer év után, akár napjainkban, a jézusi drámát Jézussal együtt éljük meg a mindennapi jelenben. Mire véljük az időt? Az örökkévalóság fonákjának? Semmilyen tanulság nem érvényes? Egykor, gyarmati igában vegetál-

ván, az akkori *Szabad Nép*, prejudikálva követelte a klerikális reakció fő képviselőjének, Mindszenty hercegprímásnak bitóra küldését. Ez több, mint direkt politizálás, a lap az '56-os népakarat nyomására égre-földre megesküdt, soha többé ilyet nem enged meg magának. De beigazolódott, mint mostanában is, a kommunisták más anyagból gyúrtak. Az anyag minőségét most nem minősíteném, különösen egy kézenfekvő szóval nem. Mint ahogyan az úgynevezett békepapok jórészt megtévesztett táborát sem. Nem értek fel a szentpéteri magasságig, hamis hajnalt jeleztek a három kakasszóval. Rossz pásztorai voltak a nyájnak. Szüntelen önmegbánásuk is kevés volna, mert a kőszikla nem lesz áruló, hitek bizalmával visszaélő, inkább megghasad. Ezek nem. Ugye, ez nem direkt politizálás?

Gondolom, az sem, mikor a „rendszerváltás” után a megbuktatott Antall-kormány után jött a karhatalmista Horn, aki a templomokba zöldfülű egyetemistákat küldött a szentbeszédék kijegyzetelésére. Ugye, ez nem direktpolitika? Az sem, hogy, amit szabad Jupiternek, nem szabad az ökörnek.

A tiltás kedvlohasztón hat az önkéntes igaviselésre. Hát szabaduljatok föl, de ne az orosz mintára, most Nyugat-Európa által! Jézus a biztosabb! Nem hiszem, hogy az Arbeit macht frei vagy a malenkij robot! Remélem, ez nem direktpolitizálás. Az lenne „amúgy agyament fogalom”, amikor a 20–21. században újra eme évezredes kérdések törésvonala mentén: Isten vagy a sátán (ateizmus) fakadnak föl, sőt gennyesednek el a sebek. Akkor mit akar az iszlám harmadik történelmi kísérlete? Mi folyik itt vallási köntösben? Mit takar Európa megroggyanó térdre roskadó gyöngesége? Meglehet, a Takaró Mihály könyve késve jött? „Mi mindig, mindenholnak elkészünk.” Vagy mindig túl korán érkezünk?

Megjegyzem, ennek az írásnak a műfaja nem meghatározott, nem fölkérésre íródott, hacsak nem a Fentvaló támogatásával, mert alkalmat és jogot adott hozzá, hogy a könyv sorait, a benne foglaltakat kitágítsam, ha sikerül, túlléphessek e „mai korcsmán”. Gondolataimnak – égi bátorításra – semmiféle gátat nem szabtam. Ez nem jelenti, hogy parttalan.

A kötet költői eszközeiben kiforrott, mély talentumot képvisel, oly természetesen, hogy külön esztétikai elemzésre nem szorul. Sőt! Nagy gondolatokhoz olykor az emberiség is kevés, de némely ember nem! A magányosságnak ez a garanciája. Örök ütközőpont az egyéni és a közösségi sors. Engem már régen nem az ágyú szerkezete, hanem a kilövésen túl, a lövedék összetétele, a hatása, hatékonysága érdekel.

A költészet, az igazi, kiszolgálja aényt: eljut! Oda, ahol már néplélektanilag fontos, hogy eljusson. Bár a marathoni futár teljesítménye máig igazolja a gyalogság nélkülözhetetlen szerepét. Tudható, az olvasó ember számára feltétlenül, már aki nem bolsevik propagandán nőtt föl, hogy a Takaró Mihály-i költészet nem egyszerű, kiűritett hordótartalmakat tölt fel. Képes ez a költői erő megtelíteni érvényes tartalommal. Sokan mások konganak, és szónokolni fölállanak a hordó tetejére, hogy tovább kongjanak.

Engedtessek meg – alkotmányos jogom –, hogy fölemelkedjek és visszazuhanjak. Ha Takaró könnyű recenzióra számít – egyáltalán nem számított rá, hogy írok róla – téved.

Ahhoz Ő túl súlyos. Magam sem vagyok pille-nehezék, és minden kihívásra válaszolok, a nemesre különösen. Ritka, olykor létezik egymásért vívott párbaj. Ez, beismerten, az. A lényeg, mit nyer ebből a magyarság, annak egészséges lelke... Szerintem sokat. Mert az a költészet eszmevízió, kinyilvánítási pont, eligazodásra serkentő, útmutatási iránylat, meghatározás. Szigorúan személyre szabott, amúgy aztán azért egyetemes.

*

Ha már a múlt, ha már a sors. Úgy tűnik, a kifejezés, a meghatározás hiteltelenné vált. Azzá tették. Lehet, az akkori *Jeruzsálemi hétvége* megrendezői. Összemosódik mára az Isteni akarat, amely mindig elkülönült az embertesti ördögök manipulált világától. Azért fogalmazok így, mert a Szentlelket semmiféle diabolikus elem nem képes helyettesíteni. Bukásunknak innen a magyarázata. És elkeserítő győzelmeinké. Magasabb szintre kell lépni, elég-e hozzá Jákob lajtorjája? Túl kézzelfogható, hát esetleges. Mit jelent fokról fokra? Nekem már semmit, pontosabban, alig valamit. Szentként kilépni egy sírból. Ugyan! A glória meg amúgy is rozsdásodik, emberi értelemben szinte mindig. És a csoda, hogy nem mindig. A teremtés titkának óriási hatalma ez. És bármikor bekövetkezhet, hitetlen korunkban is.

Kiszolgáltatottak lennénk? Az emberi lét sokrétű csodáinak végső célja volna – ez azért a Teremtéshez túl kevés –, maga a sátán legyőzése? Szakadatlan harc a születéstől a sírig? Így ez önmagában sivár, csekély, akkor is, ha tudomásul vesszük, Isten talán tudatosan átadta a világot – most úgy tűnik, igen –, Lucifernek. Az ellene viselt, önmagunk megtartása érdekében vívott folytonos küzdelem kevés, mert ha így van, hová tegyük Jóbót? Valóban, a „kénköves” győzött?

Vélekszem, akadnak példák, amelyek, mint próbatételek, fölöslegesek. Itt van Jób: Istenként én teremtettem, tudom, hogyan fog viselkedni megpróbáltatások idején, miért kellett fölálldozni, odadobni, örök bizonyoságként fölálldozni a szenvedésnek? Elismerem, erre a kommunizmus gyakorlata kiváló példa. El kell döntení, ki szerette Sztálint? Pontosabban azt a bagázst, amely a legrosszabb pillanatban létrehozta a Tanácsköztársaságot. Egyedül Európában. Mintha azóta is itt lennének, bár soha nem kívánja őket vissza senki. A hataloméhség, mely ennyire nyers, taszító, a nemzetet használja fel brutális vágyai kielégítésére. És fáj, hogy fel is tudja, vagy így, vagy úgy.

Miért is? Vajh, kik állhatnak a világerő döntései mögött? Bizonyára nem a költők, az érzékeny, finom agyberendezésű művészek. S lám, őket is be lehet hódoltatni. Még azokat is, akik hiszik, több életünk van. Legalább azt az egyetlen biztosat használnánk ki alaposan! Pásztor és a nyáj. Legalább azt kéne elérni, ne az bégeessen, aki Igét hirdet. Veszélyesebb, mintha farkasbőrbe bújna. „Pásztorok, pásztorok, keljetek fel...”

*

Természetesen a hívő emberiség is tele van kétségekkel. Mostanában annyi átverés, hazudozás, torzítás, csúsztatás után nagyon is. A média az igazi ötödik hadoszlop – tisztelet a kevés kivételnek. Képviselői föladtak minden erkölcsi normát, filozófiai műveltségük sekély-csekély, miképpen anyanyelvi felkészültségük is olykor bántóan, fűlértően hiányos. Ezzel a csúrhélló bandával mit lehet kezdeni a magyar kibontakozás

érdekében? Senki nem hord magával mikroszkópot, ki tudja, mi rejtőzik ott bévül? Elvégre, századok bizonyítják, az emberi butaság jócskán mélyebb és messzebb vezet, mint Dante tíz pokoli bugyra. Odahagytuk a természetből kapott „láttnokságunkat”, megérzési rendszerünk, amely túllát a szem sugarán, megsejt más dimenziókat, olyano-
kat is, amelyeket a realista valóság nem ismer el vagy be.

Megint előtérbe kerül, és ez nem csoda, bár lehet veszélyes tévút, a Szent Tamás-i kételkedés, mely végül is az emberiség ősjoga akár: amit a saját szememmel látok, az a valóság. De tényleg az? Tudom, ide kívánczik a shakespearei mondat: „Tükör által homályosan”.

Egyébként a gondolat Szent Páltól ered. Mert már az sem bizonyosság, amit a két szem mutat. Zseniális manipulációnak tekinthető a világ, úgy tűnik, egy lényen bukik meg, csorbul ki, és ez a *Jeruzsálemi hétvége* főhőse. Halálában az örök túlélő. Mi meg felkapunk Szent Mihály lovára, mely, ki tudja, hová üget, s ki tudja, hol áll meg. Csak nem azon is túl? Már mint az óperencián és az üveghegyeken, ahol a megbízható, önma-
gával azonos igazság lakozik.

Népmesei hét esztendő telt el a Püski által kiadott késpenge-vékony kötet óta. Összeszorított keskeny száj, de kiszakad belőle a figyelmeztető jajszó. Úgy tűnik, üze-
nete visszhangtalan. Hiába sorakoznak benne egymást követve a versgyöngyök, tudhat-
juk, mi a gyöngyök sorsa a mai világban. Föleszik őket a disznók, mégse ettől híznak, hanem a mosléktól. Akár a kő, ha kő kövön nem is, a söpredék marad. Nem csobogja körül kristálytisztá víz, mint Wass Albertnél.

Tobzódásuk, ha zsákutca is, nem lebecsülendő, mert politikai erővé válhat immorális, infernális erők kezében, mint 1919-ben! Félek, a Takaró-féle el nem takart, nyílt üzenet-
tet – igazából már jócskán 2010 után vagyunk –, csak azok nem vehették kellő számmal tudomásul, akikhez szólt volna. Mert nem jutott el hozzájuk. Nem kapott ez a könyv sem elégséges figyelemfelkeltést, a nép-nemzeti réteg felé sem. Ostoba, ősi rutin szokás szerint, csak szölamokat: a jó bornak nem kell cégér. Csak annak kéne igazán! Persze, attól is függ, kinek a fia-borja a szerző, s milyen témák megszállottja.

Takaró Mihály hazája több mint ezeréves, mégis itt, e honban a hivatásos nímándok másodrangú magyarként kezelik. Ha Romániában élne, bozgorként bánnának vele. Iga-
zán fontos, a magyarság önértetét erősítő, lelki igényességét szolgáló művekre miért nincs pénz? Vagy csak nyögvenyelősen. Gyűjteni kell rá, s ha gyűjtünk, akkor sem fogadják el némely, vegyes összetételű bizottságok, mert akkor jogunk lehetne a dolgok alakulásába, alakításába beleszólni.

A magyarság őseredetét, abból következő jelenét hamisítás nélkül bemutató könyvkia-
dás, terjesztés nem létezett a proletárdiktatúra, az emberarcú szocializmus és a szocia-
lista demokrácia idején. Gúzsba kötve táncolni azt lehetett, ám aki másféle medvetáncot akart lejteni, kicsit csárdás ütemben, annak a proletár öklől odaütött, ahová köll, akko-
rát, hogy szocializmusának emberarca, Isten szegyenére leszakadt, és a szocialista demokrácia kerete közt lehajolhatott érte a porba, amelyből gyúratunk. És demokrati-
kusan felvehetett a lent heverő orcák közül egy másikat. Szabad a választás! A kérdés a

„rendszerátalakítás” óta nincs megnyugtatóan rendezve. Nem megy ez máról holnapra, tudom, bár néhány sebre került ugyan szépségtapas, a fájdalmak, megbántottságok ennél hatékonyabb gyógyírt követelnek. Több mint nehéz, mert az elmúlt évtizedekben minden stratégiai poszton – és nem csak a pénz- és a médiaügyekre gondolok, hanem az élet szinte minden színterére –, zömében ellenérdekelt döntéshozók ülnek, a kettős mérce kialakítói, művelői. A néppártosodás olykor, sajnos, így üt vissza. Megkönnyíti a beépülést. Az álnok árokásást, az alattomos obstrukciót, azaz az ellehetetlenítést, a népbetűtést mérgező taktikáját. Belerondít a kimondás oly sokáig áhított mámorába, amely úgy múlt ki, hogy el se jött.

Már 1986-ban leírni kényszerültem: „bazalt-csömör a Ság, sorsunktól setétlik, / sziklát átók vássa, / mögöttünk irtózva összezúg az erdő, / csak az öncenzúra, mi bennünk egyre nő, / s gerincünk sorvadása.” E beidegződés ellen viselt, önmagunk megtartása érdekében vívott folyamatos küzdelem a garancia arra, hogy ne a kénköves-patás győzőn. Lehet-e valóban az élet csupán egyetlen célja a születéstől a halálig ez a tusa, melyet megpecsétel az ősbűn. És egy megóvó ima: „és ne vígy minket a kísértésbe”.

Lehet! Mert eközben, ha szavakból is, ám az Ige testet ölt – és ott áll a halandó költő halandóságot meghaladó műve, a *Jeruzsálemi hétvége*. Elég-e? Emberek vagyunk. Lerombolhatóbbak, mint ez a szigorú, biztos ciklus lábakon álló katedrális. Hatása, hangulata, szerkezete miseszzerű. Mintha belépnénk vagy a szertartás végén kijönnénk egy templomból. „Menjetek békével!” Más kérdés, tudunk-e megnyugodott szívvel meg-, illetve hazatérni. Mert ez a megbízható cölöpökön álló ideakatedrális ilyen pilléreken áll: Kyrie, Dies irae, Lacrymosa, Sanctus.

Csak mértékkel... Portrék, álmok, vagyis mindazon alapok, amelyekre az emberi élet és lélek épül. Ezek megőrzése, továbbvitele, átadása a cél. A törekvést áthatja, mint minden igazi művészetet, a SZAKRALITÁS. Ez a gyakorló emberi léten túli hozadék, az „emberibb emberhez” vezető lépcsőfok. Az ilyen magaslaton tetőző életmű esetében a véleményalkotó nem érez jogosultságot a művek számbavételezésére, esztétikai elemzésére, főként, hogy meggyőződhetett a szerző fölényes formakezeléséről úgy az ókori, mint a „modern” versformák alkalmazásánál. Lehet, Landesmann rabbi ámuldozna...

Tehát nem elemzem ciklusonként a könyvet, ha igen, csak kiegészítőleg, itt-ott kiemelve egy-egy szókimondó, művészileg találó részt. Már csak azért is, mert a könyv több mint verseskötet, és nem csak a végén található nagyon izgalmas novellák miatt. Ettől egységes, a vertikumra horizontként boruló egész. Avagy fordítva!

A *Dies irae* ciklus, a Harag napja, mert hogy van. Ha keresztény öntudattal, önfelegyelemmel visszafogottan is. Remeklések és történelmi felneszelések alkotják a ciklust. Nem tudom, az inkvizíciók máglyák fénye kellőképpen bevilágítja-e? Ettől még a Harag napja marad. Mert ellepték, beárnyékkolták a világosságot a sötétség erői. Teszik ezt ma is, mintha semmit sem tanulnának az időben az időből. Erről küld jelentést az a traktus, amelyben ilyen címek szerepelnek, nem is gyöngéd hangnemben: *Antirecenzió Spiró György: Jönnek című versére*. Érdemes a Spiró „mű” ajánlást földidézni: „jönnek a dúlt keblű mélymagyarok megint, Fűzfapoéták – fűzfarajongók, jönnek a szarból”. Így szólt

a dörgedelem a trágyadomb alól, onnan, ahol nem Spiró töltötte ifjúságát, hanem az európai minőségivé vált Sinka István. Ezért a versnek nevezett ocsmányságáért – az akkori Írószövetségben még volt annyi spiritus, hogy a Spirót Karinthy Ferenc kioktatóan lekapta a tíz körméről – nem a Spiró körmét kapta le a „körmös” Bauer! –, megvédve a magyarság, az Írószövetség önbecsülését.

Tán ez volt az utolsó alkalom, példa az önvédelemre. Hogyan engedhettük meg magunknak Spiró, Eörsi, Petri, Eszterházy és mások által latrina sorba lerántani, lökni a népünket, amely tagadhatatlan a Szűzanyának ajánlottan nevelkedett. És a Szent Jobbot húscsapatnak nevezni?

Mellesleg jegyzem meg, némi keserőséggel, soha senki nem tanul vétkeiből. Azt hiszi, elég meggyónni őket vagy elhallgatni. Utóbbiakon, a Júdás ivadékokon, évezredekén át kiüt a „hullafolt”. Egy nemrég kiadott Spiró kötetet azzal reklámozott az *ÉS*-ben a recenzióíró – erre is ott van pénz! –, hogy ő ismeri a magasztos nyelvi játékot, amely a címben rejlik. A kötet címe: *Malaccal teljes*.

Arcán a lelki furunkulusokkal megvert örök álkamasz kifejti még, hogy nincs sajtószabadság Magyarországon! Élt volna ez a merész Khomeini alatt. Leírja, hogy a cím tulajdonképpen az *Üdvözlégy, Mária, malasztal teljes* imát idézi, számára bravúrosan. Valószínű, ő penitenciaként soha nem imádkozta el!

Tehát újra kezdeni kell, nem engedik befejezni a harcot. Nesze neked békegalamb! Takaró Mihály kötete számos alapvető kérdést vet fel. Például a nemzeti önvédelem nevében, ha van holokauszt törvény, miért nincs a magyar önbecsülést védő, az azt büntetlenül kikezdők ellen érvényesíthető parlamenti határozat. Azért, amilyen a parlament? Mert van spirituális ellenállás is. Ennek egyik kimagasló példája ez a mondandóját tekintve „elsikkasztott” könyv. Ki tudja, kinek a felelőssége ez? Én tudom! Felelősségre vonás az nincs. Nagy kár, és nem csak Poe hollójával szólva. Hanem a szű, amely szívós munkával olyan tölgyeket is kidönt, amelyek a már misztikum páncéljában sem sérthetetlenek.

Tehát jogos, sőt erkölcsi követelmény, a *Dies irae* ciklus. A *Harag*, mert hogy van, ha keresztény öntudattal, a hódító iszlám kapcsán önfegyelemmel visszafogottan is. A megbocsátás más kategória. Nehezebb. E nehézség adja a krisztusi lényegét: ki mer ezen felülkerekedni. És van-e feljebb, az evilági elaljasodásokkal szemben? Van például ez a könyv. Amely, azért ilyeneket is tartalmaz: „*K. J. távirata kései utódainak odalentről*”. Költői lelemény, bár annak a züllesztésnek nem volt stopja, viszont a piros lámpa végig kitaróan virrasztott, mint egy vigalmi negyedben. Hogy az üzenet feljött-e a föld alól az itteni érintettekhez nem tudni, nem látni. Csak a bűnisméltés példáit.

Úgy tűnik, Kossuth Lajos másként üzent. Takaró is üzent, nemcsak nekünk, hanem a szétkorhadt maradványoknak is, akik, akár ifjúi mezben is, összefogva az ördöggel, kizárólag a hatalomért virsaftolnak. Miközben nem lehet rájuk bízni egy óvodát, se egy öregeket gondozó otthont. Ki nevelte fel ezeket? És mindenképpen az ország kárára.

Vigasztalásul mit is mond költőnk a *Biztató – magyaroknak* című frappáns költeményében, mellőzve minden köntörfalazást, az olykor körülményesen körül járt igazsággal kapcsolatban: „MI OTTHON VAGYUNK. / Itthon mi vagyunk. / Itthon vagyunk mi. / MI VAGYUNK ITTHON.” Igen, nem elég ezt tisztázni. Történelmi kötelezettség. Mint ahogyan számomra az is, hogy a kötet címadó lényeglátásától ne távolodjak el, különfé-

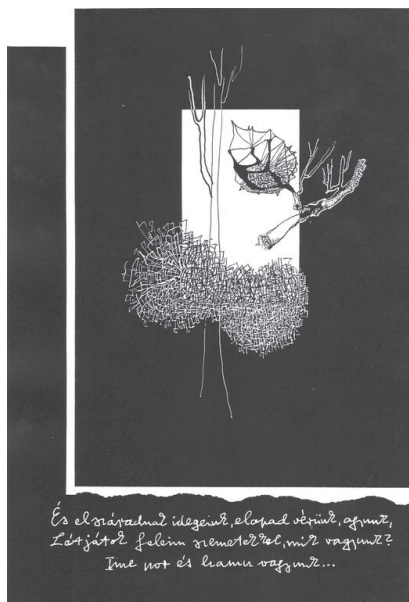
le verselemzések ürügyén, még akkor is, ha ez egy verseskönyv. Messze több annál, agyonhallgatottsága sem volt véletlen. A nemzethez szólása sem az. Az ókori és a modern költészet eszközeinek fölényes birtoklása jellemzi líráját, a szemérmes magánéletit is. De menthetetlenül a Hazával van elfoglalva szeretett Édesanyja elvesztésekor is egyben az anyaföld részbeni elvesztését siratja, amely ezzel a halállal lett teljessé, nem az autonóm törekvések kimenetelétől.

Furcsa gényűjtő-temető a férfiaké! Portréival nem akármilyen ikonokat vés fel az égre, sajátos megközelítésben. Persze, ezek is mind figyelmeztetések! Arany János, Mikes Kelemen, Wass Albert, Nyíró József, Áprily, Tompa, Tamási, Kós, Makkai, Kisbán, Szilágyi István, Kányádi, Dzsida, és végül *Üzenet Nagy Lászlónak*, 2013-ból. Mint mindig, pontos a diagnózis: „Se a fogukkal... / se a kezükben... / Á, sehogyan se! / Hidd el, ezeknek / nincs is túlsó part!”

Különben az utolsó, *Mikes kelemen* című vers, nagysága miatt messze kimagaslik a kötet hegyláncolatai közül. A kötetről mélyen hosszát és sokat lehetne írni, elvégre nem a „semmiről írók” tollából való. Itt most nemesen búcsúzni kell. Stílusosan, az *Álmok* ciklus megragadó részletével szeretném ezt megejteni, nevezetesen a *Filmszakadás – Fábri halála* – című megrendítő írásból. Már csak azért is, mert jellemző ránk egy nemzeti amnézia, filmszakadás, ettől lesz könnyű vagy nagyon is nehéz a továbbjutás.

A temetésen Koltay Gábor filmrendező búcsúztatta Fábrit. Az író erre így emlékszik vissza: „És beszélni kezdett (Koltay). Szavai nyomán sűrűbb lett a csend, s a mozdulatlan, néma, feketéllő emberfolt fölött éledni kezdett az ég. A magasból egy *Körhinta* vidám hangjai hallatszottak, még feljebb *Hannibál tanár úr* és *Édes Anna* sétáltak, egy *Befejezetlen mondat* szavait hozta a szél, a látóhatár szélén Fábrián Bálint ballagott találkozni az Istennel, s az ég közepén, épp a fejük felett feltöretett az *Ötödik pecsét* is.”

És már megint felettünk!

Miklosovits László – Márai Sándor:
Halotti beszéd

KALÁSZ ISTVÁN

A VERS LEGYEN

A vers fúrjon falakon menjen a
 másik házba be a poros nappaliban essen
 a vetetlen ágyra majd késpengén
 a mindennapi kenyérbe másszon a jobb
 napokra váró öltöny zsebéből
 a balos könyvespolcra onnan sánta hason
 laton ki a sáros járdára a poros galambokat ugató
 kutyáról pórázon át a farhátos cekkerbe
 így utazzon vers az út végén térre csalt tömegbe
 ott másszon fel az ünnepi emelvényre onnan
 kerüljön fel az elnöksobrot nagyító plakátra
 aztán essen foltként a felnézők
 maszatos zubbonyára a vers legyen
 röplap erre a világra.

ÓRATERV

Vagyok én 61 éves fázós fia
 értelmiségieknek tanár aki
 külvárosi iskolába jár hajnalban
 írja az óratervet idegen
 nyelven tanítja az életet
 wie komme ich how can i tervezi
 diáknak hogyan írjon le házat szobát
 mesélje el anyját húgát napját
 hogyan kérjen kiló almát kenyeret
 hogyan mondja lázasan
 orvosnak panaszát –
 mindezt írom fázósan pedig.
 Pedig inkább azt tanítanám
 hogyan kell szívrohammal is
 bevenni várat visszafoglalni
 partot hidat érteni álmodást
 hogyan jó nézni hajnalban szerelmet
 hogyan szép kelteni alvó gyereket.

OROS LÁSZLÓ

MAGYAR VÁNDORSZÍNÉSZEK NYITRÁN

Ha Budapesten járok, első utam mindig a Múzeum körüti antikváriumokba vezet. Van ott vagy öt, közel egymáshoz, és mindegyik bőséges kínálattal rendelkezik. Az eladók már ismernek, és tudják, hogy a régi felvidéki kiadványokat keresem. Legutóbb egy színpadi előadásra invitáló plakátot nyomtak a kezembe azzal a megjegyzéssel, hogy ez biztosan érdekelni fog...

Valóban érdekelt, hisz az előadásra Nyitrán került sor, mégpedig 1857-ben. Tehát 164 évvel ezelőtt, a Bach-korszak keserves időszakában. Akkor, amikor még a hatóságok igencsak rossz szemmel nézték a lakosság különféle gyülekezéseit, a nyilvános fellépéseket vagy akár a magyar nyelvű színi előadásokat.

Az ominózus bemutatóra a helyi Szarvas vendéglőben került sor 1857. január 5-én. Az öt felvonásos dráma címe Gróf Szapári Péter vagy Budavár visszavétele a töröktől. Szerzője egy bizonyos Birch-Pfeiffer Sarolta (1800–1868) német színésznő volt, aki színműveket is írt. A mű fordítója pedig Komlóssy Ferenc (1797–1860), aki viszont sok mindent vállalt magára: volt ő már színész, színiigazgató, drámaíró és műfordító is.

A 25 x 39 cm nagyságú plakáton azt is feltüntették, hogy nemzeti hőstörténeti színtékről van szó, illetve, hogy az előadás bevételét a városi kórház részére szánják.

A plakát Neugebauer József (1810–1895) nyomdájában készült, aki 1835-től működött Nyitrán, és ő volt a város első tipográfusa.

A darabot pedig Kétszeri József (1809–1889) színtársulata adta elő. Kétszeri (a plakáton Kétzeri) gazdag színházi múlttal rendelkezett. 1832-ben lépett először színpadra, és attól kezdve 57 évig vándorolt, illetve negyvenöt évig igazgatott különféle vándortársulatokat.

Hosszú működésével kapcsolatban megemlíthetem, hogy 1841-ben egy ideig Petőfi Sándor is nála színészkedett Rónai névvel. Mivel Petőfi ezekért a fellépésekért nem sokat kapott, hát szerepírást is vállalt, amiért további egy forint járt... Ma is megvan a Petőfi Irodalmi Múzeumban (PIM) az a szerep, amelyet Rónai álnéven Földváron másolt. A szöveg hátoldalán pedig Kétszeri megjegyzése olvasható, ahol igazolja az írás hitelességét.

Van azonban egy másik történet is, amely viszont Blaha Lujzával kapcsolatos. Kétszeri társulatában volt ugyanis egy Reindl Sándor nevű, egykori császári huszártiszt, aki a nyíregyházi szolgálata idején megismerkedett Ponti Lujzával. Reindl kilépett a seregből, és 1848. februárjában házasságot kötöttek. Majd részt vett a szabadságharcban, és annak leverése után, a katonai hatóságok elől menekülve, vándorszínésznek állt Kétszerihez – Várai Sándor néven – a feleségével együtt... Mikor aztán a társulat 1850. szeptember 7-én Rimaszombat felé tartott, akkor a legenda szerint Lujza lányuk egy falusi csárda udvarán, egy másik szerint a vándorszínészek szekeren, míg a valóságban másnap (8-án) Rimaszombatban, Manczel József csizmadia házában látta meg a napvilágot...

Kétszeri József a színtársulatával bejárta az egész Felvidéket, lényegében Komáromtól egészen Kassáig – sőt, a szlovákok lakta részeket is –, és bizony mindenütt nagy szeretettel fogadták. Arról, hogy valóban voltak szlovák nézői, csak egy példát: amikor 1858. júniusában a társulat Besztercebányán járt, akkor a Bécsben megjelenő *Slovenské Noviny* című lap úgy tudósította az olvasóit, hogy az előadásokra olyanok is előfizettek, akik talán magyarul sem tudtak. Hasonlókat írt a magyar sajtó is. Például a Vasárnapi Újság szerint „voltak sokan, kik hazánk csengő nyelvét nem is beszélik, mégis megjelentek, s mondhatom nagy meglepéssel távoztak.”

Elmondható, hogy Kétszeri társulata valóban mindenütt megállta a helyét, és nagyon jó benyomással volt a nézőkre. És ami még fontosabb: ahol megfordult a színészeivel, ott ezekben a nehéz időkben is nagy odaadással, szeretettel ápolta, és terjesztette a magyar nyelvet.

Ez a társulat járt hát Nyitrán, amikor 1856. november 16-án megkezdte ott az előadásait. Bemutatták a Cigány, a Hazatértek és a *Liliomfi* című darabokat. Majd az új esztendő első napjaiban – mivel az eddigi előadások sikeresek voltak – sorra került a fent említett Szapári Péter című darab is. A korabeli kritika azonban nem látott nagy fantáziát a színműben. Sőt, olyan kérdések is felvetődtek, hogy valójában mitől is nemzeti ez a hőstörténet – így hirdették ugyanis a színlapon –, ha ez nem igazán derül ki az előadásból... Pedig a színészek jól játszottak, azonosultak is a témával, de a darabnak mégsem volt különösebb hatása. Ennek magyarázata viszont inkább abban rejlik, hogy az emberek még mindig féltek. Nem merték kinyilvánítani az érzelmeiket, nem érezték magukat biztonságban. Mindenütt besúgókat láttak... Meg aztán alig telt el nyolc év az aradi kivégzések óta... Ennek ellenére a legnagyobb elismerést a fiatal, kellemes és nyájas természetű Bertényi Berta kapta. Ő játszotta a budai helytartó lányának, Zulimának szerepét...

Kétszeri társulata tehát 1856. november közepétől 1857. február 11-ig, amikor a búcsúelőadását tartotta, három hónapig működött a városban. A közönség pedig mindig nagy „lelkességgel fogadta a társulatot, és általában, a rossz időjárásban tartott előadást kivéve, a terem mindig tömve volt nézőkkel.”

Mindezek mellett azonban az a leglényegesebb, hogy a társulat elvitte a magyar kultúrát és a magyaros színműveket a kevésbé ismert helyekre meg a kisvárosokba, ahol az egyszerű ember nagyon ritkán láthatott színpadi előadást. 1859 nyarán például Léván játszottak, majd Rozsnyón, végül a telet Rimaszombatban töltötték.

1863-ban Lőcsén vannak, amiről a sajtó úgy tudósít, hogy „ritka vendég, magyar színtársulat érkezett a városba, s ápr. 18-a óta tart előadásokat. Akkor és ott a legsikeresebb bemutatójuk a II. Rákóczi Ferenc fogsága volt... 1866 nyarán Iglón, a következő esztendő áprilisában pedig Gölnicbányán találjuk őket. „A múlt hónapban Kétszeri magyar színtársulata látogatta meg bányavárosunkat. Összesen 12, nagyobbbrészt népszínműveket adtak. Dacára annak, hogy városunk lakossága német ajkú, általuk nem is remélt pártfogásban részesültek.” ... És így sorolhatnám tovább a felvidéki helyszíneket, ahol ez a jó szervezőkészséggel megáldott igazgató a kisszámú, lelkes társulatával megfordult.

Kétszeri József tehát fáradhatatlanul járta társulatával az országot és szívvel-lélekkel hirdette, terjesztette és népszerűsítette a magyar színjátszást és a magyar nyelvet. Szerette a közönségét, akárcsak a magyar múltat, aminek tiszteletére gyakran lehetett őt látni zsinóros magyar öltözetben.

Hosszú színészi és igazgatói pályafutását 1889. szeptember 16-án fejezte be Szarvason, amikor nyolcvan éves korában elhunyt.

Megjegyzésként annyit, hogy nevét a korabeli sajtó többféle módon is írta – Kétzeri, Kétszery vagy Kétszeri –, de minden esetben ugyanarról a személyről volt szó.

Végezetül még egy gondolat: írásom aktualitását ezúttal az adja, hogy most is olyan időket élünk itt a Felvidéken, amikor ismét ápolni, terjeszteni, népszerűsíteni és minden erővel védeni kell az anyanyelvünket – magyarságunk megmaradásának egyik legfontosabb feltételét... Legyen hát ez mindegyikünk feladata.

Miklosovits László – Márai Sándor:
San Gennaro vére

BALÁZS F. ATTILA

DELETE

súlyos a billentyűkön
vonagló kéz
a kéj rángatózásai
a halált elhessegetni vágyó
ujjak
bágyadt lüktetése
amikor az égi billentyűzeten
egy határozott kéz beüti:
delete

ÚJRAFESTETT RÁCSOK

szórd szét
oszd meg a morzsákat
adj kenyeret és halat
az éhes gyűlevészhadnak
hazug ígéreteket
ördögi képernyőkön
és csábos plakátokon
szórj hamis ezüstpénzeket
hadd tülekedjenek
egymást taposva
vicszorogva
egymást marva
gyakorold be a gesztusokat
hangoztass szlogeneket
míg tekintetük
mint bogáncs tapad rád
vakon követnek majd mint a
megváltót
és szabadnak érzik magukat
az újrafestett rácsok mögött

KISS IRÉN

A NAGY KRÓNIKÁS ELŐTT

Kerek platán- vagy tölgyerdő közepén,
vasból öntött nagy emelvényen,
vasból öntött királyi székében ül
vascsuklyásan, vaskönyve fölé hajolva
az Ismeretlen Nagy Krónikás.
Mindennap elhaladok előtte,
s lehuppanok kicsit elébe,
nézegetem furcsa rovás-jeleit,
kérdőre vonván a jegyzetelőt:
ma is csak közömbös, mint azelőtt?
A dolga az emlékeztetés, mi más?
Fejét rázza a furcsa Krónikás:
tudja ő a jövőndőt is vesézni!
Akkor mondja meg végre nekem:
milyen jövő vár egy olyan népre,
amelyik különb, mint nagyobb szomszédjai?
Most is csak a mennyiség fog dönteni,
s a minőségnek megint hétrét kell görnyedni?
Kérdésemet hallván a Vaskrónikás
lecsapja vastollát, és rám mered:
„Találd meg végre a saját helyed!”
– kiáltja, s ezt visszhangozza az erdő.

Szili István:
Nyúlfarkfű

KOVÁCS SÁNDOR

ELNÉMULÓ VARÁZSÉNEK

(ami még itt maradt, ránk maradt...)

Megérkezvén a kicsi és népszerű fürdőhelyre mindjárt földiekkel találkoztunk. A „hogyan vagytok”, a „mi újság” és „meddig maradtok” párbeszédpanel közben igen csak kitartóan nézett rám a házaspár női fele.

– No, ezután rajtad sem fog majd a rontás! – mosolygott az asszonyka.

– Hát ezt meg hogy érted? – bámulok rá értetlenül.

– Úgy, hogy fordítva van rajtad az ing, a nyakadban még a méretjelzést is lehet látni – okolja meg a sokbeszédű.

– Ne is bánd, legalább a boszorka nem fog megrúgni, meglátod, messzire elkerül majd – erősíti meg a férjura.

A kis közjáték után a feleségemmel kellene zsoztölődnöm. Nem vette észre rajtam a fordított inget? Hiszen ott ült mellettem a kocsiban a félórás úton...

Nem fog rajtam a rontás, nem fog megrúgni a boszorkány! – járt eszemben egész nap a solymosiak megjegyzése. Latolgattam, talán még hálás is lehetnék annak a fordítva felvett ingnek.

Mert a solymosi ismerősök szavai mögött valami mélyről, régről jött üzenetet éreztem. Egy elfelejtett ősi hitvilág megfakult szavai értek ide.

Hány nemzedéken át, miféle emberláncolaton és meggyötört parasztelődök kínban gyötört babonái érkeztek hozzám? Talán valamely kabar gyökerű palóc nagyapa üzenetei jöttek felém?

Hol volt a kezdet? Talán az ázsiai szteppéken, sámán sátrak sötétjében, vagy az őseink hozták magukkal a pogány hittel együtt... vagy éppen itt, a falu, a Bábakő körül, mely nevében is hordozza a boszorkányos mitikus múltat? Meddig kellene visszalapozni a történelem könyvét: a hon megteremtése, a regösénekek elhallgattatása idejéig?

Eltöprengtem az idő szárnyalásán, hány sötét téli estén, hány babonás nagymama meséin átszöve jelent meg a boszorkányos szólás a solymosi házaspár szavai révén...

Igen, semmi kétség, az őseink üzenete: lám, voltunk, ilyenek voltunk. Volt egy világ, amikor meséket hallgattak a gyerekek, esténként beszélgettek az emberek, szomszédok látogatták a szomszédot, az emberek keresték egymás társaságát. A faluban Lukács Annus néni úgy mesélte egy gyűjtőnek, 1962-ben: „a keresztúton át ne menj éjjel 12-kor, mert gyönnék a boszorkányok, a szellemek és elragadnak, ... mert a szellemek ilyenkor mennek a rétre és ott táncolnak, a marhakörömből isszák a bort...” Tudták azt jól a

régiek, hogy az ajtót gatyamadzaggal kell bekötni,... a felfordított seprűt meg az ajtó mellé kell tenni, hogy a boszorkány ne tudjon mellette elmenni.

Tibi szomszédom a gévagombát emlegeti. Ismerem-e, mondják boszorkánygombának is. Mert körben nyílik az erdőben, ahol a boszorkányok az éjszaka táncoltak, egy tisztáson. Ott terem az körülöttük, amikor hűvösebbre fordul az idő. Ja, hát a *Boletus luvidus*, miért is nem ezzel kezdted, a szennyes sárga tinóru. Nem ismerem ugyan, ám hallottam, hogy ez a boszorkányok főzeteinek fontos, „mérges” alapanyaga.

Ámde kell-e csodálkozni, ha elmondom, hogy mindez a palócok földjén történt. Ezen a tájékon pedig – mint tudjuk – hites, lelkében érzékeny és a babonákra fogékony nép lakik.

Vagy mondjam ezt múlt időkben? Vajon ötven év múlva találkozhattunk-e hasonló kis történettel. Kötve hiszem. Látva a jeleket, addigra a globalitás, a multikultúra elvégzi a magáét. Ebben az újféle kultúrában pedig nincs helyük efféle népi babonáknak, jóslásoknak, szólásoknak, feledésre ítéltetve. Megszűnnek a rontások, a szemmel verések, a delelezések. Népünk emlékezetéből eltűnnek a boszorkányok. Elnémulnak a varázskénekek.

Pedig ez is a magyar kultúránk szerves része, melyet tatárnak, labancnak, muszkának ezer év alatt nem sikerült megszüntetni. Szép Palócország, bocsáss meg, nem ilyen jövőt szánok neked!

Kotaszek Hedvig:
Szerelmem

TARJÁNI IMRE

KRÉDÓ

Üres az a mennybolt, ahol ennyi isten hallgat
Nincs mögötte élet, nincs mögötte semmi
A kígyó sem valódi –
Akármelyik vallás, akármelyik szekta
Naponta eladja felszínes „tudását”
Nincs mögötte élet, nincs mögötte semmi
A kígyó sem valódi – csak bőréből a tárcák
Én mégis Őt keresem, Őt, aki teremtett
Nem mutatja arcát, pedig ott van, ott jár
Folyton a nyomomban, lelkembe néz
Olykor hümmög is – de nem hagy ott a porban

A MENET VONUL TOVÁBB

A külső világ már egyre távolabb van,
és a szörnyű keserűség fokozódik.
Semmit sem tehetek, sem érte, sem ellene,
az alapok tisztázatlanok;
nem lehetek egyszerre a fényben,
közben tartom a lámpát, amitől fény van.

A legnehezebb lenne a ritmust követnem.
És teljesen hiábavaló, mert ez az út,
ez a tempó nem vonzott soha. Sem az
egy irányba menetelők végtelen sora.
És ha baj érne? A menet nem állna le,
nem tette másokért sem, nemhogy miattam.

Tehát távolodom. Valószínűleg lemaradok,
és az új ismeretlen virágokat ápolgatom
majd, ami a letaposott földből kisarjadt
azzal a kevés ismerettel, amit ellestem tőlük.

A menet vonul tovább, vajon meddig érnek?
A virágok között már bogarak is vannak –

ALMÁSSY KATINKA

2021. MÁRCIUS 15-ÉN

feltűzzük lélekkokárdánkat
vakcinákkal oltakozunk
szabadságharcos hőseink
szobrai körül
üresek a terek csak
virágaink élnek emlékeznek
Kossuth téren zászló
lengedez ellenségünk
a COVID-19 sem piros
fehér zöld színekben öl
tízezerszer feketébb mint
a fekete ellenség démona
barátaink halálhírét vijjogja
nedvesség penész rothadás
szaga terjeng rosszul
illeszkedő csontok vázán
kígyó tekereg
zászlóinkon nedves méltósággal
esőcsepp kristályosan csillog
hőseink emlékdala csendül
„Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!”
megnyugtat mint zene
mint a szavak nélküli zene

MADÁR JÁNOS

HECKENAST GUSZTÁV

MŰEMLÉK VILLÁJA PILISMARÓTON

A dunakanyari településen, Pilismaróton, a Rákóczi út 19. szám alatt található Heckenast Gusztáv emeletes, oromzatos, romantikus stílusú villája, amelynek egyedülálló története és történelme van. A Feszli Frigyes által tervezett gyönyörű épület és ősi park sorsa ezer szálon összefonódik a magyar történelemmel. A magyar történelemnek is egyik legmeghatározóbb időszakával, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc éveivel.

Források szerint a vagyonos, tekintélyes könyvkiadó és nyomdász – a pesti, budai ingatlanai mellett – már ekkor, 1848-ban rendelkezett Pilismaróton ingatlanokkal. A kor legnagyobb költőit, íróit, festőművészeit, zenészeit, építészeit, politikusait fogadta itt, a faluban lévő nyaralójában. Egyes dokumentumok és idős emberek visszaemlékezései szerint a jelenlegi villa hatalmas pinchelyiségeiben már 1848-ban nyomda működött, és nyomtak itt Kossuth-bankót is.

Heckenast Gusztáv (1811–1878)

Mindez csak megerősítheti azt az információt, hogy a *Nemzeti dal* és a *Tizenkét pont* kinyomtatásának előkészítése és kivitelezése Pilismaróthoz is szorosan kötődik. Ugyanis, egyes állítások, feltételezések szerint, Landerer Jenő a pesti nyomdában, Heckenast Gusztáv pedig Pilismaróton tartózkodott 1848. március 15-én azzal az előre átgondolt tervvel, hogy ha Pesten a hatóság lefoglalná a nyomdát, akkor Pilismaróton tudják kinyomtatni a forradalmi kiáltványt és röplapot. Bízom abban, hogy a további kutatások majd egyértelművé teszik ezt is, mint a Heckenast-villa megépítésének számtalan kérdését.

Bizonytalanság van máig a villa megépítésének időpontjával kapcsolatosan is. Azonban minden jel arra mutat, hogy a hatalmas pincehelyiség sokkal hamarabb épült meg, mint maga a villa. Arra vannak megbízható utalások, hogy Heckenast Gusztáv pilismaróti nyaralója – a villa megépítése előtt – két egymás mellett álló, módosabb házat jelentett, ahol fogadhatta baráti körét: Petőfi Sándort, Arany Jánost, Jókai Mórt, Vörösmarty Mihályt, Széchenyi Istvánt, Deák Ferencet és másokat.

Korabeli dokumentumok szerint – Feszli Frigyes tervei alapján – 1851-ben kezdték építeni magát a villát, amelyet két év múlva fejeztek be. Az emeleti nagyterem mennyezetén rendkívül értékes freskó látható, amely Béla, Keme, Attila hun vezér és Géza fejedelem ábrázolása. A páratlan szépségű képzőművészeti alkotás a Nádasdy-féle Mausoleum előképei alapján készült.

A hat szobás, gyönyörű villa még nagyobb lehetőséget teremtett a társas életre. Tudjuk azt is, hogy a már említett személyeken kívül Vajda János, Jósika Miklós, Eötvös József, Kemény Zsigmond, Gyulai Pál, Táncsics Mihály, Vasvári Pál, Bajza József és Rossegger Péter osztrák író is megfordult Pilismaróton, illetve a villában. Bajza József leánya, Bajza Lenke írónő lett Heckenast Gusztáv második felesége, akivel itt élt. Pestinszky Miklós kutatása szerint Deák Ferenc, a haza bölcse itt, a villában és annak udvarán fogalmazta meg a kiegyezést elindító nagy művét.

Érdekes adalék lehet az is, hogy Heckenast Gusztáv egyik barátja, a német származású zeneszerző, Volkmann Róbert 1853-tól a nyarakat rendszeresen Pilismaróton, a villában töltötte. A házigazda, Heckenast Gusztáv két utcai szobát rendezett be számára zongorával. A híres zeneszerző pilismaróti élményeinek megörökítésére alkotta meg – és Heckenast Gusztávnak ajánlotta – a *Maróti emlék* című romantikus zongoradarabját.

A pilismaróti Heckenast-villa, falán az emléktáblával

Jókai Mór így összegezte Heckenast Gusztáv hatalmas életművét: „Heckenast volt az a magyar kiadó, akinek eszméi voltak. Messze előre tudott látni, s arra, amit előre látott, vállalkozni, abba befektetni.”

Landerer Jenő és Heckenast Gusztáv nagyon drágán fizettek a nemzeti ügyekben és a sajtó felszabadításában végzett tevékenységükért, de főleg a Kossuth-bankók nyomásáért. A szabadságharc leverése után folyamatos zaklatásoknak voltak kitéve. Landerer Jenő 1854-ben meghalt. Így Heckenast Gusztáv egyedül vezette a céget. Ő is csak súlyos pénzáldozatok árán tudott megmenekülni a börtöntől. Eladott minden megmaradt értéket, és 1873-ban Pozsonyba költözött. Ott halt meg 1878-ban.

Itt maradt utána egy villa az ősi parkkal, amelynek sorsa a rendszerváltást követően bizonytalanná vált. Majd a Pilisi Parkerdő Zrt. tulajdonába és kezelésébe került. A műemléképület falán elhelyezett emléktáblán ez áll: *„Heckenast Gusztáv (1811–1978) könyvkiadó és könyvterjesztő villája a magyar szellemi élet egyik központja volt az 1848-as szabadságharc után”*. Kevesen olvashatták el figyelmesen és felelősen ezt az emléktáblát, mert nagyon magára maradt ez a szent hely.

Ez év márciusától a Magyar Nemzeti Írószövetség és a Magyar Újságírók Közössége vette birtokba Heckenast Gusztáv pilismaróti villáját, a hozzátartozó ősi parkot, melléképületeket. A két szervezet azzal a céllal kezdte el ezt a tevékenységét, hogy – az 1848-as szellemiséget követve – a népi és nemzeti értékek képviselőiben a kortársirodalomnak, a tisztességes és szabad újságírásnak méltó otthont teremtsenek.

BUDAHÁZI ISTVÁN*

FARKASOK KÖZT

Ószabó Istvánnak

A Lét utolsó évszakában,
a vénasszonyok nyarán is túl,
ott, ahol Télapót hazudnak
a szeretett születése helyett,
egy megmentett meleg ködmönében
jövő síró bárányt viszek.
Az Úton gyakran visszaneztek.
Félek, hogy a „Farkasok
utolérnek.”

* A Nyíregyházán elhunyt költőt 2021. március 11-én, születése napján temették el. Nyugodjék békében!

OLÁH TAMÁS

A TÜRELMETLEN

Ami volt, egyre tart.
Újabb és újabb
rögeszme támad.
Kinek talpa hazát
már régen nem tapos,
most a zöldet húzza fel
vörös helyett, hogy
az lengjen ezentúl
fejünk felett.

Ki ők, azt kérded?

Egyik típusát jól ismerem,
Ő a türelmetlen.
Veled szemben áll,
s mindent tagad, mi szent neked.
Rád veti hideg kígyószemét,
s az idegen akarat
csillogva tekeredik belőle feléd.

Miközben tompult agyak mélyén
alszik a józan ész.

Amit Te tudsz az szerinte nincs.
Hamis kontrája van mindenre.
Az úgy van, ahogy ő mondja.
Másképpen nem lehet.
Van, aki akar, van aki enged.

Kérdezed, miért lett ilyen?

Halk fény alatt,
mosolytalan nőtt fel.
Szélviharos esteken
a bogarak szárnyait tépdeste,
és kínlódásukat gyönyörrel nézte.
Magába iszonyodva
soha nem tekint,
de csaholva küldi
a túlparton állókra
férges szavait.
Sötét alapra épült torz hite
villám gyanánt tör ki belőle.

Miközben tompult agyak mélyén
alszik a józan ész.

Egy izgága Időben
merő kényből,
igazi valójának másolataival,
rögvest a bosszúnak
verne sorakozót.
Dagadna a válla,
és mésztábla arcán
egy csöppnyi
könyörület sem futna.

GULYÁS MIKLÓS

KIS ELÉGIA

Csodálom szobámban a tárgyakat,
példás rendben, gondolkodás kínjától
mentesen sorjáznak... S tudásanyag,
mi átvételre vár: nagy titkáról
könyvlapokon összeáll a konklúzió,
...hogya a világunk gyarló és számító,
és romlást szakasztottunk le a fáról,

kételyt... Ó, soha nem ismerhetjük
az Éden urának tűnt akarátát,
hogya Bűnbe vetett. Mért teremtetünk,
és választottuk a héj csillogását,
míg a lényeg, a szikra Istennél maradt?
...Mi meg építjük a mázas tudattalant
a lélekben: halál élőpoliszát!

Színház a létezés, hol fellépünk
magunk előtt, Isten rég ránk unt már,
hallja hangunk távolból, ha félünk
s könyörgünk hozzá segítségé után,
... ha segíthetne, a csoda való lenne,
nem utópia: mesében Hófehérke,
tetszhalálában a hercegre várván!

Vagyok a célvessztettség matrjoskája:
mindenem a szabadság börtönében.
Lét emlékműve: a Pénz bálványa
a színpadon, és az elpazalt évek
a munkáért... Az élet így rendeltetett,
s szerelemről habár lángolnak a versek,
cipőre lábat itt nem keresgélnek.

A szép csak bosszantásra született,
annál rosszabb felidézni, ha nincsen,
jobb gondolni egy silány életre,
mint szegényen sírni elveszett kincsen,
s a Művészet talán mindenért kárpótól,
de látom, a zenétől, ékes szótól
nem leszek a Végtelenbe kilincsem.

Minden pillanat a mély múltba vész,
mire átélem, talán nem is érzem,
amit akarok tudni, nem fogja ész:
vigyorog rám foghíjas műveltségem...
Az éjek mázsás csendje, mi nyugtat,
hol már temetőbe vezetnek az utak,
...és szilánkjain lép hasadó emlékem.

BAKACSI ERNŐ

A HUMOROS EMBER

Én neveztem el. Tudjuk a nevét, de a feleségemmel csak humoros ember néven emlegetjük, ha néha szóba kerül. Velem egyidős lehet, talán fiatalabb, legfeljebb néhány év van közöttünk. Egy biztos, öreg urak vagyunk mindketten, látszik ez a menésünkről, mozgásunkról, még akkor is, ha néha nem így gondoljuk. Akkor azt képzeljük, hogy bírjuk mi még az iramot, mert éppen nem fáj a térdünk, nem hasogat a derekunk. Szépen süt a nap, csodálatos az élet, és milyen jó feneke van annak a hölgynek ott a túloldalon. Aztán jön egy mosoly, mert ugyan idősek vagyunk, de a fejünk még rendben van.

Sok embert ismerek már a környéken, az utcáinkból majdnem mindenkit, noha csak öt éve lakunk a városnak ezen a részén. Persze, csak látási ismeretségek ezek. Leginkább a boltba jövet-menet találkozunk. A házirendünkben nincs meghatározva, hogy ki kötelessége a napi élelmiszerbeszerzés, ahogy adódik, vagy a feleségem megy, vagy én. Függ ez attól is, hogy mit kell vásárolni, vagy milyen az időjárás. Ha nagyon hideg van, esik az eső, akkor az én feladatom ez. Ha nem megyek a boltba, akkor sétálni indulok, mert a mozgást nekem még az orvos is előírta. Séta közben időnként elintézem a sportfogadási teendőmet, esetleg a kocsma felé visznek a lábaim, de ezt csak most árulom el az olvasóimnak, mert a feleségem nem tud róla. Lehet, hogy sejti, de úgy tesz, mintha nem tudná. Ritkán követem el ezt a bűnt, nincs is jelentősége, csak most valami őszinteségi roham jött rám.

Szóval találkozunk, ahogy említettem már, jövet-menet. Sokukkal köszönő viszonyban vagyok, noha nem tudom a nevüket, senki nem mutatott be egymásnak. Néha zavarba jövök, mert előre köszön egy hölgy. Általában fiatalabbak. Ilyenkor aztán nem tudom, hogy most bunkó voltam, vagy nem. Ismernem kellene valahonnet, csak elfelejtettem? Azért köszönt, mert tiszteli az időseket, netán valamelyik szomszédom, vagy tudja, hogy szoktam üres papírlapokra firkálni, ami aztán könyv formájában lát napvilágot. Persze, legyezi ez a hiúságomat, de nem lehet tudni. Nemrég derült ki, hogy az egyik szomszédom, akivel soha nem beszéltem, csak köszöntünk egymásnak, elolvasta az összes könyvem. A nejemmel való beszélgetés közben árulta el neki. Tehát többen tudhatják, hogy mivel foglalkozom, de azért, úgy gondolom, a többség nem. A humoros emberről sem tudom, hogy mit tud rólam. No de, akkor hogyan is állok vele? Miért írok most róla? Mondhatjuk, régi történet ez, több éve kezdődött.

Vásárlásból megyek hazafelé, cipelem a szatyrot, nem sietek. Mintegy tizenöt méterrel megy előttem, ő sem siet. Nem akarom utolérni, de olyan lassan bandukol, hogy mégis befogom. Amikor odaérek, váratlanul megszólal.

– Jó kalapja van.

Meglepetésemben megállok, mert furcsa megszólítás ez. Egy pillanatig még töpreng is rajta, de látva a kedélyes képét, azt válaszolom, annyira jó, hogy lyukas. Ez is fura válasz, ezen is lehet gondolkodni, mert lehet ezt viccesen is értelmezni, pedig a válasz komoly. Régi jószág ez a kalap, megszoktam, szeretem. A férfiak tudják, hogy az embernek van kedvenc nyakkendője, kalapja, melyeket még akkor is visel, amikor azoknak már bizony a sutban volna a helye. Ez a kalap is a sok fogdosástól, ahol a posztó megtörve kicsúcsosodik, tényleg kilyukadt. Ezzel aztán a kalap téma be is fejeződött. Bemutatkoztunk. Én, gondolván, hogy idősebb vagyok, letegeztem. Ő magázó hangnemben folytatta, így aztán én is váltottam. Ennél is maradtunk, nem merült többé fel a téma. Egyikünk sem kezdeményezte a tegezést. Folytattuk utunkat hazafelé, együtt mentünk még vagy kétszáz métert, aztán én befordultam az utcánkba, ő még eggyel tovább ment. De ez alatt a kétszáz méter megtétele alatt elmondta, hogy honnan jött, mióta lakik a városban, hány gyerekük van. Megismerkedtünk.

Vásárlások, séták alkalmával időnként összefutottunk, és ilyenkor régi ismerősként üdvözlöttük egymást. Néha meg is álltunk, váltottunk néhány szót. Ha sétálni indulok, általában reggel teszem, különösen nyáron, hogy a hőséget elkerüljem. Hasonlóan gondolkodhatott ő is.

Hogy miért neveztük el a feleségemmel humoros embernek? Mert a néhány mondatos beszélgetésünk alatt tömören mondott meghökkentő válaszokat. Egyik találkozásunkkor már reggel is nagy volt a meleg, erre azt mondja: – Jól megrakta az Isten a katlant. Vagy máskor: – Ma is jól kivilágosodik. Ami ugye azt jelenti, hogy bizony alaposan süt a nap, amely a fényt adja. Egyszerű dolgok ezek, tudja ezeket mindenki, de így kiejtve mégsem hétköznapi. Telt az idő, a szokványos kérdésre: hogy van, azt mondja: Egyre kisebbek a körök. Kis hezitálás után be kellett vallanom, hogy ezt a választ nem értem. Mit jelent az, hogy egyre kisebbek a körök? Romlik a látása, szemüveg kell az olvasáshoz, vagy valami más? – kérdeztem. Rejtelmesen mosolygott.

– Öregszem – azután folytatta, miután kérdően néztem rá: – Tudja, volt az Almárban egy hobbikertem nekem is. Ott akadt munka, veteményezés, kapálás, metszés, permetezés, tudja, ami kell. Szívesen csináltam még nyugdíjazásom után is, jól esett, kell a fizikai munka. Aztán jött a műtét, a derekam is fájt, nem bírtam már. Átadtam a fiamnak, de nem lehet csak otthon ülni, abba előbb-utóbb belehal az ember. Mozogni kell, jött a séta. Először lementem a patak partig, el egészen a malomig. Jó nagy köröket tettem meg, de már ezt sem bírom. Kisebbek lettek a körök, minden évben kisebbek. Na, Isten áldja – és tovább ment. Milyen igaza van – gondoltam. Egyre jobban becsülöm ezt az embert, aztán elindultam a másik irányba.

Néhány hónapig nem futottunk össze. Talán beteg volt. Nem tudom, nem kérdeztem meg, mert a botra figyeltem fel.

– Szükség van rá? – kérdeztem a görbebotra mutatva.

– Három lábbal könnyebb – felelte. Most beszédes kedvében volt, mert folytatta. Biztosan tudja, hogy a hármas kitámasztás a legbiztosabb. Persze, hogy tudja, hiszen

maga művelt ember, de ne haragudjon már meg érte, ezt a parasztok is tudták, mert a fejőszéknek három lába volt. Az nem billegett a fejő ember alatt.

– Tudom, láttam is ilyet. Parasztgyerek vagyok én – vágtam bele a szavába – a vadászok széke is háromlábú, sokan kiviszik, ha lesre mennek.

Öreg barátom egyre lassabban bandukol már. Menet közben meg-megáll. Nemrég találkoztunk, mondom neki: Pihengetünk.(Ilyen okosokat tudok mondani.)

– Dehogy. Csak ritka a levegő – válaszolta huncut mosollyal.

Fel sem tűnt, hogy néhány hete nem láttam. Már tudom az okát. A mai megyei lapban olvasom, hogy elfogytak a körök.

TÓTHÁRPÁD FERENC

ÉVFORDULÓN

Mint rég megunt melódia,
unott replay-paródia,
beült közénk, befészkelődött
az áhitott harmónia.

Miénk az est, miénk a vágy,
tudod, a szombat... meg az ágy...
A zsarnok évek összementek,
akár az ünneplő ruhák.

Rutinba fúlnak bókjaink,
kiszáradnak a csókjaink,
tudod s tudom minden bajunkat,
és mégis száz kérdés kering.

A parketten a tánc nem áll,
s a partnernek a tánc dukál.
A karjaid közt én vagyok, hát
kit érdekel a sok sakál?

A sors kitárta bugyrait,
de lásd, a fény, ha megvakít
is, én teérted égek mégis.
Legyél szerelmes egy kicsit!

PARDI ANNA

A TISZTÁNLÁTÁS ÁRA SZELLEMI PESTIS IDEJÉN*

Fogolycsere következtében érkezett a szabadulás órája. Az ismeretlen magyar újságíró, akit Franco agyon akart lövetni, repülővel szállították Sevilleből egy La Linea nevű határvárosba – a gibraltári rádió rövid közlése szerint.

Koestler Londonba érkezve értesült arról, milyen sokan harcoltak, tettek érte szabadulása érdekében. A brit alsóház ötvennyolc tagja, író és újságíró szervezetek írtak leveleket Franconak a túrhetetlen fogvatartás miatt. A magyar kormány is hallatta szavát. Püspökök, egyházi méltóságok szálltak síkra érdekében.

Koestler elnémult az összefogás mértékén, hisz ismeretlennek tartotta magát az angol közvélemény előtt; saját neve alatt még egyetlen könyve sem jelent meg.

A felháborodás annak szólt, hogy egy liberális lap tudósítóját a legújabb önkényuralmi rendszer halállal fenyegeti. Hitler, Mussolini sem mert egy ideig külföldi sajtó munkatársaihoz nyúlni. Franco megette ezt. Tettét a szellemi szabadság felszámolásának tekintették, holott volt olyan lap, amely Koestlerről, mint csehszlovák állampolgárról írt.

A közvélemény nem sokat tudott Koestler álcázott kommunista voltáról. Ő viszont tudta, hogy a sztálini rezsim engesztelhetetlen leleplezője, ellensége lesz, amiben londoni tapasztalatai megerősítették.

*

A névtelen elvtársakra gondolt, akiket tömegesen végeztek ki Oroszországban. Az elítéltek ezreiért senki sem emelt szót. A sztálini börtönökben, a táborokban sínylődők visszhang nélkül mentek a halálba. Oroszországban tombolt a pestis modern változata; eszméikért kellett meghalni a forradalom vezetőinek, közkatonáinak. A népesség több mint egytizedét kényszermunkatáborokban pusztították el; – semmiféle újság, csinnadratta nem szólt mellettük. A demokráciák jószándékú emberei Hitler totalitárius veszedelme elleni tiltakozásukban nem vették észre a másikat, a sztálini népiirtást. Koestler más emberként került ki a 40-es zárkából. Törlesztenie kell, lelkiismeretének tartozik a szovjet hatalom visszaéléseinek leleplezőjeként.

A nyugati demokraták vakságának megvolt a valós oka. A Szovjetunió létrejöttével megtestesült egy álom, a 20. század első felének reménysége egy igazságosabb rendszer kiépítésére. Ugyanakkor a történelem legembertelenebb, legigazságtalanabb társadalmaira hozta létre a volt Oroszország, és ezt kiterjesztette Európa kelet–középeurópai társadalmai is. Jól látta Koestler, hogy ez a tény az emberiség legpusztítóbb kihívása, mert sokan nem képesek szembenézni annak gonoszul leplezett valódi tényeivel.

Ábránd a kommunista elmélet, veszélyes ábránd, aminek nagy terhelődési szintjén tudósok, értelmiségiek nem képesek feladni elképzeléseik moralitását a rémítő realista tényekkel szemben. Hogy lehet a Szovjetunió a légereivel, rabszolgamunka szegénységű millióival haladó ország? Hogyan?

*

Koestler törlesztő szándékát elősegítette Éva Weissberg váratlan Londonba érkezése. A régi barátnőt kiutasították Oroszországból a Ljubjankában töltött tizennyolc hónapot követően. Éva elmesélte a GPU börtöneinek légkörét, a foglyokból vallomásokat kicsikaró vallató tisztek módszertanát.

Koestler nyugtalanul feszkelődött ülőhelyén ez információk tömény kegyetlenségén. Évát, a harkovi napok kedves vendéglátóját, még messzebből, az öt éves, óvodai korból ismert barátnőt 1936 áprilisában tartóztatták le. A vád keramikus foglalkozását érintette. Állítólag horogkereszteket komponált tömeggyártásra kerülő teáscsészék mintázatába.

De ez nem volt elég, ágya alatt két pisztolyt rejtegetett Sztálin elvtárs főbelövési szándékával.

A mögöttes szándék aljas volt a javából. Évát Buharin per tárgyalásánál megtért bűnösként akarták felhasználni.

Éva öngyilkos akart lenni, felvágta ereit, de megmentették. Az osztrák konzul rendkívüli erőfeszítéseinek köszönhetően szabadon engedték, kiutasították Oroszországból – és meg sem állt Londonig. Éva egy kommunista börtönből menekült meg, az író egy fasiszta fogvatartásból szabadult. Alexért, a férjéért kellett izgulniuk, akit néhány hónappal felesége után tartóztattak le.

A *Sötétség délben* megírásához Éva szolgáltatta a háttéranyagot. Előtte még befejezte a *Gladiátors* című történelmi regét, ami munkaterápiául szolgált, a Krisztus előtti évszázadban lehorgonyoznia, a jelen borzalmi közepette.

Mindkét mű megszakításokkal készült. Dorothyval néhány hónapig együtt éltek, laktak angol kastélyokban, meghívásokra, a közvélemény nyomásának engedve, mivel Dorothy feleségként küzdött férje életéért; a látszatra adni kell, ha már különváltak is útjaik, meggyőződésük, elszántságuk közös volt.

Koestler áldhatta apokaliptikus vérmérsékletét. Úgy teljes a sors, ha minden elvész; nincstelenség, börtön miatt nem bánkódott. A tragédiáknak valahogy mindig variété ízük van – humorizálta – a tisztaszívúságéről mániákus József Attilával szemben, aki mindent nagyon komolyan vett. Így pártból való kizárását is.

A *Sötétség délben* kiadását megelőzően forgalomban volt egy botrányos, leleplező mű; Krivickij tábornok *I was Stalins Agent* címmel megjelent írása.

Krivickij a szovjet rendszerrel való 1937-es szakításig a szovjet katonai hírszerzés főnöke volt. Tehát nem akárki. A főrangú szovjet hírszerző tisztek közül ő volt az első emigráns. A GPU Franciaországban két ízben akarta meggyilkolni; harmadszorra Amerikában sikerült nekik.

A tábornok többször is kijelentette, ha holtan találják valahol, el ne higgyék öngyilkosságát.

Valóban, halálát úgy rendezték meg, mintha öngyilkosság lett volna. Egy kis washingtoni hotelszoba ajtaján a betóduló nyomozók találtak rá az átlőtt fejű tábornokra.

Krivickij könyvéből idézzük a *Miért vallottak* című fejezetből a nyugati elme számára felfoghatatlan barbárságokat: „A világ döbbenten figyelte, ahogy a szovjet kormány megalapítói soha el nem követett bűnökkel vádolják magukat, olyanokkal, amelyek később egytől egyig szemenszedett hazugságoknak bizonyultak. E vallomások rejtélye azóta is ámulatban tartja nyugatot, de azok számára, akik belülről ismerték a sztálini gépezetet, egy pillanatilag sem voltak érthetetlenek.”

A szerző ismerteti a Mracskovszkijből kicsikart vallomás körülményeit.

Mracskovszkij 1905 óta volt a Bolsevik Párt tagja. Atyja forradalmár volt, akit Szibériába száműztek; a cári rendőrség magát is többször letartóztatta. Az októberi forradalom után, a polgárháború alatt Mracskovszkij szervezte meg az urali önkéntes erőt, amely nagyszerű győzelmeket aratott Kolcsak ellenforradalmi csapatai fölött. Lenin és Trockij alatt szinte legendás hősnek kijáró hírnévre tett szert.

1935 júniusában befejeződtek az első nagy kirakatpercek előkészületei. A tizennégy vádlott vallomása készen állt. Ketten, Mracskovszkij és Szmirnov, a Bolsevik párt alapítója, nem akartak vallomást tenni. Sztálin nem akarta e két ember nélkül továbbvinni az ügyet. Hónapokig puhították őket, de kitartottak. Aztán felkérték Szluckij elvtársat, hogy ő vegye kézbe Mracskovszkij kihallgatását, ő törje meg ezt az embert, akit, mint kiderült, mélységesen tisztelt.

– Frissen borotválva kezdtem meg a vallatást – mesélte –, mikor befejeztem, kinőtt a szakállam. Amikor először vezették be az irodába, láttam, hogy a polgárháborúban szerzett lábsérülés következtében erősen sántít. Hellyel kínáltam, s ő leült. Ezekkel a szavakkal kezdtem: nézze, Mracskovszkij elvtárs, azt a feladatot kaptam, hogy én hallgassam ki önt.

– Nincs mit mondanom – felelte Mracskovszkij. – És egyáltalában nem akarok beszélgetni magával. A maga fajtája rosszabb, mint a cár zsandárjai. Milyen jogon kérdez maga engem? Hol voltak maguk a forradalomban? Valahogy képtelen vagyok felidézni, hogy hallottam volna magáról bármit is a polgárháború idején.

Ekkor megpillantotta a két Vörös Zászló Érdemrendet, amit Szluckij a mellén viselt, s így folytatta:

– A fronton soha nem láttam magát. Ami meg a kitüntetésről illeti, nyilván lopta őket.

Felállt, s egy gyors mozdulattal elhúzta az ingét. Mellén láthatók voltak a szovjet államért vívott harcban szerzett sebek hegei.

– Én itt hordom a kitüntetéseimet! – kiáltotta.

Szluckij továbbra sem felelt. Teát hozatott be, s töltött egy csészével az őrizetesnek. Aztán megkínálta cigarettával is. Mracskovszkij földhöz vágta az elébe helyezett csészét meg a hamutartót, és felkiáltott:

– Ezzel akar megvesztegetni engemet?! Mondja meg Sztálinnak, hogy utálok és megvetem! Mondja meg neki, hogy áruló! Elvittek Molotovhoz is (az akkori szovjet miniszterelnök), ő is le akart kenyerezni, de szemem köptem.

*

A *Sötétség délben* című regénynek első címe *Az ördögi kör* lett volna. A totalitáriánus állam börtönében sínylődő emberről, Basovról szól. A címet egy új barátnő és fordító változtatta meg, Daphne Hardy, aki a németül fogalmazott kéziratot angolra fordította, és a híres író, Thomas Hardy unokahúga volt.

Hardy az *Egy tiszta nő* című világhírű regényében a kor irodalmi kánonjaival szembeszegülve botrányt kavart szexualitásról, házasságról vallott nézeteivel.

Koestler szintén óriási botrányt kavart, főleg a baloldaliak szemében, akik árulónak bélyegezték a pártból való kihátrálása kapcsán; ám az író a *Sötétség délben* megjelenését követően lett világhírű nagyság.

Daphne huszonkét éves volt, egy szerelmi csalódásból lábalt ki, amikor Párizsban megismerkedett a már harminckilenc éves Arthurral, aki megfogadta, Dorothy után nem köti össze sorsát nővel. A nőktől való tartós függést képtelen volt elviselni.

Két magányos idegen találkozója volt ez a háború előtti zűrzavaros, bohém hangulattól túlfűtött francia fővárosban. Daphne lett az író titkárnője, akit pokróccal kettéválasztott szobában gépettetett. De mivel vidéken olcsóbb az élet, 1940 tavaszán a pár leköltözött az akkor még olcsó Rivierára. A Riviera több német nagyságot vonzott kellemes adottságaival. A Marseille-től Nizzaig terjedő partszakaszon élt az előzőtt szellemi elit: Arnold Zweig, Heinrich Mann, Bertold Brecht, Franz Werfel.

Daphne és Koestler egy Menton közeli faluban telepedett le. A fordítónőt a művészet érdekelte, a politika kevésbé örült a szerelemnek, s hogy a pokróccal elválasztott párizsi szoba helyett a tengerpart napfényes édenét élvezhetik.

Az édent hamarosan megzavarta az író spanyolországi szerelmének odaérkezése. Gerda, a lefogyott, megsápadt nő alkalmazkodott hozzájuk, s mivel tüdőbaja már a végső fázisba jutott, Daphne részvétellel, nem féltékenységgel közeledett hozzá.

Artur neurózisa szünetelt, minden idegszálát a készülő mű és a szerelmi idill töltötte be. Gerda műterem nagyságú szobára vágyott, mivel szobrász volt, valamint arra, hogy ötszáz méteres körzetben ne legyen rádió. Saját kalapácsának hangját óhajtotta hallani, nem tüdeje ziháló mozgását és a háborús fegyverkezések baljós híreit...

* Részlet a szerző *Dolgok, amelyekről nem tudhatsz* című, készülő könyvéből

VÁMOS HANG GYÖRGY

MENHELYEN

nem tudok aludni
magam máshová hazudni

mert úgy vagyok régen
oly mélyen
ébren
mint aki holt s el lett temetve
e mindig új
mindig ugyanaz
egyetlen egybe

ebbe a nyüszítve mondható
hideg verejték mosdató
kikapart ébrenlét verembe

hol puffedtek az egek
s messzire bűzlenek
csillag-nyüvektől elkékvult sebek

hol kötélle sodródik a sóhaj
hogy el ne merüljön egy szóval
a párna fehér tajtéka felett
lehorgonyzott öblös rettenet

kitárt
szemfény temető
hol mint unt szerető
rám rogyik az este
sötétje reggelente

mert csak a fájdalom
és kín repül a szárnyakon
tova

az álom itt halálos,
lusta,
tétova.

SIPOS BULCSU KADOSA

A MÚLT MEGÉRTETT ÜZENETE

A JELENT TESZI ÉRTÉKESSÉ

„...de ha nem tenné is....!”
(Dániel könyve 3: 1-27.)

Egy nemzet és nemzedék életében csodálatos dolog meglátni és megtapasztalni az Isten áldásait, és azokról vallást tenni. Nagyszerű érzés megtapasztalni az Isten gondviselését, felismerni kezének munkáit, és ezekről emelkedett és boldog szívvel bizonyosságot tenni! Jó elmondani másoknak a megtapasztalt áldásokat, megosztani másokkal a kapott bizonyosságokat, az elnyert szabadtítást!

De halljuk meg, és lássuk meg, hogy micsoda ereje van annak a hitvallásnak, amely nem az áldások nyomán, nem az átélt csoda folytán születik, hanem akkor, amikor lát-szólag Isten távol van és hallgat. Amelyik nem látomások és bizonyosságok között támad, hanem a biztos halál tudatos vállalásában, az ítélethirdető kényúr előtt, testőrök, „fog-dmegek”, verőlegények szorításában.

Az Isten ereje van jelen abban a bizonyágtételben, amely a szenvedés, a kiszolgáltatottság, igazságtalanság karmai között is hirdeti: van Istenem, Őt imádom! Megalázta-tásban, kiszolgáltatottságban és megsebzésgényítésben, ütések súlya alatt is vallani Istent, követni és cselekedni akaratát, akkor is, ha nem úgy és nem akkor cselekszik, ahogyan várjuk, akkor is vallani: én neki engedelmeskedem!

Vállalni, és nem megtagadni Istent akkor is, amikor szenvedek, amikor minden reménytelen, hordozva Jób fájdalmait, de vele együtt vallani az első századok keresztyé-neinek hitvallását, hogy nincs más Isten, aki megtarthatna! Nincs nagyobb bizonyágtétel a világ előtt, mint ez: „de ha nem tenné is, mi akkor is csak benne bízunk...!” [...] „...de ha nem tenné is....!” Életet, hitet, nemzetet és nemzedékeket megtartó hitvallás ez! Amely nélkül ma mi sem emlékezhethetnénk egy olyan időszakra és olyan eseményekre, amely ezekkel a szavakkal jellemezhető: megszállás, félelem, elhurcolás, megalázás, hisz-térikus hatalommánia, besúgók, megtorlások, nagybirodalmi ideológiák jegyében.

A 65 éve – 1956-ban – történt események és az azt követő időszak nem más, mint történelmi analógia a Biblia fényében. Nagy áldozatok után vesztesékként hordoztuk elvesztett szabadságunk annyiszor meggyalázott sebeit. A nagyhatalmi ideológia gátlás-talanul nyúlt hozzá a nemzet szent és féltett örökségéhez: a felnövekvők lelkéhez, hogy saját szája íze szerint új, engedelmes nemzedéket neveljen.

Megmaradni vagy beolvadni? Megmaradni, vagy csak látszólag igazodni? Megmaradni megalkuvások árán, vagy megőrülni, összeroppanni a megfélemlítések, elhurcolások, megalázások, diszkrimináció poklában? Megmaradni magyarnak, megmaradni hívőnek, vagy porig alázkodni névtelenül azokért, akiket féltünk? A „Nagy Szobrokat” állító, szabadságot és egyenlőséget ordítva hazudó, emberi méltóságot két lábbal tipró korszakok embertelen alternatívái ezek! Isten kegyelme, hogy ma már csak emlékezünk rá! Ma már csak emlékezünk a buták és irigyek kezébe hatalmat adó korra, a nagy szobrok előtt szolgálékütséget demonstráló tömegekre, melyeket belőlünk kovácsoltak össze, emlékezünk a koholt politikai vádakra az igazak ellen, a tiszteletet követelő ideológiákra; a besúgók ármánykodásaira és áldozataira. Ma már csak emlékezünk arra a napra, és mindarra, ami utána következett. Emlékezhettek, mert nem hallgattak az igazak. Emlékezhettek, mert sokan megőrizték lelkük és lelkiismeretük tisztaságát, és vallották, Istenünk van, aki megszabadíthat, aki könyörülhet, de ha most nem tenné is, akkor is csak benne bízunk...

Szóltak az igazak torokból kiáltva az utcán, szóltak börtönök mélyén, kihallgató szobákban, csendes imákban; reménykedő, csonka családi fészkekben, templomok zugában, fájdalomak sóhajában: de ha nem tenné is, mi csak Benne bízhatunk...

Életet, nemzetet és nemzedéket megtartó hitvallás ez, örök tanítása a bibliai múltnak, örök tanítása saját utunknak. A hűség és tisztaság hitvallása. Ma ebben az országban mi élünk: ébredjünk felelősségünkre, hogy szóljanak az igazak, a lelküket és lelkiismeretüket tisztán megőrzők: Istenünk van, aki megtarthat minket, másban nem bízhatunk!

DEVECSERI ZOLTÁN

SZABADULÁSUNKÉRT

Zsoltáros üzenet

Mért féljen a gyöngé halandó?!
Szentelt kelme, hiszen
üdvösség gyapjú ruhája
(óvó alkalmatosság)
kegyelemmel szegve takarja –

Vállamon anyatisztelet,
s Szent Simon szigora

az anyatej ürügyén:
inni csak kellő áhítattal,

különben összefut a szeretet
gyereknövelő itala –
Nyisd föl, Uram, szájamat
minden órákban, s a gonosz
nem szórakozhatik fölöttem –
Szívemet gyullaszd, értelmemet
világosítsd, akaratomban
ne maradjak gyarló!

Föld, tengerek és csillagok Ura
rontsál bosszúállót, ellent
itt a földön is, ha már
kezeid alkotmányai
fölé rendeltél minket
s tengeri halakat, égi madarakat
juttattál a mi javunkra,
járhassák a lenti
s fönti ösvényeket –

Így lehattunk gyarló emberből
alig kisebbek az angyaloknál,
fogva tart az égboltozat
s egekből a Nap sátora,
mégis áldást vehetünk
szabadulásul a gonosztól!

Záradék

Jöjjenek hát a harmadnapok,
könyörgésünket hallgasd meg, Urunk!
Ne féljen már a gyöngé halandó,
add vissza némának a szólást,
jusson elődbe kiáltásunk!

DUPKA GYÖRGY

„LENNI VAGY NEM LENNI: AZ ITT A KÉRDÉS”

Gondolatok Kölcsey Himnuszának születésnapján

A *Himnuszunk* születésnapján jut eszembe, hogy az ukrán, túlbuzgó, hatalmi szervek Kárpátalján, az ung-vidéki szürtei önkormányzati kistérség/gromada beiktatott új képviselői ellen „hazaárulás” vádjával vizsgálatot indítottak, mert az ukrán himnusz után merték a magyar *Himnusz*t is elénekelni, amelyből az ukrán radikálisok országos botrányt generáltak.

Valójában a kárpátaljai magyarokat is sokkolta ez az alkotmányellenes, jogtalan intézkedés.

Az ukrán, radikális, nacionalista írók egyik ungvári képviselője magyarellenos írásában a minap a kijevei állami vezetést arra sarkallta, hogy még kegyetlenebbül nyirbálják meg a kárpátaljai magyar kisebbség nyelvi és kulturális jogait. Ennek tükrében szívesen látná a tömbmagyarságunk széthullását és elszlávosító asszimilálásunkat. Sietve hozzátesszem, az asszimiláció nem jelleme az igaz magyarnak! Véleményem szerint, ha az eddigi többségi hatalmaknak száz év alatt nem sikerült elszlávosítani minket, akkor a következő száz évben sem fog végérvényesen sikerülni, ennek többek között lényeges biztosítéka, hogy az általános emberi jogok védelmi eszközeivel bátran felvértezve, folytonos legyen az anyaország védnöksége a továbbiakban is.

Száz évvel ezelőtt nagyapáinkat, nagyanyáinkat szintén váratlanul ejtette csapdába a Trianon okozta trauma. Az utódok is átörökölték ezt a gyógyíthatatlan lelki sebet, melynek egyetlen gyógyszere a túlélésből fakadó kemény, lelki, szellemi ellenállás, a megingathatatlan magyarságtudat, melynek elhomályosítására törekedtek és törekednek a minket uraló többségi nemzetek hatóságai.

Emlékezzünk, hogy száz évvel ezelőtti államfordulat sokkolta a kárpátaljai magyarokat. Akik nem bírták lelkileg ezt a nyomást, folyamatosan mentek és mennek ki Magyarországra. Csak 1920–1938-ban közel 40 ezer, 1944–45-ben 50 ezer, 1991–2020-ban szintén közel 50 ezer kárpátaljai áttelepült az anyaországba.

Valamennyi államfordulat után maradtak a BÁTRAK, szellemi, önvédelmi barikádokat építettek, utódokat nemzettek, melynek erős tartó pillérei továbbra is a templom, az iskola, érdekvédelmi szervezet, önkormányzati képviselő, magyarságtudatot erősítő intézmény, sajtókiadvány, lélekerősítő könyv stb. sokasága.

Tehát a váratlan tragédiákba forduló történelmünk során, számos alkalommal újra kellett építenünk a többségi nemzetek hatásai által lerombolt magyar társadalmunkat a Kárpátok karéjozta síkvidéken.

Ebben a tekintetben túlélésünk gyökerei a Trianonig nyúlnak. Például száz évvel ezelőtt Prága utasítására felszámolták a magyar gimnáziumokat, a középfokú magyar oktatást, elbocsátották az állami szolgálatból a tanárokat, a közalkalmazottakat; kivonták a települési és iskolai könyvtárakból a magyar könyvvállomány jelentős részét; felfüggesztették a magyar királyság alatt létrehozott kulturális szervezeteket, irodalmi társulásokat. A hivatalos magyar nyelvhasználati jogot 20 százalékhatar szinten állapították meg. A magyarlakta települések nevét és magyar nevű utcákat átkeresztelték. Leverték a középületekről a magyar címereket, eltávolították a magyar nemzeti jellegű emlékműveket, emléktáblákat, szobrokat, stb. Letiltás alá kerültek a magyar nemzeti ünnepek megtartása, a magyar nemzeti színű zászlók használata. Még a templomokban is betiltották a magyar *Himnusz* éneklését, s aki megszegte, arra kétheti fogházbüntetést szabtak ki. Nem estünk kétségbe, ezt is túléljük!

1944 őszétől a kommunista rezsim erőszakos szovjetizálásának estünk áldozatául, amikor a korábban kiépített polgári társadalmat szétzúzták, a magyarság vezetőit, a nemzőképes férfiakat, a történelmi egyházaink vezetőit likvidálták, vagy a Gulágra hurcolták. A népiértő szovjet csapást minden harmadik ember élte túl. Ezt a vörös-poklot is túléljük!

Az oszd meg és uralkodj elv, akár a múltban úgy most a jelenben is, a többségi nemzet hatásának egyik leghatásosabb fegyvere lett. Ki gondolta volna, hogy a harmadik nagy kisebbségi korszakunkban, miután Ukrajna függetlenné vált, néhány megnyugtató évtized után újra napirendre került a magyar-üldözés. Az azóta kínkeservesen kiépített magyar oktatási, kulturális, egyházi intézményeinket, megszerzett, alkotmányban garantált anyanyelvi jogainkat, életterünket – az utóbbi évtizedben kiagyalt – új törvényekkel kívánják szabályozni, szűkíteni, sőt leépíteni egy furcsa áldemokrácia, a többségi nemzet egységesítése nevében, amely a hosszú távon a kisebbségi nyelvhasználat eltörlését, állami fenntartású intézmények (iskola, könyvtár, művelődési ház, stb.) felszámolását célozza meg.

Meggyőződésem, hogy erkölcsi szempontból is egyre sokasodik azoknak a bűne, akik megakadályozzák az ukrán nemzet és a magyar kisebbség kibékülését. De azok is megbocsáthatatlan bűnt követnek el úgy Ukrajnában – szűkebb értelemben Kárpátalján –, mint Magyarországon is, akik a magyar–magyar kapcsolat szétzúzásán mesterkednek. Napjainkban is áthidalhatatlan személyi ellentéteket szítanak a vezető értelmiségiek körében.

Csakis az összefogás jelentheti az alternatívát, mivel egységben az erő, és akaratunkban rejlik túlélésünk győzelme és ereje is. Tegyük arról is, hogy a helyi magyar közösségben törésvonalként jelenlévő megosztás ne egymás ellen irányuljon. Az aktuális külső támadások kivédésére pedig közös és egységes fellépés szükséges.

Ezzel szemben mindkét nép jóhiszemű embereinek össze kell fogni. Le kell rombolni az ukrán és magyar között az utóbbi években emelt mesterséges válaszfalakat.

Köztudott, hogy a mindenkori hatalmon lévők mindig számolnak olyanokkal, akik denuncíálnak másokat, mert abban érdekeltek, hogy értelmiségünk állandóan apadjon, gazdasági ereje fogyjon, nemzeti ereje gyengüljön.

Az első kisebbségi korszak bölcseinek bevált tanácsait elfogadva, vissza kell térni a régi alapokhoz, melyek az egymást megértés szikláiból állottak össze egykor, és az egymásra utaltság tudatából nyerték erejüket. A szülőföldön maradva, csak úgy tudjuk helyreállítani lelki nyugalmunkat, megállítani a magyarság fogyását, kivándorlását, ha az egymás melletti élés szükségérzetét akadályozó külső korlátokat közös erővel felszámoljuk. Fontosnak tartom az ukrán–magyar határmentén munkahelyteremtő programok megvalósítását, a határig érő autópályák megépítését, nagy tömegű munkaerőt alkalmazó nemzetközi cégek telepítését, amely a szállásterületén megtartaná a külföldre ingázó magyarokat is. Ha a közeljövőben Ukrajna felvételt nyer az Európai Unióba, akkor az államhatárok is légiesülhetnek, a régiók, az elnéptelenedő települések gazdasági-kulturális fejlődése is felgyorsulhat, közösségmegtartó ereje új korszakot nyithat.

Hiszem és remélem, hogy egy nemzedék múlva – egyesek borúlátó jóvendölése ellenére – sem fog eltűnni a kárpátaljai magyarság.

Adja Isten, hogy így legyen!

DEMSE MÁRTON

A KENYÉR

A szántást verejtékkel öntöztük,
A növény bűzát testünkkel őriztük,
Majd learattuk, hazavittük.

Kicsépelve lisztté őrlöttük.
Teknőben megdagasztottuk,
Mindezt halkan, csendben.
Íme, itt van az asztalon, készen.
Gazdára vár forrón és frissen.

Pirosra sült hajnalfény.
Illatos kábító remény!

KISS IRÉN

PÁLOSAINK

A Pálosok rendje nemcsak Magyarországon honos rend, hanem a környező országokban is él. Ennek pedig az az oka, hogy ez az egy nem kötődik szorosan a katolikus egyházhoz. Ez pedig azért van, mert a Pálosok rendje nem mindennapi emberekből áll! Ugyan- is olyan hagyományuk van, ami nem emberi gyökerekkel rendelkezik! Mert ha megné- zük a címerüket, akkor szembetűnően nem zsidó keresztény jelképrendszerük van! A rajta lévő datolyapálmafa egyiptomi jelkép, míg a holló a cipóval szintén keleti Szentlé- lek-ábrázolás. Egyébként a Hunyadiaknak sem véletlenül a holló hozta a gyűrűt, mert a Holló a Mithrasz-avatásból ismert beavatási fokozat. A Mithrasz-kultusz pedig ősi, atlantiszi bika-kultusz maradványa. Mint ahogy a Holló is már Atlantiszban is isteni szárnyas hírnök volt!

Következésképpen a Pálosok címere a legrégebb kultuszhagyományokat tükrözi. Csakúgy, mint a rítusaik. Mert ezek is csak nem tipikusan keresztények. Például a bar- langok kedvelése templomi helyszínül vagy különleges Istenanya-kultuszuk. A gellérthe- gyi pálos sziklakápolnában olyant thébai freskó-másolatot láthatunk, amelyen a két, világteremtő sárkánykígyó is jól kivehető, nem beszélve a bolygóövről. A Pantokrátor arca, itt meglepő módon, hófehér, nyilván holdisteni minőségére utalva. A jelenség nem nagyon emberi! Mint ahogy a freskó színszimbolikája sem az!

A névadó Remete Szent Pál pártus előkelőségek fia volt, aki a keresztényüldözés elől menekült az egyiptomi sivatagba. Forrás közelében, barlangban lakott, és csodás módon táplálták őt az égiek. Öltözete pálmafa fonott háncsából volt. Boldog Özséb, a Pálos rend magyarországi, XIII. századi alapítója azért választotta őt névadónak, mert annak gnosztikusnak kellett lennie, mivel a Pálosok is csak az egyiptomi keresztény gnózis titkos őrzői. Elődeik közé sorolhatók az ugyancsak fehér öltözetű terapeuták, köztük az Úr Jézussal, a velük rokon esszeusok, majd a Johannita lovagok. Nem vélet- lenül mindannyian üldöztetést szenvedtek el az uralkodó zsidó vagy keresztény egyház részéről! Ezért is szerették rendházaikat hegyekben építeni, elsősorban a Pilisben! Akadtak viszont megvilágosodott reneszánsz uralkodók, mint Mátyás király, akik taná- csosuknak tekintették őket. Az újkor beköszöntével helyzetük egyre nehezebbé vált, ahogy a sátán uralma szilárdulni kezdett. A lengyeleknél és a horvátoknál mai napság számosabbak és befolyásosabbak mint nálunk. Azt is tartják róluk, hogy halott perjele- ik bomlásmentesen alusznak titkos földalatti terméikben. Akár Mindszenty bíboros a maga esztergomi kriptájában! Hagyományosan nemesi családok fiai jelentkeznek ebbe a titokzatos rendbe, amelyről az a mondás járja, hogy ha a Pálosok elvesznek, Magyar- ország is velük vesz.

TURBÓK ATTILA

SZÁZ ÉV UTÁN IS

Gombostűre tűzött Magyarország!
Kijelölték a tárlóban helyed.
Amit csak ország elkövethetett,
száz év után is nyakadba varrják.

Nem tetted? Azt is! Tették helyetted,
nevedben is, szégyenkezhess magad!
Örökségként csak szégyenpad maradt.
Kiműlsz, remélték. Hörgötek, röhögtek.

Szomszédjaid, a finnyás tolvajok,
szenvednek maró, fojtó bűntudattól,
jogosan félnek, rettegve attól,

erőt gyűjtesz és arcod felragyog.
Nem a múlt, a jövő bátoríthat.
Békejobbodra vár választ a holnap.

*Miklosovits László
– Márai Sándor:
Köszönet a sorsnak*

LESNYIK LÁSZLÓ

MEGHALT A POLGÁRI MILIÓ

Már egy hete nem láttam az ötvenes, elegáns, kosztümös hölgyet a hajnali villamoson. Észrevettem, nem csak nekem hiányzik. Tekintetével keresi a joviális úriember, aki az öltönyéhez szandált visel, a bokszoló, aki úgy néz ki, mint egy behajtó, közben Sienkiewiczet olvas, a tetovált kezű, aki dermesztő hidegben is rövid ujjú pólóban feszít. Rejtély az élet. Megy tovább az élet is, a villamos is. Leszállnak, felszállnak.

Másnap hajnalban ismét ott ült a villamoson a tetovált kezű pólóban, a joviális úriember öltönyben, szandálban, Sienkiewicz, a bokszoló. De valaki hiányzott. A kosztüm, az elegancia, a parfüm illata, a hajnali polgári milió. És akkor megszólalt bennem egy hang. Kérem, itt valami nem stimmel. Egy vadidegen ül a megszokott helyen, és senki nem tiltakozik. Mi ez? Itt csak úgy el lehet tűnni következmények nélkül? Hol van a megszokott parfümillat? Nem akarom, hogy a nyugodt, három megállós utamat új arcok, illatok zavarják meg. Kell a regenerációmhoz, hogy felébredjek. Egyszerű emberek ezt megszokásnak mondanák. Hát én nem. Meg kell keresnem. Tudnom kell, hogy az emberek csak úgy nem tűnhetnek el. Bizonyosság kell. Ha beteg..., akkor is tudnom kell. Hiányzik, és kész. Nem is igazából nekem, belül van valami hiány. Mintha saját magam tűntem volna el, mintha magam keresném. Meg kell találnom!

Reggel egy grafikus barátommal találkoztam, akinek sikerült megfelelő személyleírást adnom. Szerencsére barátom kihívásnak tekintette, hogy megrajzolja kérésemre a „kosztümös elegancia” portréját. De hogyan tovább? Az utcán mutogatni a portrét az embereknek, elég furcsán nézne ki. Becsöngetni házakba... még rendőrt hívnak rám. Úgy döntöttem, villamosmegállóról villamosmegállóra járok visszafelé.

Az első hajnali villamossal kezdtem. A negyedik megállónál felismerte valaki, és megadta a címét. Két napig hezitáltam, hogy mit mondjak, azután eldöntöttem, becsöngetek, és ha felismerem, megnyugszom és továbbállok.

Elindultam a ház felé. Becsengettem, egy mély férfihang szólt a kaputelefonba. Nem szólaltam meg, csak álltam, majd szép csendben elsomfordáltam. Mit mondhatam volna? Hogy hiányzik a kedves felesége a reggeli villamosról? Már éppen indul-

tam volna, amikor egy idősebb néni jött ki a házból, és elindult a villamosmegálló felé. Követtem. Felszállt a villamosra, én utána. A Fény utcai piacnál szálltunk le. Lesegítettem, megköszönte, beszélgetni kezdtünk... Útközben megtudtam, amit akartam: hirtelen szívinfarktus, meghalt a polgári milió. Fél háromkor lesz a temetés, tudtam meg a nénitől. A belső hang újra megszólalt. Rohantam, kavarogtak a gondolatok a fejemben. Villamosra fel, villamosról le, és máris ott állok a temető bejárata előtt. Akkor eszméltem igazán, ide akartam jönni. És a belső hang ide hozott.

A ravatalozóban kevesen álltak: a tetovált kezű, aki dermesztő hidegben is pólóban feszít, a joviális úriember, aki az öltönyéhez is szandált hord, Sienkiewicz, a bokszoló meg én.

SZEPESI ZSUZSANNA

A BOLDOG ÖREGKOR

„Miért van az, hogy minden ember
a boldog öregkorra vágyik?”

a jelent meg nem úgy éli.
Adhatna még. Míg a másik
forró ölelése szépít
minden egyes újabb napot,
köszönhetné estelente,
amit élvez, s élön kapott.

Amíg duzzad testben erő,
addig álmodjon meg nagyot,
s minek örül majd, ha öreg:
jó lett, amit hátrahagyott.

Kiemelt sor Fehér Csaba: *Mikor egy pillanat évszázadnak tűnik* című verséből

BALAJTHY FERENC

ELFAJZOTT MŰ(REMEK)

Letöltés a Facebookról

A bűnök akkor élnek tovább,
Ha elfelejtjük azokat! –
Kegyelemmel teljes kiörlés:
Bűntudat helyett öntudat,
S éled a holtpontokat!

Kilel az elfajzott szerelem,
Addig él, míg van általad!
Ösztöneidben újra szülsz –,
S fény vár a gyalogút végén,
Hogy ne légy haszontalan!

Az elbitangolt égitestek
Kilesnek minket jámborul.
Ha visszaélsz, én visszahalok:
(Áve Cézár –, és Mária!) –
A Nagy Ég, már ránk borult.

(Mű)szívek, (mű)erek, műve(se),
Egy Mű(remek) áll így össze!
Ha visszahalsz, én visszaélek!
Körkörüink vonallá válik –,
Vérző álmom, majd töltsd le!

DOMBI TINÓDY LÁSZLÓ

A SZERETET VIRÁGA

Édesanyám emlékére

Ültettél violát
búra és derűre,
szállva jövőbe,
múltba merülve.

Búcsúztál, s ölelő
karodra gyengülő
mosollyal figyelt
hosszan az alkony.

Kertemben violád,
feltekint az égre,
pompázik s lehull
dísze a földre.

Testedben foganó
életem porába
mennyei kincset
tett bele Isten.

Álomlét idejét
létezőre váltva,
kinyílt egy virág
angyali szóra.

Gondoztad levelét,
szirmai vigyáztad.
Élteti bennem
rólad az emlék.

Mindennap hazavár,
s csapongva küldi még,
lényed alakját
képzeletembe.

Felfénylő örömet
szórja már a hajnal. -
A hangod becéz,
s boldogan intesz.

BENKE LÁSZLÓ

HORGÁSZKALAND

1988. január 31-én kinézek betoncellám ablakán, s mert szombat van és szép idő, felenged a télben tavaszra eltett horgászszenvedélyem. Ma nem olvasok. Félreteszem Orwell félelmetes könyvét, az 1984-et. Összekapom cókómókomat, botomat felkötözöm a biciklire, és kikerekezek a Dunára. Fázó ujjakkal oldozom a botot, földre döntöm a biciklit, és a magas parton kicsit ámulok. Szürkén, fehérén, lilán tornyosulnak a téli zivatarfelhők, ezüstös fénnel csillog a nap, a víztükörben itt-ott kiütközik a kék ég.

A meredek part tövében hallgatag ember gugyorászik. Lesi a kapásjelzőt.

– Harapnak?

– Eszi őket a rosseb! – dohog a spori és főlegyenesezik. Megigazítja okosságát csil-lantó szemüvegét. – Tegnap a pártközpont elé telepedtem le – kacsint rám –, de nem harapnak a dögök ott sem. Merevek.

Valahonnan ismerősnek tűnik az öreg. Kémlelem a partszakaszt, tétovázva keresem a helyem. Ketten vagyunk az öbölben. Alighogy vízbe vetem a horgaimat, megpillantok a parton egy felénk cammogó jövevényt.

– Jön a hatóság! – figyelmeztetem a horgászt.

– Jöjjön csak! – mordul, és tiszteletlenül az alsó testrészére mutat: – Rendben az engedélyem.

Én viszont tőlem telő nyugalommal összecsumkom a botomat.

– Fázik a kezem – mondom, az öreg pedig halkan vigyorog. – Hazamegyek.

– Főlnézek a partra, s látom, nincs időm összepakolni, érkezik a rend vékony bajusz-kájú őre. Két ujját sapkájához emelinti, s kéri az engedélyemet.

Halványan dereng, hogy erre az évre még nem váltottam ki; január van. Télvíz idején nemigen szoktam horgászni. Nem is gondoltam az engedélyre, mégis kijöttem. Napoz-ni... Télen. Belekapirgálok a vállamról féloldalasán lelógó táskámba. Zavarba ejtő helyzet. Hát csak kapirgálok. Hónom alá szorított botommal toporgok és forgolódom.

A bot végén veszélyesen fityeg a kiszabadult horog. S ahogy teszek-veszek, keresgélek, az előkén himbálózó horgocska beleakad a rend derék őrének kabátjába.

– Az anyját... Bocsánat – mondom riadtan. – Hogy a fene... – óvatosan lehajolok. Megpróbálom a horgot finoman kiakasztani a posztóból, de nem megy se előre, se hátra.

A lejtős parton tétova testtartással, óvatosan térdre ereszkedem. A zsaru nem szól, csak néz dermedten. Kezemben a bot, ő meg a hol lazuló, hol feszülő boton.

Amint a lábánál gugyorászok, az öreg spori visszafogottan pukkadozik.

Ide-oda helyezkedem, hogy jobban hozzáférjek a szakállas horoghoz.

A hatóság is helyezkedik, már-már vergődik a horgon. Gondolom, ha úgy tudnék énekelni, mint ahogy az a drága énekesnő, elénekelhetném a tizedesnek: Kérlek, uram, segíts!... De nem sérthetem meg a türelmes közeget. Hát csak bíbelődöm, nehogy kirotosodjon a kincstári holmi.

– Végre! – sóhajtok fel, és bűnösen pislogok hol a rendőrré, hol a horogra. Óvatosan meg-meghajolok, próbálom elsimítani a posztót. – Bocsánat, bocsánat...

– Mi lesz az engedéllyel?

Megvonom a vállam.

– Kérem a személyit akkor!

Ismét kotorászok, majd átnyújtom az igazolványomat.

A türelem bálványa előre-hátra lapozgatja. Nézegeti. Rám is vet egy-egy futó pillantást. Azonosít. Megállapítja, hogy igen, ez ő. Mármint én vagyok. Most meg ő kotorászik a táskájában. Elővesz egy noteszt és egy ceruzát. Jegyzetel.

– Védás János... Köszörűs?

Szerényen bólintok, hogy az vagyok.

– Két gyereke van?

– Három! – vágom ki büszkén. S arra gondolok, hogy a személyit nemrégiben cseréltem ki, elszakadt szegény, s ebbe nem jegyezték be mindhárom gyereke adatait.

– Lakása van, azt látom. Hát nyaralója, telke, kocsija?

– Csak ez van – mutatok a biciklire. – De nem az enyém ez sem.

– Lopta?

– De uram!

– Kié?

– A kisebbik fiamé.

– És a bot?... – pillant a főbűnösre. – Silstar... – betűzi és jegyzi a noteszba.

– Ez az enyém.

– Na, jól van. – Visszaadja az igazolványomat. – Elmehet.

– Köszönöm – rebegek, s amint elindulok, tolom a biciklit a hepehupán, tűnődöm, mit akar a tizedes a feljegyzéseivel. Amint visszanézek, egy Trabant kanyarodik a part-ra, oda, ahonnan eljöttem.

Egy horgász száll ki az autóból két nővel. A rendőr odamegy hozzájuk, utánam mutat, valamit mond nekik, és valamit felír a noteszába.

Már messze járok, nem hallok a hangjukat.

Február 25-én riadtan ront a szobámba kisebbik gyereke.

– Apu! Apu! Ellopták a biciklimet!

– Micsoda?

– Ellopták a közösből.

Az anyja erre meg arra..., és szaladok le a földszintre. A közös tárolóban nyoma sincs a kerékpárnak. Most mi a szakramentummal járok a Dunára? Gyerünk a rendőrségre! Följelentem az ismeretlen tettest. A rendőr kikérdez, hogy milyen volt, mi volt a száma.

Van-e különös ismertetőjele? S közben gépeli a jegyzőkönyvet. Nem biztat. De én ragaszkodom hozzá, hogy keressék csak meg közös tulajdonunkat.

Május 4-én levelet kaptam a bíróságtól. A szabálysértési hatóság írja, hogy a vízi rendészeti rendőrőrs feljelentésének megvizsgálása után, az 1968. évi első törvény 51. paragrafusának első bekezdése alapján úgy határozott, hogy engem, Védás Jánost, jogosulatlan horgászat miatt 1500 forintba bírságol. A pénzbírságot 15 napon belül illetékbélyeggel kell leróni. Ha nem fizetek, s ha a pénzbírságot nem tudják letiltani a munkabéremből, az 1968-as első törvény 18. paragrafusa alapján 15 napi elzárásra ítéltetnek.

A szabálysértési hatóság az indoklásban megállapítja, hogy Védás János 1988. január 31-én, 12 óra 20 perckor a Francia öbölben engedély nélkül horgászott. Cselekményével megvalósította az ilyen és ilyen kormányrendeletbe ütköző jogosulatlan horgászat szabálysértést.

A szabálysértési hatóság enyhítő körülményként vette figyelembe azt, hogy ez idáig büntetve nem voltam, s hogy két fiatakorú gyermek eltartásáról gondoskodom. Ugyanakkor súlyosbításként azt is az én nyakamba varrnák, hogy elszaporodtak az orvhorgászatok.

Dühöngtem. Minek néz engem ez a „humanista” hatóság, ez a „puha” rendőrállam? A maximális háromezer forint helyett méltányosságból ezerötyszáz forintba büntet, mert két gyerekem van, mert egy bottal akartam horgászni, mert nem fogtam semmit? Csak levegőt kívántam venni. Kapnám csak kezeim közé a kis vékonybajuszskáju tizedest!

Följelentett a disznó, mert hal helyett őt akasztottam a horgomra!

Kapom a telefont, hívom a rendőrséget:

– Halló! Mi lesz a biciklivel?

– Itt Jama hadnagy. Miféle biciklivel?

– Hónapokkal ezelőtt följelentettem egy ismeretlen tettest, aki ellopta a közösből a biciklinket, de maguk a fülüket se billegetik. Választ sem kaptam a följelentésre.

– Éppen hívni akartuk.

– Hívni akartak?

– Elkaptunk egy bandát. Reméljük, meglesz a biciklijük. Kis türelmet kérünk, majd értesítjük. És köszönjük, hogy udvarias volt.

Ez a Jama hadnagy torkomra forrasztotta a szót. Még hogy udvarias voltam! Orwelli világ...

Forgatom kezemben a szabálysértési hatóság levelét, s nem jutok egyről kettőre. Elhatározom, hogy megfellebbezem a határozatukat.

Nem horgásztam, tehát nem is fizetek. Mi a szakramentumból?...

Föl és alá járkálok a szobában, dühöngök, aztán összekapom cókókjaimat, és kimegyek a Dunára. A buszon megemlegetem jó kis biciklinket, a rendőrséget, az egész tolvaj bandát, a szabálysértési hatóságot, s mire kiérek a vízhez, és tanyát ütök egy stégen, csaknem beesteledik.

Ez 1988. május 4-én, este történt. Ötödikére virradó éjszaka. Akkor vesztettem el a személyi/sége/m.

Kiguvadt szemekkel bámulom a kapásjelzőt a sötétben. Ülök a horgászbót mögött a pusztá stégen, és lassacskán megnyugszom.

Csöndben ragyognak felettem és a vízben a csillagok. Egyszer aztán nagyot csattan a jelző a boton. Ijedten felugrok, megbotlok a táskámban, az meg beborul a vízbe. Ott lebeg előttem a sötétben sodródó vízen az én rongyos életem valamennyi bizonyítéka: a személyim, az irataim, a horgászizgazolványom!

Félve körülnézek, hogy nincs-e a közelemben valaki. Sietve ledobálom gönceimet, és óvatosan a vízbe ereszkedem. – Jaj, de mély, jaj, de hideg! – Egyik kezemmel a stég deszkájába kapaszkodom, nehogy alámerüljek, a másikkal meg kinyúlok a vízen lebegő személyi után. – Csak lassan, óvatosan! – alulról közeledem a tenyeremmel, nehogy elsodródjon. És akkor a folyó közepén egy hajó veszedelmesen robajló hullámot küld a partra. Végem van! Átcsap rajtam egy hullám, leránt a víz alá, szemem és a szám megtelek mocskokkal. Mire fölmerülök, nem látok semmit. Irataimat elsodorta a víz.

Kicsit tétovázom: most aztán merre menjek? Partra másztam.

Felöltözöm, úgy vizesen magamra kapkodom ruhámat, és kibandukolok az útra. Hamarosan elérem a várost. Nem látok a sötétben senkit. Csönd van, mindenki alszik. Az óra hármat mutat. A túlsó sarkon két rendőr álldogál. Mit mondok nekik, ha igazoltatnak? Hogy: én vagyok? Elhiszik?

Hajnalra vergődtem haza.

Milyen szerencse, hogy nincs bezárva az ajtó; elhagytam a kulcsom is. Halkan lecihelődöm az asszony mögé.

– Te vagy az?

– Honnan tudjam...

1988. május 25-én levelet kaptam a rendőrség bűnügyi osztályától.

Meghökkenve olvasom a tényállást:

„Védás János azért tett feljelentést ismeretlen tettes ellen, mert 1988. február 22-én 17 óra és 24-én 17 óra közötti időben a lakásuk közös tárolójában tartott és a gyermeke tulajdonát képező kerékpárt eltulajdonította.”

Nem hiszek a szememnek. Ezek aztán tudnak fogalmazni! Az alosztályvezető engem gyanúsít a fiam biciklijének ellopásával?

Hogy az a бүдös...

Május végén kivettem egy hét szabadságot. Veszedelmesen közeledik a tárgyalás napja, és nincs semmiféle igazolványom. Az eltűnt tanú nyomában járom a partokat, naponta kimegyek az öbölbe is. Keresem azt az ősz, szemüveges, erősen kopaszodó, májfoltos arcú öregot, aki eljönne velem a hatóság elé, és eskü alatt vallaná, hogy nem horgásztam. Azon tűnődöm, van-e valamilyen különös ismertetőjele. Van. Folyton kacsingat.

A parton megint kódorog egy vízi rendőr. Megnézem közelebből, belebámulok az arcába. Olyan egyforma ez mind! Mégsem vagyok benne egészen biztos, hogy nem a kis vékonybajuszkáját láttam-e. Hol is szokott horgászni az öreg? Mintha azt mondta volna, hogy a pártközpont előtt. Nem sok reménnyel megyek a városba, a pártközpont épülete elé. Nem hiszek a szememnek.

– Nocsak! – kacsint rám az öreg spori. – Van már engedélye?

Magyarázom neki, hogy volt, közben kiváltottam, de már megint nincs? Elúszott a Dunában.

– Kérem, legyen a tanúm, jöjjön el velem a tárgyalásra, tanúsítsa, hogy nem horgásztam!

– Lehetetlen – ingatja a fejét, törölgeti a szemüvegét. – Nem akarok belekeveredni.

– Belekeveredni?

– Az én beosztásomban nem tehetem.

– Miért, kicsoda az elvtárs úr?

– Én vagyok az egyesület elnöke – mutat az épületre. – Különben – kacsint rám szemüvege mögül – horgászott.

– Maga is azt mondja? – förmedek rá elképedve. – Kétszer sem dobtam be, láthatta! Nem fogtam semmit.

– Mert jött a rendőr. Horgászott. Fizessen. Nem tudja bebizonyítani, hogy nem horgászott.

Furcsa félelem kerít hatalmába. Bűnösen menekülök a partról. Nyitom a postaládámat a lépcsőházban. Súlyos levél pottyán a lábam elé. Tapogatom. Mi ez a kemény a borítékban? Felszakítom. Az én alaposan elázott igazolványaim!

– Vannak rendes horgászok! – rikkantok örömben.

Holnap mehetek a tárgyalásra, rendben vannak az irataim, megvagyok, előkerültem. Azonos vagyok... A dokumentumaimmal?

Jótevőm levelet is mellékel a küldeményhez:

Tisztelt Uram!

Szüleim megtalálták az egész paksamétát a Dunán. Szigetszentmiklósi vízen horgásztunk, a nyaraló is ott van, közel a parthoz. Ádám Jenő sétány és Pázsit út sarkok. Minden egyes darab ott úszott a vízen.

Tekintettel arra, hogy kint vannak, én juttatom el az igazolványokat önnek.

Málovicsné

A megadott telefonszámon megköszöntem a küldeményt, s izgatottan készültem a tárgyalásra.

Rosszak az idegeim, állapítottam meg, s alig értettem, miért nem tudok szabadulni a lelkiismeretemet nyomasztó terhektől. Fizetni kellene, akkor túlesnék a nyűglődéseken. Mindenért fizetni kell.

Elgondoltam: éppen ma egy éve álltam apám halálos ágyánál a kórházban. Tehetetlenül néztem a műszerek fogságában vergődő, haláltusáját vívó férfit, akitől az életet kaptam.

– Menj innen, menj innen, nem szabad! – hörögte alig érthetően.

S ahogy újra és újra előre lendült és lehanyatlott ökle a karjára kötözött és a mellkasára tapasztott vezetékek hálójában, ma sem egészen értem, miért éreztem magam bűnösnek, és miért mondtam neki csaknem kiáltva:

– Bocsáss meg, apám, bocsáss meg!

Egy pillanatra rám emelte tekintetét, s alig érthetően mondta:

– Miért?

Mindketten szégyenletes állapotban voltunk. A haldokló és az élő is. És akkor a nővér mosolyogva lépett elő a függöny mögül, én meg zavartan kérdeztem:

- Most mit csináljak, mivel tartozom?
- Menjen szépen haza. Mi minden tőlünk telhetőt megtettünk.

Két nap múlva megjött apánk halálhíre. Június 16-án, délelőtt 10 óra 20 perckor meghalt. Sokat szenvedett.

Órá gondoltam, amikor egyáltalán nem volt logikus, hogy miért is gondolok rá. Tárgyalásra készülődve az járt a fejemben, hogy ennyi véletlent hogyan is lehetne egymástól tisztán elkülöníteni, hogy mindez együtt maga a sors; bűnhődni kell.

Miután eltemettük apánkat, szinte menekülve utaztam vissza Pestre. Egyedül akartam lenni. Már a vonaton elhatároztam, mihelyt hazaérek, biciklire ülök és kimegyek horgászni. Így is tettem. Órákig kerekkeztem az országúton, mentem erdőn át, tapostam a pedált földutakon, hogy csak minél messzebb kerüljek az emberek lakta várostól. A délegyházi tavaknál kötöttem ki. Valószínűleg azért ott, mert megfordult bennem, hogy ritkán látott nagy fiam gyakran jár ide valamelyik tóra fürödni. Szeret meztenkedni a többiekkel.

Valahogy szerettem volna közel lenni hozzá. Sötét este lett, mire letelepedtem egy ismeretlen helyre, magas fák alá a parton. Oda, ahol azelőtt sohasem voltam.

A vaksötétben jó messzire behajítottam a tóba a horgokat, s amint levackolódtam egy bokor tövébe, apámra gondoltam, az én eltemetett apámra, s csaknem könyörögtem a vízhez, hogy ne adjon halat. Nem fért a fejembe, hogy nincs többé apám, hogy felnőttnek kellene lennem, pedig gyerekek lenni jobb; ő is az maradt, mindvégig gyerek.

Most meg nincs, és mégis itt van a gondolataimban, mozdulataimban, arcvonásaimban, egyre jobban hasonlítok rá.

Nem volt nálam zseblámpa, egy csonk gyertya sem, és nem is akartam kivilágítani a horgászhelyemet. Nem akartam, hogy bárkinek szemet szúrjak az éjszakában. Próbáltam elrejtőzni, de csak magam elől – a bennem levő ismeretlen elől – nem bújhattam el sehova.

Azon töprengtem, miért is bocsásson meg, ő pedig miért mondta, csaknem hörögve, értetlen csodálkozással azt, hogy miért.

Fölkelt a hold a sötét víz felett, s ahogy megpillantottam sugaránál a meredek parttól hosszan feszülő damil ezüstös húrját, azon töprengtem, milyen mély lehet a víz, s hogyan lehetne kényelmesen feküdni és feküdni a kényelmetlen parton, a fölöttem görcsös karokkal égre nyújtózó fa alatt, a hallgatag ég alatt. Levél se rezdült, néma volt a tó és a tóban a hal, én meg csaknem örömmel borzongtam holdfényes magányomban.

Föl-fölmerült bennem, hogy ide nincs is engedélyem, s ha jönne a halór, sehogyan se tudnám kimagyarázni magamat.

Június 14-én szép, égő-fekete szemű előadóval ülök szemben a kerületi szabálysértési hatóság irodájában. A szépséget önmagában is reménykeltőnek érzem, az viszont nyugtalanít, hogy két-három tanú is várakozik a folyosón. Utolsó pillanatban érkeztek, éppen csak megkérdeztem tőlük, hogy melyik ügyben jöttek. Felháborodva felelték, hogy Védás János orvhorgászata miatt; vagyis miattam idézték be őket a bíróságra.

Elakadt a lélegzetem, de akkor arra sem volt idő, hogy megnézzem őket, láttam-e valahol bármelyiket, mert éppen beszélítettak az irodába.

Amint a szép előadó bekapcsolta a magnót, az jutott eszembe, milyen jó lenne vele egy elhagyott parton a fűben heverészni, csakhogy ő jelét sem adta az enyémhez hasonló szándéknak; hűvös, hivatalnoki modorban feltette kérdéseit, amire végképp elhagyott a bátorságom.

Az öreg spori hangja csengett a fülemben:

– Nem tudja bebizonyítani, hogy nem horgászott. Fizessen!

Nem is értettem, mi történik velem. A másik fülemben meg Orwell súgta: a Gondolatrendőrség elől nem menekülhetsz. Félttem, s képtelen voltam felfogni, miért vagyok ilyen gyáva. Próbáltam erőt venni magamon, mégis egyre jobban éreztem, hogy amit a tárgyalás előtt kigondoltam, semmivé foszlik. Azt akartam mondani a kisasszonynak:

– Kérem, tessék hagyni a fenébe az egészet, csak nem csinál ügyet ilyen kicsiségből. Én halat akartam fogni, nem rendőrt! Talán mondtam is neki valami effélét, mire azt felelte, ők nem tehetnek semmit sem, ami azt jelentette, hogy a kis vékonybajuszokájú markában tartja a bíróságot is. Ettől végképp elhagyott a bátorságom, csak igenekkel és nemekkel felelgettem az égő-fekete szemű nő kérdéseire.

Agysejtjeim tökéletesen lelassultak, szégyenkeztem a nő előtt, s mint aki mély, furcsa álomba merült, nem értettem semmit. Méltatlannak tartottam a védekezést, mégis tettem rá néhány ügyetlen kísérletet.

Sarokba szorítva vergődtem, hiába mutattam horgászizgazolványomat, hogy tessék, nézze csak meg, van engedélyem, egész évre kifizettem a tagdíjat.

– Január 31-én volt engedélye?

– Nem volt – nyögtem.

– Kinn volt a Francia öbölben?

– Igen.

– Volt magánál horgászbót?

– Igen.

– Tehát horgászott.

– Csak kétszer vetettem be a horgot. Hideg volt. Jártam egyet a parton.

Beszólították az első számú tanút. Hárman várakoztak a folyosón. Két nő és egy férfi. A nagydarab ember handabandázva, öklét rázva támadott, szemembe mondta, hogy látott, én vagyok az, horgásztam.

– Ezt az embert én sohasem láttam – mondtam az előadónak.

– Tagadod? – rontott rám a pasas dühösen. – Fizetni fogsz! Megfizettetem veled az órabéremet is, én kisiparos vagyok!

– Ne tegezzen, uram!

– Még hogy nem láttál te mocsok, te orvhorgász! Mit gondolsz, lopom én az időmet? Kell nekem miattad a bíróságra járni? Hogy mered elfoglalni a becsületes horgászok helyét? A Francia öböl magánterület, nem láttad?

Kezdtém megérteni, hogy a hatóság, a képmutatás, a hamis tanúk és a lelkiismeretem ellen nem tehetek semmit.

Uram, mikor hal helyett vízi rendőr akadt a horgomra, visszavághattam volna a folyóba a kis bajusztost, mint egy méret alatti retúrt. De nem vagyok én olyan hős egy tizedessel szemben... Különösen nem, amikor a betű szerinti törvény ellen valóban

vétettem, megszegtem a szabályt télvíz idején. Vergődött a horgomon, én meg elengedtem. Látszólag ő is elengedett.

Mondtam már, hogy messze jártam, így hát nem is láthattam a partra kanyarodó autó utasainak arcát. Ők sem láthatták az én arcomat. Ezek a magukat becsületes horgászoknak nevezők hamis tanúk, az állam és a tulajdon stabil szolgálói. Ők azok, akikre orwelli időkben építeni lehet. Ők az aljasság fenntartói, a hatalom kiszolgálói, egyéniségünk felmorzsolói, ők állják el előlünk a napot, kisajátítják a Dunát is, elkerítik a tavakat, csírájában elfojtják emberi méltóságunkat, elszedik a pénzünket, összezavarják és törbe csalják a gyanútlanokat.

Ma is szegyenkezve emlékszem rá, hogy milyen tehetetlenül, kiszolgáltatottan, reszkető kézzel írtam alá az iratokat, amiket a szabálysértési hatóság elem tett. Olyan sokkos állapotban voltam, hogy ma is érthetetlen, miért íratlak alá velem minden bekezdést. S én mindent aláírtam.

Azt akarták, hogy szeressem a kis bajuszost, ahogy Winston Smith szerette a Nagy Fivért. A büntetést megfizettem.

CSONTOS MÁRTA

AZ A NAP...

Az a nap, mielőtt
megtörténik,
az a nap, mely szerint
összetartozom
a felhőkkel,
a madarakkal, a
megáradt vizekkel,
s a szelek jajszávával,
az a nap, amely
visszafogad
a Csendbe, s vissza
sodor arra a
lakatlan szigetre,
ahol felvett a hajó,
az a nap, mielőtt
megtörténik, olyan,
mintha nem
történhetne meg.

ISTENES TIBOR

SZKÍTÁK TÜZE

Azt hiheted, hogy az ősi hegyekben,
Elaludt már a szkíták tüze,
Szertüzek hamvai szélben sem szállnak,
Eltemette az idők keze.
A földet ha nézed nem hallod hangját,
A mélyben őseink szent szava ég,
A tavasz a télben erősödik fel,
Úgy van ez most is, ahogy rég.
A hótakarónak a leple alatt,
Alszik az élet új ereje,
Csonka magyarnak elhalt magja,
Új életnek, új veleje.
Azt hiheted, hogy az ősi hegyekben,
Elaludt már a szkíták tüze,
De a szertüzek hamvai szélben szállnak,
Télből éled újra heve.

Őseink erezete
Beróva botba, szívbe,
Kövekbe, hangzó szóba,
Verseken ékesítve,
A körforgó kezdet óta,
Hazánk szeretete.
Szittyák szent szabadsága,
Atilla büszke népe,
Szívünkben új utat vág,
Nimródnek hősi vére,
Őseink erezete.
Dobogó kőből dobban,
Pilisi erdők zengik,
Tavaszi rügyek által,
Szívünkben értékké érik,
Őseink fedezete.

REMÉNYI TAMÁS

A TAVASZ EGY ÉJSZAKÁJA

Tavaszi! Lágy zsongás gyönyöre,
Hold édes szerelmi násza,
Csalfa odaadó álma,
Az érzelmek lüktetése!
Ó! Te imádott Szerelem!
Te megkívánt lélek-virág,
Hajlékony tested a világ,
Kelleted álcázott erénnyel!

Villám sikolt, gyöngycsepp hullik,
Látomás íz gondolatot,
Vidám őrzöngése álom,
Sziporkázó érzelmi kvíz.
Vad tüzed szívemben lángol,
Vágyódásunk emésztő nász,
Burjánzik testünkben a láz,
Bent égünk az örök létben!

Lelküink huncut fényben ragyog,
Az éjnek leple kitakar,
Kacsintva ragyog a hajnal,
Orcánkon vörös a mosoly.
A Nap bíbor lelke hasad,
Rőt sugár öleli táját,
Ébred az idő, s fut tovább,
A múlt érzés visszamarad.

LACH TIBOR

A NAGY VERSENYZŐ

Fú, ez a verseny kikészít! De nem hagyhatom abba, nem adhatom fel! Még nem! Fáj mindenem, szúr az oldalam, de még hogy! Mint még soha! De összeszorítom a fogam, és futok, csak futok tovább. A sikereimre gondolok, azok ilyenkor mindig erőt adnak. Hány és hány embert előztem le, hagytam le a múltban! Mert ÉN voltam a jobb, ÉN voltam a sikeresebb, ÉN akartam jobban előbbre jutni! És hányan dőltek ki mellőlem, ültek az út szélén, mert a tempót nem bírták. Nyeszlettek! Csak az utamban voltak!

Persze volt úgy, hogy én is alig bírtam a tempót, amikor az út nehéz volt, és nehezen jutottam előbbre. De mindig talpra álltam! Mert akartam! De most úgy tűnik, ez is kevés. Akkor sem hagyhatom abba! Olyan nincs! Nem lehet! Gondolj csak a családra! A gyerekeimnek még nagyon sok mindenre szükségük van! Ki segít nekik, ha én nem?!- Kell a pénz, kell a pénz!.....

*

De mi ez? Ilyent még sohasem éreztem! Olyan, mintha nem csak belülről, hanem kívülről is látnám magam, mintha egy újabb dimenzió nyílt volna meg. Mintha be lennék drogozva... Nagyon furcsa és egyben különös! Biztos ez is a nagy fáradtság jele.

És mi az ott? A célszalag?! Végre! Fekete színű? Na, még ilyet se láttam! És átszakítottam! Célba értem! Igen, végre, célba értem! Na, most leállok, lefekszem egy kicsit a földre, mert nem bírok... Kevés a levegő! Odajönnek, sietnek, futnak hozzám. Körülvesznek! Gratulálnak. Megszorítják a kezem. Ne a csuklómnál szorítsák a kezem! Hé! Azért büszke vagyok, hogy győztem. Döngethetem a mellem. De majd én, ti ne döngésétek! Na, most az a fehér köpenyes siet hozzám. Fontos ember lehet, mert mindenki félreáll. Igen! Azt a fényes érmet ide akasztja a nyakamba! Mit csinál? Nem akasztja, csak oda teszi a mellkasomra és... Először a fejét csóválja, majd szomorúan bólogat. Hát még ilyent?! Elfáradtam, igaz, de a következő versenyig összeszedem magam! Betakar-nak, látják, hogy fáradt vagyok és fázom. A fejemet ne takarják! Hülyék! A fejemet ne! Na, most meg mindenki magamra hagy. A győztest! Mi van itt? Még egy picit pihenek, becsukva tartom a szemem. Csak ne lenne ilyen hideg!

Jól van, jönnek már vissza! És mennyien! Itt a család, haverok, a sporttársak! Jé, a Pista! Te még élsz, öreg cimbora? Ezer éve... Na, végre, itt a győzelmi koszorú! No, de ne mellém tegyétek, könyörgöm, hanem a nyakamba! És hány darab van belőle? Nézd, a club elnök beszédet mond! Thá! És hogy hazudik, mint mindig! Habár ilyen se volt még, hogy ennyire dicsérjen! Megható, és amint körbenézek, látom, nem csak én hatódom meg. Gyanús! Mit akarhat ez tőlem, hogy így dicsér? Jól van, győztem, de akkor is! Inkább fizetésemelést adna a sok loholásért! Azt mondja, pótolhatatlan vagyok! Ebben egyetértünk! Na, ott a serleg, a győztesnek, azaz nekem. Mindjárt a magasba emelem. De ne engem emeljete a magasba! Ja, persze! Most jön az éljenzés és a levegőbe dobálás! De valamiért nem dobálnak! És micsoda ünneplés ez? Mindenki szomorú. Na, jó, egy páran irigyelik a győzelmem, de a családom?! És ők a legszomorúbbak! Ez minden, csak nem örömkönnye! Ideges vagyok és mérges. Ezért versenyeztem? Ezért loholtam, ezért küzdöttem oly hosszú éveken át? Hová teszte? Hirtelen előnt a forróság. Úgy érzem, eltörpülök, elszáll belőlem minden, ami élet. Egy porszemnek érzem magam a világmindenségben, éveim egy csepp az idő tengerében.

És most adják ide a serleget! Micsoda szervezés ez?! És nem is adják ide! Beletesznek! Bezárnak! Hé! Mit csináltok?! Ne tegyétek! Ez csalás! Engedjete ki! Szabad akarok lenni! Újra futni, versenyezni! Nem értitek?! Mi az, hogy maradjak nyugton?! Vagy hogy nyugodjak békében?! Teljesen mindegy! Akkor is, ki mer így beszólni? A győztesnek!!! A nagy versenyzőnek! A serlegen is ez áll aranybetűkkel: A NAGY VERSENYZŐ.

SZÁNTÓ MÁRIA

TUDOD, HOGY VAN BOCSÁNAT

Esengve kérni, annál,
Mit kérek, te többet adnál.
Szeretsz, mert úgy mentél el, hogy
Itt maradtál.

Egy kicsit kereslek, s
Utaidra rátalálok néha.
Rejtőzködő szeretet,
Teljesen bízom benned!

E damaszkuszi úton
Találkozz velem!
Soha sincs már ennél
Többre szükségem.

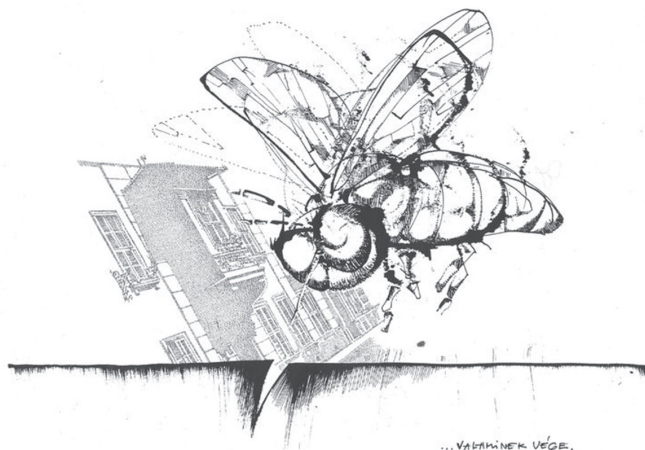
SZUNYOGH GIZELLA

ÜZENET

Temetek
minden percet.
Emléükre szívemben
kopjafát állítok.
Hantjukra kő és virág.
Sziklányi sorsomban
ők voltak velem,
s akkor is,
ha fájt ez a világ.

Siratok
minden percet,
mely hozzám tartozott.
Azt is, amely megkövezett.
Azt is, amely reményt adott.

Utolsó perc, most hozzád szólok!
Te temess és sirass nagyon!
Mert kopjafát már néked nem állítok!
S nem lesz sem virág, sem kő a hantodon!

Miklosovits László:
Valaminek vége

VARJÚ ZOLTÁN

NEM SZÓL

Nem szól itt himnusz, nem szól itt esti sirató.
Hajnali pírrel érkezik vakító tündöklésben
Nappalom sugara szerteáradón, mint a szó.
Fenyvesek kacsintanak a mélybe hallgatag.
Mókusok bújnak fába vájt meleg odvaikba,
Míg egymáshoz bújik reszketőn a fák alatt,
Testük melegére szomjazón az összes falkatag.
Nem szól itt himnusz, nem szól itt esti fohász.
Lemenő napsugárral festi meg fehérre
Bérceim kövét, feketébe öltözteti az éji gyász.
Hallgatnak a havasok, halkan tűnik el a báj.
Medvék keresnek maguknak téli menedéket,
Ordasok üvöltik a Holdat, rettegi őket a nyáj.
Lassan hazatér a völgybe minden juhász...
Nem szól itt himnusz, nem szól itt esti szerenád.
Tiszta érzelemmel törnek fel egyenes szavak
– Szívemből-önmagam – égi áldást szórva rád.
Szarvasok tekintenek a mezőkről a hegyre fel,
Még zöldell fenn a magasban a havasi legelő.
Enni ad szeretve jámbor életeknek a bérctető,
Közben angyalok nevetnek tűnő fellegeknek,
Amíg a szeretetét osztja szét közöttünk... a Teremtő.

LENGYEL JÁNOS

EGY VILÁGUTAZÓ KÖLTŐ A KÁRPÁT-MEDENCÉBŐL

Balázs F. Attila költő, műfordító, szerkesztő, rádiós újságíró, könyvtáros, könyvkiadó. Erdélyben született, majd több évtizedig a Felvidéken lakott, ma már Magyarországon él. Pályafutása során számos könyve jelent meg, a magyaron kívül legalább egy tucat nyelven. A műfordítói tevékenysége is jelentős. Rengeteg magyar és külföldi szakmai szervezetnek a tagja, rangos díjakat és elismeréseket tudhat a magáénak. A most induló interjú-sorozat első vendégeként vele beszélgettem.

– Szerinted napjainkban milyen társadalmi szerepe van egy írónak, kell-e egyáltalán bármilyen szerepet vállalnia? Szerencsés-e, ha egy irodalmár direkt politizál, sőt politikai tevékenységet folytat, amire magyar viszonylatban is számos példát tudnék mondani?

– Az irodalom a társadalmi valóságot ábrázolja, érzelmrendszerünket táplálja, akkor is, ha vannak akik ezt tagadják. A társadalom hat az irodalomra, az irodalom hat a társadalomra.

Az író a társadalom tagjaként akár társadalmi megbecsültségnek örvend, akár a társadalom kirekesztettje, politikától függetlenül is fontos szerepet tölt be, ebből következően nagy a felelőssége is, bár művei sorsát már kevésbé tudja befolyásolni, azt a szakma, a kereskedelem és az olvasók befolyásolják. Mivel az irodalmi élet finanszírozása nagyrészt politika függő, az író sem tud teljesen független maradni a politikai hatásoktól. Az író világnézete nem egyforma intenzitással nyilvánul meg a műben vagy a nyilatkozatokban. Rövidre fogva: az író ha tudatosan nem vállal szerepet, akkor is szereplőjévé válik a társadalmi folyamatoknak.

A történelem folyamán mindig voltak olyan írók, akik politikai tevékenységet folytattak. Egyeseknél ez a minőség romlását eredményezte, ám az írók ezen csoportja mindig ismertebb volt mint az elefántcsonttorony lakói, nem beszélve az anyagi megbecsüléséről. Én nem tartom ördögtől valónak az írók politikai szerepvállalását, ahogy az orvosokét sem. E szerepnek csak a jelenben van jelentősége, a mű jövőbeli értékelését nem befolyásolja. Az író politikusok sorsa olyan, mint a celebeké, hirtelen tűnnek el, mint a hullócsillagok.

– Sőt, vannak olyan írók, akikre már inkább politikusként gondolunk. Az író, a művei által, a nyilatkozataival, akkor is állást foglalhat, ha direkt módon nem is politizál. Az irodalmárookra egyre többször aggatnak politikai jelzőket: jobboldali, baloldali, konzervatív, kommunista, haladó stb., de már hallottam olyat is, hogy egy-egy konkrét párthoz kötnék szerzőket. Valóban létezik ma jobboldali és baloldali, vagy ha úgy tetszik, nemzeti és kozmopolita magyar irodalom? Van ennek létjogosultsága?

– Szerintem nincs ennek létjogosultsága, de tagadhatatlanul létezik. Pedig a nyílt politikai állásfoglalás árt az író elismertségének, a recepciójának. Szerintem a világnézet és a politikai meggyőződés ugyanolyan magánügy kellene legyen, mint a vallási hovatartozás, vagy a nemi identitás. Egy politikailag elköteleződött író elveszti azokat az olvasóit, akik az ellentáborban vannak. Megéri? Lehet úgy is elköteleződni, hogy társadalmi, közösségi kérdésekben foglal állást az író, kisebbségi, emberjogi, szociológiai ügyekben nyilvánul meg, veszi fel a harcot. A költők mindig a haladás eszméinek elindítói vagy tovább vivői voltak, minden forradalmi megmozdulásban az első sorokban voltak. De kevesen váltak pártkatonákká. Vannak olyan esetek is amikor a költő, író szerepvállalása társadalmi szempontból hasznos volt. Romániában Mircea Dinescu politikai szerepvállalása az írószövetség szempontjából szerencsés volt, az írószervezet megőrizte a vagyonát, sőt később Varujan Vosganian és mások nyomására, a parlament megszavazta az írók és a művészek pótnyugdíját és az életjáradékokat.

Magyarországon Lezsák Sándor egész intézményrendszert hozott létre, amit nem tudott volna ha nem parlamenti képviselő. Szőcs Géza szerepét, megvalósításait nem kell itt vázolnom, széles körben ismertek. A világszinten is jelentős, 2012-ben alapított Janus Pannonius Költészeti Nagydíj, egyike Szőcs Géza grandiózus megvalósításainak. Folytathatnám a sort más írókkal is, de egy interjú terjedelme véges. Lehetne negatív példákat is felhozni a nagyvilágból, háborúk, diktatúrák indultak költők szélsőséges elméleteire épülve.

Visszatérve a kérdésedhez, sajnos vannak jobboldali és baloldali írók, és közöttük egyre mélyebb a szakadék. Vannak semlegesek is, akik otthonosan mozognak mindkét oldalon. Ők a nem politizáló írók.

Kozmopolita irodalom nincsen, csak jó és rossz irodalom, olyan irodalom, ami csak a magyar hagyományokból táplálkozik, és olyan amely nem csak nyitott a nemzetközi irodalmi hatásokra, de a jó nemzetközi példák hatására frissíti az eléggé zárt és belterjes irodalmunkat. Nagyjaink egytől egyig figyelték a világirodalom alakulását, fordítottak is, ezáltal gazdagítva irodalmi értéktárunkat. Nagy klasszikusaink ismertek világszerte, ma is fordítják és közlik őket, egyes országokban szobraik vannak, de a kortárs magyar irodalom Európán kívül alig ismert. Nemzetközi fesztiválokon, négy kontinensen többnyire első magyarként vettem részt, és kérdésekre: kit ismernek a kortárs magyar írók közül, vállvonogatással válaszoltak. Közbenjárásomra egyre több magyar író, költőt hívnak nemzetközi rendezvényekre, és egyre több magyar író fordítanak Európán kívül is.

– Felvetül a kérdés, hogy te, hogyan kerültél kapcsolatba külföldi írókkal, szakmai szervezetekkel?

– Erdélyben születtem, a román irodalommal és írókkal való kapcsolataim adottak voltak, 1990 és 2018 között Csehszlovákiában, majd Szlovákiában éltem, magától értetődő-

dik, hogy a cseh és a szlovák irodalommal is kapcsolatba kerültem. Európai fesztiválokon ismerkedtem európai írókkal, aztán jött a nagy lehetőség, 2010-ben egyik barátom javasolt a nicaraguai Granadai Nemzetközi Költészeti Fesztiválra, amelyre a világ 67 országából 130 költőt hívtak meg. Tízezrek nézték és hallgatták a felolvasásokat 6 napon át.

A népszerűségét emelte az a tény is, hogy párhuzamosan, illetve közös rendezésben folyt a színpompás karnevál is. Nos, itt minden költőnek alkalma volt barátságokat kötni, ismerkedni, közös projekteket megbeszélni. Ezeknek a barátságoknak köszönhettem, hogy azóta minden évben számtalan nemzetközi fesztiválra hívnak minden kontinensre. Beindultak a kölcsönös fordítások, könyveim jelentek meg a világ 22 országában, antológiákban szerepelek és írnak rólam. Ezeken a rendezvényeken írószervezetek elnökei, fesztiválok igazgatói, egyetemek irodalomtörténészei is részt vesznek, így módon látóköriükbe kerülnek a meghívott költők. Ahogy már említettem a nem európai fesztiválokon én voltam az első magyar költő. Igaz, hogy útlevelém alapján volt, hogy Szlovákia képviselőjeként konferáltak, szülővárosom szerint Románia képviselőjének, de magyarul és néha spanyolul olvastam fel a verseimet, természetesen tolmácsolták az illető ország nyelvén. Aztán már nem egyedül unatkoztam a 16 órás repülőutakon, mert olyan útítársaim akadtak, mint Zalán Tibor, Turczy István, Halmosi Sándor és mások. Az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia tagjai közé is ezek az ismeretségek juttattak bennünket. Halmosi Sándor barátommal és kiadótársammal sok magyar író, költőt segítettünk idegen nyelvű megjelenéshez. Hosszú lenne felsorolni mindenkit.

Már többször említettem, hogy a világirodalom egy végtelen óceán, amelyet lehetlenség megismerni. Csak személyes kapcsolatokon át lehet bekerülni a nemzetközi rendszerekbe, körforgásba. Hogy egyáltalán közel kerüljön valaki a lehetőséghez első lépés a legalább öt, angol nyelvre fordított vers és a meghívás. A meghívólevélben minden alkalommal az szerepel, hogy: kérünk öt angol vagy spanyol nyelvű verset, rövid életrajzot és portrét. A többi már minden költő önmenedzselésén múlik. Mert ha ki is jut valaki egy nagyrendezvényre, a merítés nagy és a lehetőségek könnyen csak lehetőségek maradnak.

– Ez izgalmasan hangzik, igazán kalandos és termékeny életpályával büszkélkedhetsz. Erdélyben születél, majd Szlovákiában éltél és most a csonkahunban laksz, számomra te vagy a Kárpát-medence költőjének prototípusa. Mint tapasztalt medence-lakó milyen különbségeket, ha egyáltalán vannak ilyenek, tapasztaltál az irodalom terén, a szerzők gondolkodásában, a művek tematikájában?

– Szerencsére már elült a vita az egységes magyar irodalomról, arról hogy van-e erdélyi, vajdasági, felvidéki és kárpátaljai irodalom. Én mindig azt vallottam, hogy miközben a magyar irodalom egységes, létezik erdélyi, felvidéki, vajdasági és kárpátaljai irodalom nem csak földrajzilag, hanem mentalitás, világlátás, hagyományokra építés és nem utolsósorban a román, a szerb/horvát, az ukrán és a szlovák/cseh irodalmi hatások szempontjából is. Ezek a periférikusnak mondott irodalmak frissítőleg hatottak a magyar irodalomra, felpozdították azt.

Az erdélyi irodalom ma is sajátos jegyekkel rendelkezik, sokkal hagyománytisztelőbb, miközben azért ott is megtalálhatók az avantgárd törekvések, a modernizmus képviselői. Erdély és Vajdaság saját irodalmi intézményrendszerrel rendelkezik, amely megfelelő háttérrel biztosít az íróknak. Felvidéken és Kárpátalján is léteznek irodalmi

lapok, kiadók, de a finanszírozásuk esetleges, létük a pályázatoktól függ. Az erdélyi íróknak erős lobbiképességük van, ez meglátszik az érdekérvényesítés minden területén. A magyar állami díjak és az állami funkciók aránya egyértelműen ezt jelzi. A határok átjárhatósága, a magyarországi nyitás a határon túliak felé, pezsgést hozott az irodalmi kapcsolatokba, egyre inkább megmutatkozik az egységesülés a magyar irodalomban, ami azzal is jár, hogy a határon túliak jobban megismerik az anyaország irodalmát és fordítva. A szerzők gondolkodása országon belül is különbözik, hálaistennek, más a szabolcsi vagy borsodi író gondolkodásmódja, mint az őrvidékié. A prózában a helyszínek, a nyelv, a hivatkozások, néha elárulják a Kárpát-medence melyik részéből való a szerző.

– *Tulajdonképpen te vagy a magyar irodalom egyik utazó nagykövete, a hivatalos szakmai és állami szervezetek értékelik ez irányú munkádat, kapsz ehhez valamilyen anyagi támogatást?*

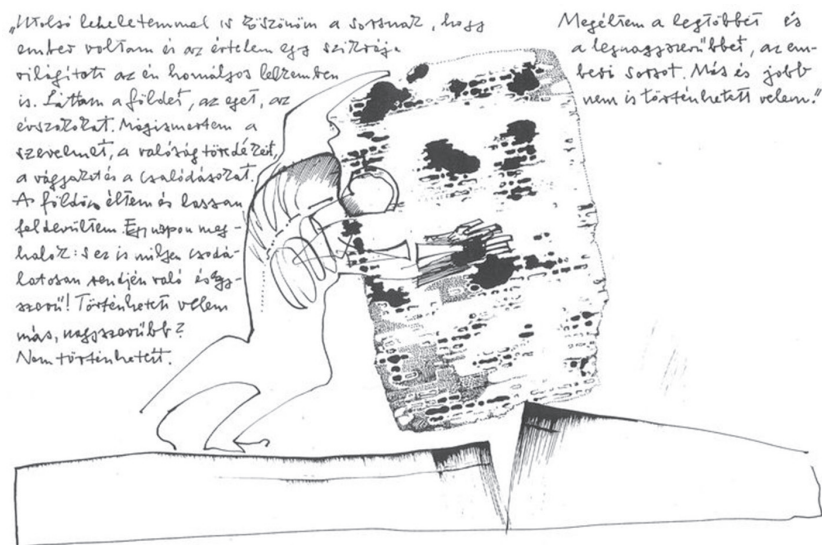
– Három hónapja kötött szerződést velem a Petőfi Irodalmi Ügynökség. 15 éven keresztül a magam költségén utaztam, képviseltem a magyar irodalmat a világ minden részén. 30 éve folyóiratot szerkesztek, könyveket adok ki, harminc év alatt közel kilencszázat, legalább két írónemzedéket indítottam el a pályán, 39 kötetnyi idegen irodalmat fordítottam magyarra, eközben 4 angol, 3 olasz, 3 spanyol, 7 román, 4 szerb, 2 szlovák, egy-egy török, szuahéli, albán, francia, német, macedón, azeri és vietnami nyelvű kötetem jelent meg, ezenkívül szlovén, portugál, cseh, kínai, orosz, hindi és svéd nyelvre fordítottak. Ahogy már említettem másokat is igyekeztem bevonni a nemzetközi körforgásba, de ez több mindentől függött, egyrészt a már említett angol nyelvű fordítás meglététől, másrészt attól is, hogy az illető képes volt-e finanszírozni az útiköltségét a célországba. Mert ott már minden ingyenes. Ez a két feltétel határozta meg azt, hogy kik utazhattak velem együtt a nagyrendezvényekre. A nemrég alakult, Pál Dániel Levente által vezetett PIŰ sokkal nagyobb lehetőségeket biztosít íróinknak. Segít a fordítások elkészítésében, finanszírozza a meghívott költők útiköltségét, támogatja a magyar írók idegen nyelveken megjelenő köteteit, megtéríti az író-olvasó találkozók, és más rendezvények meghívottjainak útiköltségét, hogy csak néhányat említsek a pozitív változásokból.

– *Az elismeréseid és díjaid túlnyomó többségét külföldön kaptad, és most nem Romániára és Szlovákiára gondolsz, viszont a magyarországi díjak valahogy elmaradtak. Mit jelentenek számodra ezek a rangos elismerések, mint az Isztambuli költészeti fesztivál díja, az Európai költők tavasza fesztivál nagydíja, a Vancouver-i nemzetközi költészeti fesztivál díja, vagy a nicaraguai Nandaimé város díszpolgári címe?*

– A felsoroltakon kívül a leginkább a párizsi Európai Tudományos és Művészeti Akadémia költészeti díjára vagyok büszke, valamint a rangos Opera Omnia Arghezi életműdíjra, amit a Román Írószövetség adományozott nekem, és amely azzal jár együtt, hogy a díjazott költő portréja bekerül az Arghezi Múzeumba, és Arghezi szülővárosa díszpolgárságot adományoz a kitüntetettnek. Első és egyedüli magyarként kaptam meg ezt a megbecsülést. Hosszú lenne felsorolni hány országban díjaztak, négy ország városaitól kaptam díszpolgárságot. Mindezekre egy magyar állami kitüntetés tehetne volna fel a koronát, hisz a nemzetközi szinten nem csak magamat képviseltem, hanem a magyar irodalmat is. Itt valószínűleg más mércével mérnek.

– Reméljük, hogy hamarosan ez is elérkezik. A tavalyi év végén Romániában jelent meg folyóiratunk korábbi szerkesztőjének, Kaiser Lászlónak román nyelvű verses kötete a te fordításodban, és gondolom a kiadásban is közreműködtél. Most mivel foglalkozol, mi foglalkoztat? Milyen közeli és távoli terveid vannak?

– Horia Dulvac és Eliza Macadan verseit fordítottam magyarra, mindkettő nyomdában van már. A felvidéki Lilium Aurum kiadó idei tervében szerepel összegyűjtött verseimnek kiadása, egy interjúkötetet is szeretnék összeállítani. Ezen kívül a PIÜ által rám rótt feladatokat igyekszem teljesíteni a szerzők és a magyar irodalom nemzetközi térfoglalása érdekében. És most már elárulhatom, hogy ebben az évben Papp Ferenc barátommal megrendezzük Észak-kelet Magyarországon és a szomszédos területeken, Bodrogházyban, Kárpátalján és Szatmárnémetiben az I. Rimay János Nemzetközi Költészeti Fesztivált, Közép-Európa legnagyobb költészeti rendezvényét. A világ minden részéről meghívott költők mellett határon túli és magyarországi költők és zenekarok fognak fellépni 8 helyszínen. Világszerte vannak ilyen fesztiválok, Romániában például 15 városban, Olaszországban is legalább annyi helyszínen, ideje volt felzárkózni a nemzetközi trendekhez. A *PesText* is hasonló céllal jött létre, azzal a különbséggel, hogy a rendezvény nem csak a költészetéről szól. Kezdeményezésünk jelentőségét emeli az is, hogy nem Budapest-centrikus. A későbbiekben beszámolunk a sajtóban részletesebben is a programokról. Amint látod nyugdíjasként nem tétlenkedek.

Miklosovits László: Márai Sándor illusztráció

WESSELY GÁBOR

PRÓBÁLD MEG ISTEN NÉLKÜL!

Nyolcéves lehettem, amikor eljött hozzánk a nagybátyám karácsonykor, kettéfesztett a körmével egy szem földimogyorót, és a közepén lévő apró csíramezemenyre azt mondta: ez Jézus szíve. Attól kezdve nagyon sokáig úgy ettem a mogyorót, hogy minden szemben megnéztem: ott van-e a szív. És ott volt.

Töprengünk vagy sem ezen a dolgon – az isteni jelenvalóságon – akkor is születünk, élünk, meghalunk, valahonnan valahova tartunk, s ennek – legalább titkon reméljük – csak van valami oka, célja, folyamatvezérlője. Tudományoskodhatunk, hogy ősrobbanás meg nukleinsavak, ám aki egy picit is belemélyed az ilyesfajta szakirodalomba, meglátja, hogy van egy bizonyos határ, amelyen túl csődöt mond a logika. A semmiből nem lesz valami: az anyag nem jöhetett létre véletlenül. S aztán nem alakulhatott véletlenül szerves anyaggá, majd gondolkodó, tudatos lénygé. Túl sok a gyanús véletlen. Ennél a teremtés is hihetőbb.

Nekem persze semmi kedvem nem volt hinni, hozsannázni, amikor végre felnőttem. Önellátóvá váltam, nem szorultam másokra. De azért „csak kíváncsiságból” elkezdtem járogatni a különböző felekezetek, gyülekezetek, szekták összejöveteleire. Egy pünkösdistá lelkipásztor nyomta az igét, hogy erkölcsösnek kell lennünk egy erkölcstelen világban is, én meg lazán megkérdeztem, hogy miért kell mindehhez Isten? Miért nem lehetek én jó srác a magam emberségéből?

A feje ellilult, és azt sziszegte: – Próbáld meg akkor Isten nélkül!

Tíz évig próbálgattam. Eljátszottam a faluszéli remete és a fővárosi világfi szerepét is. Kívánt, de be nem teljesedett, és nem kívánt, de leszaggatott szerelmek között sodródtam, roncsoltam és roncsolódtam. Egy borgőzös éjszaka után arra ébredtem, hogy „lesz számonkérés”. Attól kezdve szolidabbra vettem a figurát – mert másképpen él az ember, ha tudja: felelnie kell azért, amit elkürt –, megnősültem, de még mindig nem kerestem Isten társaságát. Önerőből oldottam meg a problémáimat. Ám, amikor a fél-éves kislányom beteg lett, végére ért az önerőm.

Három doki dolgozott rajta a kórházban vasárnap délután, és nem sok jóval biztattak. Várakozás közben a gyerekosztályon, a társalgó egyik asztalkáján egy szem mogyorót találtam. Megnéztem: benne van-e Jézus szíve. Benne volt. És miközben a műtőben egy bizonytalan kimenetelű gégemetszésre készültek az orvosok, én a folyosón már biztosan tudtam, hittem, hogy nem lesz baj.

ALBERT BÉLA

KERESZTÚT

Szélkorbács űz tépett felleget,
eső füledt szagát szórja szerte.
Hirtelen tört ránk a koranyár meleg,
párát szippant fel a hajnal ege.
Hiába a kétségek sora,
a roggyant térd, megviselt kezed,
az ösztön hajt, viszi életed.
Ki tudja hová?

Örjítő vonatra szállsz, és futsz soká
a kattogó síneken.
A célt feledd.
Az út a fontos, melyből csak arasznyit látsz,
amin cammog életed.
Háború van, ember embert öl,
Parány vírus másolja azt, mohón zabál,
százezert emészttve föl.
Arat a halál,
feledve vágyat, sorsot el, s a túlsó felől
csak a hit integet, s remény,
hogy erőre kap ismét az erény.

Szorgos bogár fut az égnek föl,
Létrája fűszál, mászik pókháló elől.
Megkerüli, ezt tenni kell, míg hajód fut vizén.
Sok apró varázs, mi életet betölt
a fontos, nem várhat élő nagy dolgokat,
Mi úgy tűnik fennkölt,
S lehet, hogy ábránd csupán.
Nagyot érdemel, ki aprónak örül,
könnyeit örömbé, bánatba ontván
mindaddig, míg keresztútján
járva rajta az Úr megkönyörül.

DÖRÖMBÖZI JÁNOS

EGY MESE MARGÓJÁRA

Emlékeimben keresgélve, felidéztem egy régen hallott és olvasott mesét. Szándékosan kézbe vettem a Világ szép népmesék 1–2., Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1962., kötetét. E könyvet ötéves koromban kaptam, amikor olvasásra adtam a fejem. Eszmélésem hajnala óta vonzódtam a könyvekhez. Fotó dokumentálja, amint kb. két éves koromban, pepita kabátomban, kis sapkával a fejemben, egy könyvet tartok a kezemben. Igaz, éppen fordítva, mint kellene. Négy évtized elteltével – egyik könyvem megírását követően – címet adtam a képnek. A szerző metafizikai ébredése. E mesekönyv és a Csodafurulya című magyar mesegyűjtemény tartoztak kisiskolás korom előtt és alatt kedvenceim közé. Szerettem a szavak hangzását, és azok gondolattá érlelt tartalmát. Tudtam, hogy mese, mégis minden szavát igaznak véltem. A meséket olvasni tudásom előtt, sőt azt követően is egy ideig anyámmal felolvastattam. Huncut mosollyal vagy inkább kacajjal jelöltem ki a minden napra szóló esti mesét. Válogatásom szempontja egyértelmű volt a betűk szavakká érlelése előtt és után is. Mindig a leghosszabb mesét választottam. Nem akartam, hogy véget érjen. Volt, amelyiket sokadszorra is felolvastattam, noha tartalmát olyannyira tudtam, hogy ha anyám rövidíteni akart, azonnal jeleztem, hogy felismertem a szülői furfangot. Most már jócskán benne járván – igaz unoka nélkül – a nagypapa korban, emlékekkel terhelten lapoztam fel újra e meseköteteket.

Jelen esetben csupán egy kasmíri népmesére utalok, amelynek aktualitását szinte fájón fedeztem fel sorsomon. Továbbá hazám mindenkori sorsán. A négy kővé vált herceg. A történet egyszerű, meseszerű, a mögöttes tartalom azonban nem. A négy herceg atyai parancsra járja a birodalom területét, hogy minél jobban megismerjék társadalmuk ügyes-bajos dolgait. Egymást követve mindegyikük találkozik ugyanazzal a jógival, a remeteséget választó bölcs „teológussal”. Ő a királyfiknak sorban feladja a rejtvényeit, ám azok képtelenek megfejtetni a talányokat. A feladat pedig „egyszerű”: a jógi egy-egy lován lovagolhatnak, és visszatérve el kell mesélniük és értelmezniük, hogy

mit láttak. A sikertelen választ követően a „szent ember” kőszoborrá változtatja valamennyit. Apjuk, a király, fiai keresésére indulva, szintén összetalálkozik a jógival. A remete így szól az uralkodóhoz: „Király, itt a négy fiad! Kővé változtattam őket, mert nem méltó az uralkodásra az, akinek elméje nem érti meg azt, amit a szeme lát.” Egyezséget kötnek, hogy ha helyes választ ad a hercegek által nem értelmezett látványokra, akkor visszaváltoztatja őket.

A legidősebb herceg egy gyönyörű kertet látott, amelynek kerítésdúcai sarlóvá változtak, és lekaszabták a termést. Miután a látványt nem értette, a jógi így szól: „uralkodó akarsz lenni, értened kellene mindazt, ami a birodalmadban történik, s még e példázatot sem érted. Nem, nem lehetsz uralkodó, nem vagy méltó a trónra, változz kővé!” A második fiú látványa: „a dzsungel mentén kanyargó ösvényen erős, izmos, de rút arcú legény ballagott, mellette egy apró, gyöngye gyermek lépdelt, nyakában nehéz kenyeres zsákkal, kezében teli korsóval. Időnként meg-megálltak, a gyermek ételt, italt adott a legénynek, aztán ismét mentek tovább: a legény vidáman fütyörészett, s a gyermek nyögött a nehéz teher alatt.” Mivel ez a herceg sem értette a példázatot, ő is kővé változott. A harmadik fiú rejtvénye: „a dzsungel szélén megpillantott egy embert, aki hatalmas köteg fát cipelt a hátán. Roskadozott nehéz terhe alatt, lépten-nyomon mégis megállt, s felszedte az útjába kerülő gallyakat is.” Tudatlansága okán ez a herceg is kővé vált. A negyedik napon a legkisebb királyfi egy „csillogó vizű tavat látott maga előtt, a tó körül meg kiszáradt, apróbb tavak medrét. A nagy tó csillogó vize egyszerre csak a kiszáradt medrek felé áramlott, helyén hamarosan pusztá homok maradt, a kisebb tavak megteltek, de tükrük nem csillogott, valamennyiben sötéten, zavarosan kavargott a víz.” A rejtély megoldatlansága folytán a legkisebb fiú is kőszoborrá változott.

A király válaszai: „A kíméletlen sarlóvá lett kerítésoszlop azt az embert példázza, akire pénzt bízta, hogy gondosan megőrizze, de ahelyett, hogy vigyázna rá, eltékozza, vagy elrejtí az elől, aki gondjaira bízta.” „Az izmos legény csúf orcája példázta azt, hogy milyen nagy csúfság, ha az erős a gyengén elősködik.” A harmadik talány: „Vannak emberek, akiknek sosem elég a gazdagságuk – mondotta a király. Halálra kínozza magát az ilyen, csakhogy néhány garassal gyarapítsa vagyonát. Ezt jelenti a példázat.” A negyedik látvány értelme: „Ha érdemtelenre pazarolja az ember szívének és eszének kincseit, hiába áldozta életét, tudását és javait másokra, sem hálát nem kap érte, sem a világ nem lesz szebb, nem lesz jobb: az érdemtelenre pazarolt áldozat csak annyit ér, mint a mocsaras medrekben kavargó tisztátalan víz.” A jógi állta szavát: ismét élővé varázsolta a király négy fiát. Intellemmel köszönt el tőlük: „csak az lehet méltó az uralkodásra, aki nemcsak lát, hanem ért is.”

Kasmír mese. Vajon mindez tényleg egy adott helyhez, egy adott időhöz, egy adott néphez, nemzethez kötött? Tényleg a Himalája tövéhez kell mindezt kötnünk? Személyes sorsomat tekintve, indokolatlanul előtérbe tolva, az utolsó példázat érintett meg. Hazám, Magyarország sok évtizedre visszanyúló és jelenlegi és jövőbeni állapotát tekintve e mese valósága, aktualitása – vitathatatlan. A perzsák által alkotott Kasmír név jelentése: „Boldog Völgy”, a „Boldogsága völgye”. Napjaink valósága nincs összhangban e szép elnevezéssel. Vajon a Kárpát-medence lehet-e valaha valóságosan a boldogság kertje?

MAGYARY HUNOR

GYÁVA ANGYAL

Álmomban az égben szálltam,
angyal voltam, talán,
míg odalent százával kaszált,
dőzsölt a halál.
Biztattam, magam, hogy „menj,
segíts!”, de gyáván csak így
szóltam magamhoz:
„Lemenni én, oh, nem merek,
meg minek is,
hol egymást lelkét eszik
a megfáradt,
sérült, gyűlölködő emberek!”

ÚTBAN A POKOL FELÉ

Már az igazság sem a miénk, csak az övék,
mert törvény felett a szigorú törvényhozók,
kik megfordították a templomi keresztet is rég.
Csak kevesen tudjuk ki őszinte, ki hazug,

És ha nem ott jársz, ugyanazon az oldalon,
valahogy nem lesz szerencséd, és előbb,
talán utóbb, de biztosan ledarál a hatalom,
vagy lehúz a mély, és kapaszkodni sincs erő.

Ez az igazság, érzi mindenki, ha tagadja is,
hogy vérben fürdik a szabadság, s csak illúzió
a kivetített kép, a bankójuk is mind hamis.
Sorsunk a pokol, ha nem érted, miről van szó.

MÉSZÁROS JÓZSEF

TE NEM SZOKTÁL INNI, FIAM!

Kovács doktor megérkezett szülei lakásába. Nem kellett neki ajtónyitásra várnia, mert kulcsos volt kisdíákkora óta, s az is maradt. Érkezését mindig háromszori pötytyintett csengővel jelezte.

Későre járt, anyját már az ágyban találta. Szokásához híven az előszobából beköszönt: – Szia, anyácska!

A hálószoza nyitott ajtajában megállt. Két kezével kitámasztotta magát az ajtófélfákon, előrehajolt, mint sielő a sáncon, és várta, hogy pulzusa lecsillapodjon. Már megbánta, hogy nem az előszobában pihentette a százhuszat verő „motort.” Az aggódo kérdésekre azt hazudta, hogy gyalog jött fel, mert rossz a lift. De ez a füllentés nem volt sikeres, mert behallatszott a gépház zúgása.

A dokornak percek múlva javult a szívritmusa. Sarkon fordult, kiment a szobából. Egy konyakosüveggel és két pohárral tért vissza. A zsámolyt az ágyhoz tolta, leült és töltött a poharakba. Az anyja csak nézte, és nem értette, hogy mi lelta a fiát.

– Te nem szoktál inni, fiam! Apáddal konyakoztam utoljára, nyugodjon békében.

– De én élek, és most én törődök veled. Éppen ezért úgy döntöttem, veszek neked egy apartmant a Jó Reménység Idősek Otthonában.

– Miért fiam? Nekem nagyon jó itthon. Az börtön, ne űzz el innen!

– Biztonságot szeretnék neked, ha már én nem leszek.

– Miket beszélsz?! Előbb az öregnek kell elmenni! – fia kezét hosszasan az arcához szorította és sírt.

A konyakos poharak érintetlenül maradtak.

Kovács doktor sajnálta, hogy fájdalmat okozott, próbálta helyrehozni a dolgot.

– Szeretlek, anyácska! Csak a kényelem, az állandó felügyelet miatt gondoltam az idősök otthonára.

Elszoruló torokkal indult haza.

Felesége ingerülten fogadta, hogy 'hol a fenébe' mászkált eddig, már elmúlt a vacso-raidő. A kórházban telefonon azt mondták a lányainak, hogy: „Már régen elment!” A mobilon sem lehetett elérni, mivel szokásához híven most sem vitte magával.

Kovács némán hallgatta felesége szavait, gondterhelten leült az ebédlőasztalhoz. Várta a vacsorát. A két nagylány futva elköszönt tőle, mert a ház előtt többször megszólalt két autó sürgető túlkölése. Kettesben maradtak. Szótlan vacsorájuk után – lélekben összeszedve magát – megtörte a csendet.

– Olga! Tegnapelőtt beugrottam a laborba Vass doktorhoz, tudod, akivel teniszezni szoktam. – Ha már itt vagy, csináljunk egy teljes vérképet! – mondta kedélyesen.

Ma feljött az irodámba. A mindig nyitott ajtómat becsukta. Leült mellém, és a sokkott nyers modorával közölte, hogy leukémiás vagyok. Remélem, van még időm.

– Reméljük! – válaszolta az asszony, majd elsápadva nézett a szemközi falra.

Kovács doktor átgondolta, hogy mi mindent kell megnyugtatóan elrendeznie. Munkáját ráhagyta beosztottjaira, saját ügyes-bajos dolgainak intézésére koncentrált.

Barátja meggyőzte, hogy ritmuszavara miatt pacemakerre van szüksége. Így könnyebben fogja elviselni szíve a kemoterápia terhelését. Egy hét múlva be is feküdt egynapos kezelésre a városmajori klinikára. A professzor egy-két ejnye-ejnye után – mivel nem hozott magával labort –, vért vetetett tőle.

– Kolléga! A szívritmuszavaron kívül semmi más bajod nincs.

– Nincs leukémiám?

– Nincs! Remélem, nem hiányolod?

– Nem – válaszolta Kovács doktor, és arra gondolt: „Biztos elcserélhették az ampul-lákat. De mi lehet azzal a szegény vérrákossal?”

Másnap kisebbik lánya ment érte a klinikára. Miután hazavitte, elviharzott otthonról. Kovács doktor útközben elhatározta, hogy hazaérve pezsgőt bont, és akkor jelenti be a feleségének:

– Olga! Élek! Nem vagyok rákos!

Az ünnepélyes bejelentésre az asszony arcán kényszeredett öröm látszott, koppanással tette le a poharat az asztalra. Élettelen szemmel nézett maga elé, szembogara egészen elűnt szeme sötétkék íriszében:

– Már nincs mire várnom. Bejelentem, hogy válunk!

W. ÁBRAHÁM ERZSÉBET

TE TÁVOL, ÉN MESSZE

Rácsodálkoztam az őszre,
a szép lombhullásra,
s úgy fáj a hiányod.
Te távol, én messze,
mégis imákban szeretve
hordjuk gyönyörű emberségünk.
Elmondani nem tudom,
templomok kicsiny szobrai,
ó kedves szentek,
szívem összeszorulva!
Várok egy találkozást,
s a csend megül szememben.
Üzengetünk a csillagokkal,
és a pörgő körhintákon
falovacskán ülnek az angyalok...

NAGYGYÖRGY ERZSÉBET

NEM TUDOM

Szűrt szeleken át hallom a hangod,
s nem tudom eldönteni kellemes-e,
vagy a háborúban megnémult
sziréna csendje jobban esne?

Hó pilléz, fehérje elvakít,
a jégszikrákon átsejlik arcod,
s nem tudom elhiggyem-e, hogy te vagy,
vagy az éji árnyak teste valószínűbb nálad?

BOTOS MÁTÉ

SZOMORÚ KALMÁR MIHÁLY

és ami ezután következik

1991-ben, alig egy évvel a rendszer összeomlása után, még diploma előtt, meglepő felismerésre jutottam egy őszi temetői munka során – édesapámmal tisztogattuk a dédnagymama sírját Csongrádon. Nem messze tőlünk egy omladozó kriptá állt, amelyen egy emléktábla volt elhelyezve – egy olyan, ami az egész addigi általánosító magyarázatot az osztályharcról és a kizsákmányolásról, a kizsákmányoltaknak uraikkal szembeni „engesztelhetetlen gyűlöletét” megkérdőjelezte. Csongrádot szívesen ábrázolták a szocialista realizmusban a nincstelenség, a paraszti kizsákmányolás helyszínéül – jócskán elferdítve a valóságot. A városban ma is látható kubikos-élmű is ezt a hamis képet tükrözi: a földmunkához szükséges erő helyett az alultápláltságot és reménytelenséget sugalló szobor ma is azt üzeni, hogy „akkor” milyen szörnyű volt az élet, de legalábbis igazságtalan. Mivel dédapám maga is kubikosként dolgozott, így számomra ennek a szobornak a hamissága mindig mellbevágott jövet-menet. Nem vonom kétségbe, hogy voltak ilyen piszkafa-lábú, beesett mellű emberek is köztük, de nem ezt tartom meghatározónak.

Ez a szobor kifejezi számomra a múlt narratíváját, amelyben az „urak” és a „nép” egymással mindig szemben álltak, és „elkeseredett” küzdelmet folytattak egymással a „termelőeszközök birtoklásáért”. Azt a narratívát, amit tizenéves fejjel is félrevezetőnek tartottam, mert nem hittem el, hogy gyűlölködésre épülhet tartósan bármiféle rend. Így aztán amikor kinyílhatott a világ 1990-ben, és egy évig tartó külföldi tanulmányok után visszaérkeztem a gazdag és háborítatlan Svájcba, ahol ez az érzésem meggyőződéssé vált, valamiféle igazolást láttam a Faragó-család kriptájának emléktáblájában. Érzelmeket (mert ezek ekkor még inkább voltak érzelmek, mintsem gondolatok) egy karcolatban is megörökítettem, ami meg is jelent a Hitel című lap 1991. október 3-ai számában.

23 éves fejjel ezt írtam:

„Gazda után sóhajt az öreg temető, a csongrádi föld, az egész ország. A Faragók sírboltja düledező kápolnaforma itt. Nem tudom, él-e még utód valahol, avagy Anna volt

közülük az utolsó, aki oda szállott? Vele s még vagy tizedmagával porlad a kriptában Faragó Antal, országgyűlési képviselő. Meghalt 1919. április 11-én. Nem élte túl a komünt, amelyben pénzzel s széllel bélelt árendások a hamis egyenlőség jelszavával lázítottak parasztot úr, munkást gyáros ellen. Csongrádon, az akkor 30 000 fős (ma 25 000) városban, mintegy 170-en, be is álltak seregükbe, az irigység, a vér vadító vöröse s az elvakító nyomor miatt.

Ám még e balsorstól oly igen megtépett tájon sem úrhodhatott el a gyűlölet. Meglehet, kivétel, mégis példa a Faragó-kripta falán az a márvány emléktábla:

„Ezen sorokkal emlékezik meg rólatok/az Úrban elhunyt gazdám / a bugaci öreg gulyás számadó. / Idősebb Faragó Mihály, Faragó Antal, / Faragó László, ifjabb Faragó Mihály / Vitéz Faragó István / A 99ik esztendő töltség nemes/ hajléktokban honnan ti már / mind-mind jobb hazába költöztetek. / Ha a csongrádi temető felé Nézek, / könny borítja el a szemem és a szívemből/kiugyanó hálát s köszönetét már csak így tudom/ utálatok küldeni régi jó gazdám: / Vitéz Faragó István/felejtethetlen gazdám / te utoljára hagyta öreg szolgád / Isten veled / Ezen emléket csináltatta az Úrnak / 1931. esztendejében / szomorú Kalmár Mihály.”

Az épület előtt kovácsoltvas kerítés, mögötte a kertben pár sírkereszt. Rajtuk nevek, alig olvashatók, melyek nagyapámnak csereberélő, dolgos, lusta, szótlan és beszédes, szép és csúnya, boldog-boldogtalan embereket jelentett valaha – neki sem sokáig –, nekem már csak idegen nevek. A föld alatti város, amelyben Kalmár Mihálynak nem jutott hely. Emlékét kőbe írt gyásza őrzi.

Nézzük apámmal az összeomlófélben levő épületet. Az elmúlás pontos dátumát jelző kövekben mintha megkapaszkodna az idő.”

Harminc évvel ezelőtt a digitalizáció még épp csak elkezdődött, az adatbázisok többnyire elérhetetlenek voltak fizikai jelenlét nélkül. Akkor még nem tudtam, kit is tisztelhetünk néhai Faragó Antalban és Szomorú Kalmár Mihályban. Ám az eltelt három évtized lehetővé tette ezeknek a háttérinformációknak a felgöngyölítését. Azóta már tudható néhány dolog a képviselő úrról.

Az 1855. június 13-án született Faragó Antal, Csongrád és Szentek képviselője volt az Országgyűlésben 1905 és 1918 között. Csongrád vármegye 7. legtöbb adót fizető nagybirtokosaként virilista volt, függetlenség-párti programmal. Az 1901–1905 közötti ciklus lezárultával új választásokra került sor, amelynek következtében a függetlenségek előtt megnyílt a győzelem lehetősége. Ekkor kerül a helyi politika középpontjába Faragó Antal, néhai id. Faragó Mihály nagybirtokos fia, akit még a helyi plébános is támogat.

Az 1905-ös választás megdöbbentő módon az egyesült ellenzék győzelméhez vezetett, amely azonban belpolitikai válságot okozott: az uralkodó nem fogadta el az eredményt, és báró Fejérváry Géza, a testőrség parancsnokát bízta meg kormányalakítással, amely azonban – elégséges támogatás híján - cselekvőképtelen volt. Ezért 1906-ban új választásokat írtak ki. A megismételt választásokon természetesen, ismét Faragó Antal indult, és aratott győzelmet. Az 1906-os választásokat újra a Függetlenségi és Negyvennyolcas Párt nyert (61 százalékkal). Ezzel az erejével azonban nem tudott élni, mert részben a belső töredezettségek, részben az uralkodóval kötött kompromisszum miatt nem tudott hatékony lenni. Ekkor újra Wekerle Sándor volt a miniszterelnök, aki az ország köznyugalmanak helyreállítását tűzte célul. Ennek egyik eleme volt Rákóczi Ferenc fejedelem

hamvainak 1906-os újratemetése Kassán, melynek a nemzeti érzés kifejeződéseként a függetlenségek természetesen, szimbolikus jelentőséget tulajdonítottak. Faragó Antal is ott találjuk a kíséretben, fia és örököse, a későbbi vitéz Faragó István társaságában.

Faragó Antal 1906–1910 között aktívan részt vett a függetlenségi párti politikai szerveztéptésben is. Faragó a jegybanki függetlenség melletti nagygyűlések támogatójaként is feltűnik, a csongrádi körgátak ügyében a lakosság népgyűlésen kéri képviselője közbenjárását a belügyminiszternél. A kor szellemének megfelelően a korteskedés része volt a politikai életnek, s ebbe beletartozott a panem et circenses is, melyben a képviselő igyekezett jó benyomását erősíteni választóiban. Mindez szerepet játszhatott abban is, hogy ezzel kívánta Faragó felvezetni a pártból való kilépését, mivel nem tudott nemzeti radikálisként azonosulni a kormány politikájával. Ezért aztán inkább a helyi politikára fókuszált, és a helyi ipar fellendítését szorgalmazta. 1908-ben a csongrádi gazdakör létrehozása is az ő nevéhez fűződik. 1910 decemberében a várossá nyilvánítás érdekében tett lépéseket. A nyakas, '48-as Faragó az Országgyűlésben is meggyőződése szerint cselekedett. A „véderő-vitában” a nemzeti érdeket támogatta a birodalmival szemben, és gróf Tisza Istvánnal szemben határozottan ellenségesen lépett fel. Nem volt ő meghatározó alak az országos politikában, sőt, inkább csak közvitéz. De meggyőződése melletti kiállását nem a politikai jelentőség szempontjából értékeljük. Faragó Antal elkötelezett függetlenség-párti képviselő volt, s ez nemcsak a kormánnyal szembeni ellenzéki állásfoglalásaiban mutatkozott meg, ennek minden következményeivel. Faragó egyike volt azoknak, akik 1918. február 7-én megalakították az Országos Függetlenségi és 48-as Pártot, az egykori Apponyi-pártból kiválva.

Amíg azonban zajlott a háború, fegyvelmezetten vett részt az üléseken. 1917. július elején az Országgyűlés Számvizsgáló Bizottságának tagjául választották, pedig februárban még ő maga is a katonák választójogának megadása mellett szavazott a kormánnyal szemben.

Fia, vitéz Faragó István, volt takarékpénztári igazgató, Kisteleken halt meg 1931. június 17-e előtt (haláláról az e napon megjelent Dunántúl c. lap számol be). Az 1111 holdas Faragó-birtok örökösei 1945-ig élvezhették a csongrádi föld hasznát, mert a világégést követően a földigénylő bizottság 1945. április 5-én osztotta ki az első parcellákat a Faragó-birtokból. Ekkor 11 igénylő kapott földet, egy közülük hétszalados apa, aki 10 holdat kapott. Az utca nevét is megváltoztatták, nehogy emlékeztethessen a régi, átkos, „Horthy-fasiszta”, esetleg az azt megelőző, „úri-Magyarországra”, a „népnyúzó” ántivilágra.

Hogy ugyanakkor az engem megejtő felíratban az állítató, Szomorú Kalmár Mihály ki volt, arra csak feltételezéseim voltak. Irinyi Józseffel és Orlay Petrich Somával egy évben, 1822-ben született, fiatal legényként hallhatott Rózsa Sándorról, és félthette is a gulyáját tőle; sőt, akár még ügye is lehetett vele. Megérte a forradalmat és a szabadságharcot, hallott bizonyára Petőfi Sándorról is. Hosszú életén végigvonult a Bach- és a Schmerling-korszak, őrizte Faragó Mihály gulyáját a később betyárrá váló Bogár Imrével. 45 évesen érte meg a Kiegyezést; tanúja volt az 1896-os Millenniumnak, a Magyar Királyság és a Monarchia bukásának – koránál fogva már nem vett részt az első világégésben. Túlélte a Kommünt, a román bevonulást, és matuzsálemi hosszúságú életét a Horthy-korszakban, a magyar újjászületés és az azzal épp egybeeső nagy gazdasági világválság idején fejezhette be.

Arra azonban nem számítottam, hogy fényképen is megörökítették. Ám az internet egyre dagadó és végtelen tárházában egyszer csak szembejött velem ez a kép, amely a bugaci számadó gulyást ábrázolja. Érdekes az új világ jelképe, a Shell-embléma, a cifraszűrös gulyás mögött kétoldalt. A régi és az új együttélése.

Még jobban meglepett egy másik munka is – kedves író, Móra is megemlékezett, igaz, egy kis névváltoztatással, erről a férfiúról:

Temetőkről és Szomorú Kalmár Jánosról

Írta: Móra Ferenc

Szomorú Kalmár Mihály

'Azt már hallottam, hogy a génuai temető a legszebb a világon. Van olyan is, aki a milánói mondja szebbnek, magam is olyanformán vagyok vele. De lehet, hogy ez csak azért van, mert a génuai temető ezer meg ezer sírszobra közül egyetlenegy se jár vissza kísértetni hozzám. Azok közt nagyon sok a portré és kevés a szimbólum. A portré természetesen kedves a családnak, de az utasnak csak annyi, mint idegen városban az uccai fényképkirakat. Mire az ember beér a Koronába vagy a Sasba, már elfelejti. De a milánói temető két szobrát sohase felejttem el. Az egyik egy nagy márványlappal letakart gyereksír. A rózsaszín márványsíkon márvány- liliomon ül egy márványpilangó. Egy kisinges márványgyerek nyúl utána az egyik kezével. A másikat a kinyújtott mutatóujjal a szájára teszi. „Csönd, emberek, itt kis gyerek alszik, föl ne zokogjátok!” De az is lehet, hogy ezt mondja: „Emberek, el ne nevéssétek a pillangómat!” Akármit mond, mindenkinek könny szivárog tőle a szemébe, és senkinek se jut eszébe azt mondani, hogy „giccs”.

A másik márványlapon nincs is szobor, csak egy név, meg egy kérdés. A név aranybetűs, de apróbetűs. Egy fiatal katonáé, aki elesett a Doberdón. A név alatt van bemetszve a kérdés. Nagy fekete betűkkel csak ez az egy szó:

– Perché?

Nem tudni, az Istenhez van-e intézve ez a miért, mint minden temetők gazdjához, vagy az Isten képére teremtet emberekhez. Az Isten már felelt rá, kegyetlenebb feleletekkel az egyiptomi csapásoknál, és félős, hogy még nem mondta ki az utolsó szót.

A csongrádi temető nem ad fel ilyen kérdéseket, szobrokkal sincs teleültetve, s nem emlegetik a világ legszebb temetői közt. Nem is ambicionálja a világhírt. De azért van valami a csongrádi temetőben, amit én nem adnék oda a milánói és génuai halottak városának, s amire nagyon büszke vagyok, hogy magyar temetőben lehet látni.

Szemre olyan temetője van Csongrádnak, amilyen a legtöbb alföldi sírkert. A halottak inkább Isten irgalmában nyugszanak, mint a temetőművészet szépségeiben. Idegen országbeli ember ha elvetődne beléjük, arra gondolna, hogy itt a temetők nem nagyon kívántathatják meg az emberekkel a halált. Ezt nem én találtam ki, olasz embertől hallottam, aki eljött velem az apám sírjához. Nem akartam neki azt mondani, hogy pusztai népek vagyunk mink, pogányok és fatalisták, s nem természetünk sok teketóriát csinálni azokkal, akik az örök világosság hegyeire mentek el sátrat verni. Mikor a rómaiak már rég márvány-kolumbáriumokat építettek a halottaiknak, mi a domboldalba vackoltunk meg nekik, csak úgy nagyjában, mert nekünk mindig sietnünk kellett, hol a hitetlen keleti nációk elé, hol a hívő nyugati nációk után. (Csakugyan így van, sokat tapasztaltam ős-keresés közben. Találtam olyan vegyes temetőt, ahol már a sírok mélységéből tudtuk, melyikben ki lakik. A germán üregnek embere, asszonya, de még a porontya is két méter, harmadfél méter mélyen feküdt, szép, ledöngölt sárga agyagban, még vánkost is faragtak a feje alá. A szegény magyarokat – Szent László idejéből – megtaláltuk már a második ásonyomban, néha belezsugorítva a rosszul szabott kis gödörbe. „Mintha csak a kutyák kaparták volna el szögényöket” – fejezte ki rosszallását Kotormány János, aki pedig keménynyakú vásárhelyi felekezet.)

Hát ezt nem mondja el az idegennek az ember, hanem azt mondja, hogy „szegények vagyunk mink, signor, élőknek is, hát akkor hogy rugdalódnánk halottakul?” s ez sincsen igazság nélkül. Ahol az élők is vályogházakban laknak, s az őszi sarak idején nem lehet bemenni kocsival az uccákba, ott az Isten kertjének karbantartását leginkább a tulajdonosra kell bízunk, aki a halottakat, szófogadó, semmi parancsolatoknak nem vétő, soha nem zúgolódó gyermekeit nem is szokta úgy elhagyni, mint az élőket. Parancsol kertészeinek, a szélnek, a napnak, a harmatnak, az esőnek és azok a koldus sírját is beültetik vadmályvával, füstikével, pimpimpáréval, cigányzabbal; s még világítót és sárga királygyertyát. S akárki mit mond, a mi elhagyatott, nem éppen kiléniázott szegényes temetőink, ahol a nem nagyon kevély sírköveket és egészen alázatos fejfákat elvadult bozót koronázza, ahol vadméhek dongának, bokorbúvó madarak csittegnek, és piros pillék jelképezik a halott gyerekek, fehérék a halott hajadonok, és gyászszöglencek az elhúnyt végrehajtók lelkeit – igen, ezek nem mutogatni valók, de bennük van a magyar bánat és a magyar elmúlás stílusa.

Hát a csongrádi temető is így szép, így hangulatos – de azonfelül még mutogatni való is. Egy kriptá miatt. Ugyan maga a kriptá olyan, mint a többi alföldi kriptá, ahol a föltámadás reményében nyugszanak öreg és fiatal hívő keresztények. Ebben a kriptában egész család nyugszik, nem is család: had, a Faragó-nemzetség három generációja. Előkelő, úri nemzetsége volt Csongrádnak, követ is volt köztük. Most már nincs belőlük senki. Meg lehetne fordítani a címet a család fölött, amely a föld alatt összegyülekezve várja az ítélet kürtös angyalát.

Meg is történt a címer megfordítása. Régi nemes uraknál a castellanus cselekedte ezt meg, itt, alföldi patríciusoknál az öreg gulyás. Szomorú Kalmár János, aki azért vette föl a szomorú nevet, mert minden gazdája kilépett az élet szolgálatából, és nem hagytak mást, aki megsirassa őket, csak az öreg cselédet. Szomorú Kalmár János márványtáblát tétetett gazdái kriptájára azokból a fillérekből, amelyeket az ő szolgálatuk-

ban kuporgatott össze, és nyilván maga szövegezte a kőfaragó keze alá az epitáfiumot. Ezt:

EZEN SOROKKAL EMLÉKEZIK MEG RÓLATOK AZ ÚRBAN
ELHUNYT GAZDÁIM. AZ ÖREG BUGACI GULYÁSSZÁMADÓ:
ID. FARAGÓ MIHÁLY, FARAGÓ ANTAL, FARAGÓ LÁSZLÓ,
IFJ. FARAGÓ MIHÁLY, vitéz FARAGÓ ISTVÁN.
A 99-IK ESZTENDŐT TÖLTJÜK NEMES HAJLÉKTOKBAN,
HONNAN TI MÁR A TEREMTŐ AKARATÁBÓL MIND-MIND
JOBB HAZÁBA KÖLTÖZTETEK.
HA A CSONGRÁDI TEMETŐ FELE NÉZEK-NÉZEK, KÖNNY
BORÍTJA EL SZEMEM ÉS A SZÍVEMBŐL KIBUGGYANÓ HÁLÁT
ÉS KÖSZÖNETÉT MÁR CSAK ÍGY TUDOM UTÁNATOK
KÜLDENI, RÉGI JÓ GAZDÁIM!
VITÉZ FARAGÓ ISTVÁN, FELEJTHETETLEN GAZDÁM,
TE UTOLJÁRA HAGYTAD ITT ÖREG SZOLGÁD, ISTEN VELED!
EZEN EMLÉKET CSINÁLTATTA az Úrnak 1931. esztendejében
SZOMORÚ KALMÁR MIHÁLY

...Nem emlékszem rá, hogy valamelyik európai dinasztia ilyen síremléket kapott volna a miniszterelnöktől, vagy az udvarmesterétől, vagy akármelyik nagyrangú családjától, bár esetleg több fillért összekuporgatott, mint a Faragó dinasztia öreg szolgája. Sőt, talán római rabszolga se volt ilyen, mert ha lett volna, arról bizonyosan minden olvasókönyv megemlékezne, megfelelő tanulsággal. Én nem azért jegyeztem föl a dolgot, hogy tanulságot vonjak le belőle. Még csak azért se, hogy Szomorú Kalmár Jánosnak megvigyék a hírt és megvigasztalódjon tőle. Szomorú Kalmár János, ha él még, nagyon öreg ember lehet már, s fáradt keze, szeme nem kapkod világi hívságokon.

En csak arra gondoltam, hogy ha az öreg gulyás elmegy a kispapja és az öreg gazdája és a legöregebb gazdája után, odafönt a jó Isten bizonyosan megteszi valamelyik aranygyapjas felhőnyája pásztorává. De idelent nyilván nem állít neki sírkövet senki. Pedig ha a gazdái megérdemelték tőle, a szolgálta is megérdemli tőlünk, kortársaitól. Mert ezzel a cselekedetével mindnyájunkat szolgált egy pillanatra. Hát, ezt az írást sírkőnek szántam neki mindnyájunk nevében.”

(*Magyar Hírlap*, 1932. szeptember)

Hogy miért írt Móra Jánost Mihály helyett, nem tudni. Talán csak az emlékezete csalta meg. Ez mindannyiunkkal előfordulhat. Vagy csak másodkézből hallott róla, és így írta meg. Bár lélekemelő dolog arra gondolni, hogy egykoron ott, ahol én apámmal a sírt rendeztettem, megállt Móra Ferenc is, és rácsodálkozott a felíratra. Az pedig, hogy én magam is ugyanarra figyeltem fel, mint az „*Ének a búzamezőkről*” halhatatlan szerzője, talán bizonyos értelemben röstellini való örömmel és büszkeséggel tölt el. Mégsem ez jár a fejemben most, harminc esztendő múltával, 53 évesen – hanem a történész kötelessége: az – időnként elfogult – emlékezés.

ANTAL JÓZSEF

VIRÁGVASÁRNAS

Csak egy volt aki eldobta a pálmát
a többi ment és zengte a hozsannát

csak egy volt aki észrevette rajta
hogya a nagy zajban halkán suttog ajka

csak egy volt aki ruháját nem dobta
tarka szőnyegként eléje a porba

csak egy volt aki nem tudott örülni
a többi indult ellenséget űzni

csak egy volt aki fejét megcsóválta
mikor már falat rengetett a lárma

csak egy volt aki világosan látta
hogya most indul az élet a halálba

csak egy ki tudta milyen az az Ország
s épp ezt az egyet halálra tiporták

GONDOLATOK A HEGYEN

A bölcsességnek nincsen maradása
olyan világban, ahol az igazság
átadja helyét múlt érdekeknek,
ahol egymásra nézni nem lehet.
Kemény sziklák példázzák lelkemet,
kemény sziklák – szomszédos csúcsokon
egymás szavára süket füleinket.
Sokáig tart a játék. Már unom.
Kerestelek bár sokfelé, hiába,
eddig még így sosem találtalak meg.
Bújócskát játszik velem az idő.
A lejtőt fehér takaró borítja,
fehér szikrázás az egész világ,
s kidugja kis fejét a hóvirág.

RECENZIÓK ÉS VERSEK

BÜKI ATTILA

IMITATIO CHRISTI

– Antal József: *Perlekedő zsoltár* című könyvéről –

Vannak írók, akik távol maradnak a fórumoktól, nem járják ajánlgatva kézírataikat szerkesztőségeknek, könyvkiadóknak. Élnek otthonuk csendjében, jegyezve naponta mikro- és makrovilágukról fontosnak vélt gondolataik. Ilyen volt Antal József költő, római katolikus lelkész, népénekkutató, karnagy és zeneszerző. Sőt *Múltam morzsái* címmel összeállított verskötete kéziratát Murányi Editnek ezzel a dedikálással adta át: „Editnek, hogy egyszer talán még ki is adhassa mint hagyatékot.” A végrendeletként is értelmezhető ajánlása mögött már megjelent lelkében a földi létből való búcsúzás gondolata. (Bizonyára nem beszélt róla közeli ismerőseinek, hogy a megpróbáltatások, szenvedések, a lelkészi létet eltűrő társadalmi korszak és betegségei késztetik arra, hogy hagyatkozzon. Bizonyára fájdalmasan élte meg a rendszerváltást követő egyházmegyei zsinatra írt *Nyílt beszéd a zsinat elé* című tanulmányának semmibevételét, melyben érdekvédőként szólt lelkésztársaiért.) A kötet ezerkilencszázhetvenhétben, halála évében jelent meg. A kiadvány versei elsősorban vallomások életéről, papi szolgálatának kételeyeiről, a teremtett világ szépségéről, Isten szeretetéről, újra és újra feléledő hitéről...

Bene Zoltán író, szerkesztő jóvoltából nyolcvan versét olvashatjuk a tavaly megjelent *Perlekedő zsoltár* című könyvben. Antal József életműve saját életére épült, s ennek egyik legfontosabb eleme a hit. A *Múltam morzsái* című első kiadványnak folytatása is, a hátrahagyott kéziratból való válogatás. Valójában természetes, hogy az alkotó elsősorban önmagából, illetve önmagán keresztül merít világából. A történetek, a léthelyzetek, vagyis a megfigyelt dolgok továbbgondolása, átformálása, újrateremtése történik, a saját helyzetére irányuló gondolatokban. Életére sorsdöntő hatással hivatásának választása volt. „Hozzád kiáltok Krisztusom, Királyom, / Téged kereslek, lelkem orvosát. / Engedd, hogy bármi áron megszerezsem, / És rossz halállal – ó, jaj! – el ne vessem /A

mindörökre váró szent hazát,/ Melyért már itt kell katonássá lennem! (*Hozzád kiáltok...*) Az ember tépelődései, tévelygései a saját sorsát is felvillantó Bibliából vett történet – Lukács evangéliuma: A tékozló fiú hazatérése – ivódik képzetébe és íródik költeményé: „Nyomorult vagyok és mezítelen. / Húzzál ujjamra gyűrűt, adj ruhát rám, / hisz visszajöttem, újra itt vagyok. / Hívj be házadba, mert kint megfagyok, / adj ennem, hosszú volt koplalásom, / adj innom, újra jó itatra vágyom / a moslék és a pocsolya után. // Fiad szeretnék lenni, légy Atyám!” (*A mai tékozló fiú imája*)

Istent kereső verseiben tisztán és árnyaltan fogalmaz. Láttatja, ahogy feltárul előtte a világ. „Uram, kereslek kívül és belül, / és nemhiába – hallom hangodat, / kívül és belül közel és messze vagy, / az ég kék óceánja rám terül, / és tudok már remélni – emberül” – írja *Uram, kereslek* című versében. Kortárs lelkészekhez való kötődéséről szól a köszönet, a tisztelet hangján. És búcsúzik azoktól, akik szolgálták az Istent és a híveket. „Vedd magadhoz irgalmasan... akinek megadtad a papi hivatás kegyelmét, hogy megváltó művedet szolgálja földi életével. Csak te tudod, hogy hányszor közvetítette megbocsátó irgalmadat bűnbánó híveidnek... „ Kéri az Urat, hogy részesítse őket szeretete irgalmában, és engedje be őket szent papjai közösségébe a feltámadás dicsőségében.

Enigmatikus prózaversben vall egy szent papról, jelölve Istenhez való térését: „Felvillansz álmok mélyén hófehéren / Sivárságomba belekönyökölsz / Sötétben lángol minden / Távolságok illatát ha érzem / ott vagy megfoghatatlan messzeségben / és minden érthető / minden érthetetlen / Vége”

Bölcsességgel szól a világ keletkezéséről, egy hitehagyó papról, megütött zarándokról, a bűnről, mely megrontja az életet. Képzettársításaiban a közeli és a távoli világ dolgai váltogatják egymást. „Csatázni hívtam ki a végzetet / de nincs megoldás / érzem leteper / arany óborba ecetet kever / felszállnék s ólom húzza le a lábam / szállás kereszttől sebesült a vállam / a gyűlölet ordítva énekel” – írja. (*Szorítóban*)

A szeretetről, a kegyelemről és a reményről szól A megtalált ország című költeménye. Költők örökös témája a *De profundis*, melyben általában a pusztaságról, menekvésről, halálról, a test gondolatairól... vallanak. „Mélységes mélyből: mocsokból, nyomorból / kiáltunk hozzád, habár hasztalan: / felfogni hangunk, sikolyunk, hörgésünk / csak az tudhatja, kinek füle van. / Meglátni, mivé silányult világunk, / csak hályogtalan, jó szemmel lehet, / a hullahegyek szagát elviselni / orr nélkül könnyű, és az ízeket / meg nem érezni, érzéketlen bábként / túrni a vért, a piszkot és a halált, / szív nélkül élni, nem törődve véle, / hogy minden-minden bosszúért kiált: / ez volna méltó hozzád..?” Majd sorolja, hogy a költők miért fohászkodtak Istenhez, aki látja az esendő embert, akinek hatalma, jósága felülmúlja mindnyájunk esztét, aki múlhatatlan örök szeretet.

A *Kiszálláson* című versciklusban társadalmi „láttelepet” is nyújtó tájverseket ír az Alföldről, a Csobáncról, Diósgyőrről, Hollókőről, Szécsényről, gyermekkor kedvelt nyaralásait idéző Szigligetről, a Mátráról és a távoli Szentpétervárról, ahol „az orosz szóba francia vegyül / az étteremben balalajka szól, / ... az aluljáróban / két fiatal a színházról beszél, / Gorkij és Puskin összes művei, / Rajkin színháza: csupán kis füzet, / ezt megveszem, csak huszonöt kopejka, / egy öreg bácsitól kérek tüzet, / kedves mosollyal nyújtja a gyufát, / tekintetéből szeretet sugárzik: / „Ó, ön magyar” – akár a pátriárkák, / fehér szakállá messzire világlik. / Valahol bent, a szívem rejtékében / az alvó remény újra kicsirázik.”

Olvasva Antal József *Bach: János-passió* költeményét eszembe jut Pilinszky János, aki Bach zenéjében megfogalmazhatatlan tökéletességet érzett, Isten-bizonyítékot. Számára mennyországi érv, hogy „ellentétek nélkül is van élet, sőt, az ellentétek nélküli életnek lendülete a leghatalmasabb, a legizgalmasabb...”. Majd azt sugallja: „A zene nyelvén Bach mintha teológiai problémákra válaszolna... Az örökkévaló Istenben miként zajlik le a történelem? A Szentháromság időtlen boldogságában a Fiú-isten drámája, időbe vetett története? Zajlik a passió, drámaian, ahogy senki más tolmácsolásában, az egész mű egy helyben lüktet, mintha Isten szívverését hallanánk.” Hasonlóan vélekedik *Bach János-passiójáról* Antal is: „... több mint valóság ez maga a lét / a győztes jószág bűvölete”...

A mindennapi földi események, a föld jövője is izgatják annyira, mint a földöntúli lét. Tudja, hogy a hétköznapi forgatagában nélkülözhetetlen az otthonosság keresése, a meghittség, tágabb értelemben a magányt oldó társas közösség. Rádöbenteli olvasóját teremtett voltára, sugallja, hogy merjünk látni, ha kell, alázattal lehajolni, hogy célba érjünk.

Életrajzírói feljegyezték róla, hogy szenvedélyesen gyűjtötte az érdeklődéséhez közel álló könyveket. Bizonyára ott lapultak Babits Mihály kötetei mellett a papköltő triász-ként emlegetett Harsányi Lajos, Sík Sándor, Mécs László könyvei is, akik hatással voltak vallásos irodalomról alkotott felfogására... Nem említik Pusztai Sándor papköltőt, aki valójában iker csillaga a magyar égbolton. Mindkettőjükről elmondható, hogy a vers tartást, biztonságot adott ahhoz, hogy ne szoruljanak ki a világból. Lelkük támaszkérésére, verses pörlekedésük a végső megbékéléshez Isten követést bizonyít.

A kötethez Barna Gábor írt utószót. Ismerteti Antal József életútját, környezetét, sokoldalúságát, hűségét egyházához. A könyv szerkesztésében Bene Zoltán és Barna Gábor mellett közreműködött Szikszai Zsuzsanna és Jámborné Balog Tünde, aki illusztrátora is a verskötetnek.

Makó, Makói Múzeumért és Kultúráért Alapítvány, 2020.

HORVÁTH FERENC

POHÁRKÖSZÖNTŐ

Arany János 204. születésnapjára

Szüülőhelyén, Szalontán,
nem dajkálta szalon tán,
s rágódhatott szalonnán
ám virányos poézisa királya
Arany János költészetünk királya –
üritsük ma poharunkat reája

POZSGAI GYÖRGYI

DANTE A VÁLTOZÁSOK FÉNYÉBEN

Dante életműve hét évszázad elteltével is tartogat megfontolandó kérdéseket, és minden időszak hoz valami újat az értékelésben. Kétségtelen, hogy az idő múlásával, a körülötünk lévő világ változásával, a tudományos felfogás állandóan alakulóban van, a költőriásról alkotott nézetek mindig hoznak valami újat. A paradigmaváltás szinte természetes jelenség vele kapcsolatban, de ma egyre inkább felerősödni látszik.

Ha csak a magyar dantisztikai kutatásokat vesszük figyelembe, akkor is feltűnik, hogy a szakértők nem kezelik tabuként Dantét és műveit. A nemzetközi kutatásokkal is szembesítik új ismereteiket, új felfogásukat. Dante megítélése tehát jelentős átértékelésen megy keresztül. A Dante-kutatók ifjabb nemzedéke az új kutatási eredmények alapján felülbírálja a 20. század magyar elemzőinek felfogását. Sok mindenben fellelhető a paradigmaváltás, de talán az egyik legszembetűnőbb, hogy Dantét kultúrtörténeti szempontból ki hol helyezi el. A Kardos Tibor-féle koncepció, miszerint Dantét a középkor és reneszánsz határára kell helyezni, már nem állja meg a helyét az új generáció elméletében. Ők középkori személyiségnek tartják. Szabó Tibor a paradigmaváltás kulshelyszínének tekinti a 2004-ben megalakult Magyar Dantisztikai Társaságot, melynek keretén belül „...a megszokottól eltérő szemlélettel mutatják be Dante életművét.” (Szabó Tibor: *Dante-reflexiók*, 9. o.)

A fiatalabb magyar dantisták néhány képviselője nagy formátumú mű létrehozását tűzte ki célul; kommentárt készítenek Dante *Komédiájához*. Azért használom a folyamatos jelen időt, mert a munka még nem fejeződött be, a *Pokolhoz* fűzött magyarázatok, értelmezések készültek el egy kötetben. A *Purgatórium* és a *Paradicsom* kommentárja is remélhetőleg elkészül.

Minden műfeldolgozásnak szerteágazó szempontja lehet. Ez az írás a szerző fő művén keresztül „utaztat” minket, hogy Dante életét, művészetét, filozófiai nézeteit, érzéseit, politikához való viszonyulását árnyaltabban lássuk. Lebilincselő olvasmány annak, akinek van affinitása a középkor eme sok kérdést felvető művében létező elvek összessége iránt. Kultúrtörténeti ismereteink bővítésére is szolgálhat. Sok információ birtokába jutottam már a Komédia és annak szerzője kapcsán, de az olvasott tanulmányok részleges információt adtak. Mélyreható kutatási eredményeket közölnek, de ez az új tudományos munka nemcsak mozaikos, egy-egy konkrétumra kitérő ismereteket ad, hanem rendszerezett, aprólékos filológiai munkával az egész műre érvényes tanulságo-

kat, következtetéseket ismertet. Egy munkacsoport összefogásával készült. Külön meg kell említenem azt a szerkesztői tevékenységet, amely a rendelkezésre álló tudományos tényanyag bibliografikus ismertetését is magába foglalja. Roppant sok megbeszélést, vitát és végső konklúziójában eredményes munkát látok a műben leírtak mögött. Minden egyes énekkel úgy foglalkoznak a kutatók, hogy megtartják a közösen kialakított nézetet, hivatkoznak egymásra, az egyes részeket az egész műben való elhelyezéssel értelmezik. Nagy mennyiségű kultúrtörténeti anyag átvizsgálásával alakítják ki a műről alkotott felfogásukat, mely a modern ember művészeti és tudományos elképzeléseit pozitívan alakítja. Különösségét növeli az a tény, hogy az idősíkokat összeköti, de szét is választja, ha szükséges. Például nem mindegy, hogy milyenek egy Dante által megfogalmazott tétel, nézet időbeli körülményei. A Dante-korabeli ismeretek mások, mint a későbbi korokéi, nem is beszélve a mai szemléletről.

Egyedivé teszi az írást, hogy a mitológia, a vallás, a tudományos szemlélet, valamint az esztétikai-poétikai sajátosságok egymást alátámasztva, olykor ütköztetve erősítik a koncepciót. Vannak olyan alapművek, melyek rendszeresen visszatérnek, és magyarázatként, érvelésként segítenek a felvetett tények megértésében. Ilyenek: *Aeneis*, *Odüsszeia*, Ovidius: *Metamorphoses*, *Biblia*, Aesopus fabulái. Arisztotelész és Szent Ágoston munkássága is gyakorta magyarázatul szolgál. Sorolhatnám Lucanust, Cicerót is. Érzékelhető, hogy Dante misztérium-története, ha ösztönösen is, összekapcsolható az antik és a középkori világ nagyjaival.

Csak néhány felvetést osztok meg az olvasókkal, a teljesség igénye nélkül, csupán hogy érzékeltessem a munka értékes mozzanatait.

A Dante-mű értelmezéséből nem maradhat ki az allegória enigmatikus sejtelmessége, és a fel-felbukkanó talányok, különös alakok jelentésének megfejtése. Az allegória a középkorban – Dante művein kívül is – jelentős szerepet töltött be. Alapját képezte a moralitás vallásos színjátéknak, amely allegorikus szereplőket vonultat fel. Különösen a megszemélyesített bűnöknek és erényeknek az ember lelkéért folytatott harcát mutatták be. A tisztán allegorikus moralitások virágzása a késő középkorra esik, de a reneszánsz színjátékokban is tovább él. Dante az allegorikus alakok nevét megtartja, a Párduc, az Oroszlán, a Farkasszuka a szimbólumok sajátosságait is magukon viselik. Hogy milyen jelentés húzódik az allegória mögött, az attól függ, hogy milyen olvasatban tárul elénk. A Biblia olvasata szerint három bűn megtestesítői (Párduc=gőg; Oroszlán=irigység; Farkasszuka=birtoklásvágy). Guglielmo Gorni szerint a három vad egy hármaskarakterű szörnyre utal előre vetítve a három fejű Lucifert. Ha politikai olvasatban értelmezzük, akkor a Párduc a Francia Királyság, az Oroszlán Firenze, a Farkasszuka a Pápai udvar.

Nem tekinthetünk el a politikai szemponttól, hisz a túlvilági utazás közben megjelenő alakok közül sokan politikai személyiségek, akiket Dante maga is ismert, tehát kialakult véleménye volt róluk. Az indulatok, a szócsaták érzékeltetik, kivel milyen kapcsolatban állt, vagy ha személyesen nem ismert egyénről volt szó, milyen nézetei alakultak ki róla. A Firenzében zajló pártharcok számos esetben előtűnnek az utazás során. A guelfek és ghibellinek állandó harcban álltak egymással – a guelfek a pápa hívei voltak, míg a másik párt a császárságot támogatta. Dante a guelfek táborát erősítette, bár ez a nézet is kérdéseket vet fel egyes kutatók szerint. Elképzelhetőnek tartják, hogy ghibellin volt.

Meglehetősen bonyolult helyzet alakult ki, amikor „VIII. Bonifác pápa egyre nyíltabban avatkozik be Firenze belügyeibe” (*Kommentár*, 104. o.). A guelfek két pártot képeztek, és a viszonylagos békés időszak után újabb harcok alakultak ki a fehér és fekete guelfek között. „A fekete guelfek (élükön Corso dei Donatival) véres összecsapást provokáltak ki a városban, amelyet levernek, és számos ellenzékít száműznek, köztük a költő barátját, Guido Cavalcantit, aki nem sokkal a száműzetésben kapott maláriában meghal.” (*Kommentár*, 105. o.) Dante, aki ebben az időben a város priorja, maga is megszavazza e döntést. Egy év sem telik bele, hogy a francia csapatok bevonulnak Firenzébe a béketeremtés ürügyén. A pápa a fekete guelfeket segíti hatalomra, akik politikai fordulatot hajtanak végre, és a fehér guelfek legfőbb vezetőit száműzi, köztük Dantét is. Sokáig reménykedett szeretett városába való visszatérésében, de ez nem következett be. Magatartását a túlvilági utazás során nagymértékben meghatározza az elkeseredettség és remény közötti hánkolódása, valamint az, hogy saját pártjabelivel, vagy az ellenzéki pártba tartozó bűnhődővel találkozik.

Különös szellemi kaland számomra, hogy Dantét kétféleképpen lehet értelmezni. Az „én” két személy megtestesülése; az Utazó és az Elbeszélő. Az egyik személyiség a tévelygő hős, aki – mint egy színpadi figura – bejárja a túlvilágot, ő az Utazó, a másik, aki tudatosan elbeszéli, hogy mi történt és történik vele, olykor véleményét, értékítéletét is kinyilvánítja. Néha kiszól a szövegből. Valójában önmagát is szemléli. Már a mű kezdete meghatározza ezt a kettős aspektust; az élményeket gyűjtő, rácsodálkozó, megbor-zongó és egyéb érzelmekkel teli személy, illetve az összegyűjtött tapasztalatokat összeg-ző és elemző Elbeszélő nézőpontja.

Egy ilyen óriási műben nehéz tetten érni az írói üzenetet. A sajátos szerkezeti egy-ségek megnehezítik a központi lényeg megfejtését. Olyan ez, mintha a Biblia könyveit kellene egy súlyos mondanivaló köré elhelyezni. A *Komédiát* nem lehet csupán lírai alkotásnak vagy epikai műnek tekinteni, Dante valamilyen egyedi műfajt hozott létre. Példázatok sokaságán át tudjuk meg, hogy milyen céllal születhetett a mű. Arra kell figyelniünk, hogy milyen útmutatásokat sorakoztat fel a szerző az egyes énekekben, és azokat összegezve, juthatunk el a végső következtetések levonásáig. *Pokol – Purgatóri-um – Paradicsom* – akár az emberiségnek felmutatott boldogság felé vezető út is lehet, illetve, gondolhatunk egy megtisztulási folyamatra és az üdvözülés elérésére. Ám Dante szempontjait nézve politikai iránymutatás is megbújik benne. Vallási meggyőződésének közreadását is tükrözheti. Valójában annyira összetett műről van szó, hogy nem lehet leegyszerűsíteni az alkotói szándékot, mert valószínűleg sokkal több lényegi gondolat található a műben. Ahogy haladunk a jelen felé, annál nagyobb a rálátásunk az írásra, ezért a ma olvasója számára más az üzenete, mint a korábbi korok olvasói számára.

A bűn és bűnhődés a legősbibbi toposzok egyike. Hogy a *Komédiában* miként épül fel a bűnök sorrendisége, egyértelműen a középkori szemléletet tükrözi. Az erkölcs társadalomhoz kötött fogalom, tehát társadalmanként változik a jó és a rossz, a helyes és helytelen cselekedetek megítélése. Az erkölcs eredeti jelentése tágabb kört érintett: általában egy személy magatartási módjára utalt, jelentéstartalma az előtte álló jelzőtől függött (lovagi erkölcs, szerzetesi erkölcs, polgári erkölcs stb.). Dante idejében is hasonlóan történhetett az emberi tettek megítélése. Ezért, hogy a pokoli mélység középpontja felé haladva melyik bűn melyik után következik, az Dante és a középkor szellemiségét

tükrözi. Ezeknek a dilemmáknak a megjelenése a *Kommentárban* úgy történik, hogy a szerzők egy álláspontot fejeznek ki, de nyitva hagyják a kérdést, vagyis érzékeltetik, hogy a további kutatások folyamán még találhatnak olyan tényezőket, amelyek vagy változtatásra kényszerítik őket, vagy még több adalékkal szolgálhatnak, s új információk birtokában kibővíthetik felfedezéseiket.

Az utazás allegorikus-jelképes-metáforikus jelentésben gyakorta előforduló téma az irodalomban. Gondoljunk csak Goethe *Faustjára*, vagy Candide „világutazására”, de talán a Dante-műhöz általam legközelebbinek érzett Madách-tragédiára.

Az *Isteni színjáték* sok alakot mozgat, de ezek az alakok úgy kerülnek egymás mellé, hogy nem számít, élő, valóságos személyek-e, vagy mitológiai alakok, érdektelen, hogy mely kornak a reprezentánsai. Allegorikus alakok, akik a költő (Elbeszélő) kérdéseinek megválaszolásában játszanak szerepet. Hasonló a figurák megjelenése Az ember tragédiájában is, de ott szorosabban köthetők az egy-egy színben belüli eseményekhez, hiszen a 19. századi szerző az egyes korokban zajló eseményeket is példázatként kezeli. Mind az alakok, mind az események gondolatébresztők a két szereplő számára, egy-egy példa valamely gondolati tartalom megerősítésére, bizonyítására. A tényleges szereplők viszik tovább a filozófiai gondolatokat. Tehát a *Komédiában* Dante és Vergilius, a Madách-műben pedig Ádám és Lucifer. Vergilius és a madáchi Lucifer párhuzamba állítható – mindketten kísérők, mindketten a tudást, információt testesítik meg. Állandóan jellemzője az embernek, és változatokban is egylényegű a metafizikai nyugtalanság. „Ez a világgal való lelki per, harc, <<istenkereső láрма>>, elpártolás és visszatérés, <<eltévelyedés>> a bűnök sötét erdejében és a tékozló megtérése, élet és tudás ellentmondása s a megvilágosodás damaszkuszi útja, a saulusi és ágostoni sorsparabola a dantei mű szellemi előzménye.” (Mezei József: *Madách*, 46. o.) Nyilvánvaló, hogy Madách számára a középkori alkotás mind formailag, mind gondolatísága szempontjából mintának tekinthető. Az első meditatív, kétségbeesett utazás, metafizikai útra indulás Dantée. Madáchnak követendő irányt szab.

Azonban az utaztatás szituációja más Madáchnál, mint Danténál. Madáchnál az álom a fikció, lelki utazás, mégis a történelmi korok valóságát példázza. Lucifer érvei arra, hogy miért ne akarja Ádám végigjárni a jövő útját. A bűn és annak következménye árnyaltabban fogalmazódik meg, mint a Dante-mű esetében.

„Szabadon bűn és erény közt

Választani, mily nagy eszme,

S tudni mégis, hogy felettünk

Pajzsul áll Isten kegyelme.”

(Madách: *Az ember tragédiája* XV. szín)

Míg Madách művében végső konklúzió, hogy minden ember szabadon választhat a kétféle útból, addig Dante *Komédiája* azt sugallja, hogy a büntetéstől való félelem határozza meg erkölcsi magatartásunkat. A hazájából kitaszított költő kétségeit, bizonytalanság érzését tükrözi az alkotás. Dante a *Purgatóriumban* már az Erény uralma alatt áll, már csak a tudás érdekli, hitt az erény mindenható erejében. Az Utazó Dante félelmei kétélyei az Elbeszélőben határozott életelvvé, a büntetésben való hitté változik.

Dante óta sokat változott a világ – Lucifer Madáchnál a Tudást jelképezi, a régi kor keresztény költőjénél a bűnök összessége testesül meg benne. A *Komédiában* Vergiliustól kapja az Utazó a filozófiai, metafizikai tanításokat, míg Madáchnál Lucifer tanítja Ádámot. Dante nagyra becsülte Vergilius munkásságát, ezért az *Aeneist* a túlvilági alaszállás előképének tekinthetjük. Mint, ahogy a *Komédiában* Dante és Vergilius között zajló beszélgetés viszik előre a gondolati tartalmat, úgy Madách művében Lucifer és Ádám összecsapásai lendítik előre a folyamatot.

Sok értéke van még a *Kommentár* egyes fejezeteinek, csak néhány kérdésre tértem ki, amelyek engem is továbbgondolásra készítettek. Az értekezésben felbukkanó különös újdonságok okot adnak arra, hogy a kutatók tovább fejteggessék elképzeléseiket, de ez már egy új fejezet.

Hiánypótló tudományos munka született, hisz a hazai dantisztikai kutatásokban először jelent meg a *Pokol* magyar kommentárja. A többszáz oldalas munka előrevetíti, hogy a *Purgatórium* és a *Paradicsom* hasonló értelmezése is elkészül majd. Dante halálának hétszázadik évfordulója alkalmából igazán hozzá méltó tudományos kötet született. A kötetben tanulmányokat megjelentető szerzők a következők: Kelemen János, Nagy József – ők a kötet szerkesztői munkálatait is végezték, Mátyus Norbert, Draskóczy Eszter, Hoffmann Béla, Tóth Tihamér és Berényi Márk.

A mű az ok-okozati összefüggéseket részletekbe menően tárja elénk. A *Komédia* olyan alkotás, amelyhez valamilyen szinten minden embernek köze van. Kinek mi a fontos, a szerint viszonyul hozzá, hisz a mű egy középkori kaleidoszkóp, amelyből mindenki kiválaszthatja a számára érdekes mozzanatokat. A világ egyik legtöbb nyelvre lefordított műve, amelynek az lehet a magyarázata, hogy az egész emberiségre érvényes filozófiai, erkölcsi, politikai, esztétikai gondolatokat tartalmaz. A mai olvasót riasztja terjedelme és bonyolultsága, hisz a jelenre érvényes felfogással a hozzá nem értők nem találják meg benne a szépséget, a gondolatok fontos összefüggéseit. Öröndetes, hogy sok mai fordító foglalkozott az újbóli fordítással, így modern nyelvezettel megírt *Komédiát* olvashatunk. A művet érthetővé teszik a mai emberhez közelebb álló nyelvészeti, stilisztikai és esztétikai fordulatok. A fordítói tevékenységnek nagyon precíznek, komoly filológiai kutatásokra épülőnek kell lennie. Ugyanakkor a fordítások mindig tükrözik az előtérbe kerülő szempontokat, amelyek más olvasatúvá tehetik a művet. Ilyen szempontok például: nyelvi kifejezőerő, esztétikai meglátások, gondolati tartalom minél pontosabb átadása, a mű érthetősége az olvasó számára.

A *Kommentár* olyan mélyreható elemzést tár elénk, hogy a kevésbé avatott olvasó is haszonnal forgathatja, ha vannak átlagos irodalmi, történelmi ismeretei. Az új információk megértéséhez ez elegendő lehet. A szerzők nagy hangsúlyt fektetnek a szövegértelmezésre.

A mű értékét emeli, hogy a *Pokol* összes énekét eredeti szöveggel állítja elénk, amelyre szükség is van, hisz a jegyzetek számos esetben utalnak az olasz nyelvi sajátosságokra. Aki nem tud olaszul, az is láthatja a *Komédia* nyelvi szépségeit, hisz a kutatók felhívják figyelmünket egy-egy kulcsfontosságú jelenségre. A poétikai megoldások eredetiségét, különös szépségét valóban csak az anyanyelven írt műben fedezhetjük fel. Sok szó esik a stílus sajátosságairól, és az észrevételeket komoly, hiteles igazolásokkal támasztják alá.

Az egész mű nézőpontváltásra készlet bennünket, azzal, hogy három felé figyeltet. Az egyik nézőpont Vergilius személye, majd az Utazó Dante és a mintegy összefoglaló aspektust képviselő Elbeszélő Dante. Az énekekhez fűzött értelmezésekben érzékelhető a három személyiség szembenállása, olykor egyetértése, máskor pedig a *Pokol*ban folytatott beszélgetések ontológiai szinten való lebegtetése.

A kötet felépítése világos, végig kitart a meghatározott koncepció mellett. A könyv részének tekinthető a kritikai olasz kiadás fő szövege és annak magyar, szóról-szóra történő átfogalmazása. A szöveghez fűzött jegyzetek a lábjegyzetek szerepét is betöltik, segítenek eligazodni a mű olvasataiban. Az egyes énekeket pedig az értelmező magyarázat követi, amely összefoglaló tanulmányként funkcionál.

„A magyar Komédia-kommentár célja nem lehet más, mint az, hogy a klasszikus, a modern és a jelenkori Dante-kutatások eredményeinek felhasználásával a hazai, az olasz és a nemzetközi értelmezési hagyományokra támaszkodva feltárja és hozzáférhetővé tegye az olvasó számára (legyen szó kutatóról, egyetemi hallgatóról, gimnáziumi diákról vagy laikus olvasóról) a világirodalom egyik legjelentősebb művének fő jelentésrétegeit és jelentésgeneráló mechanizmusait.” (*Komédia* – Előszó)

Ez a gondolatsor különösen megfogott, hiszen tanárként nagyon nehezen sikerült a mű elolvasására motiválni a diákokat. Szeretettel ajánlom minden tanár kollégámnak a *Kommentárt*. A szerzők maguk is sugallják, hogy nem szégyen egy ilyen komplex műhöz támpontokat keresni. Ez is bizonyítja, hogy elkerülhetetlen az „aprólékos értelmezés”, mely közelebb viszi az olvasót a megérteni kívánt alkotáshoz. A műnek olyan sok megfejtendő rétege van, hogy nem lehet eltekinteni az interdiszciplináris vizsgálattól. A *Kommentár* szerzői rendkívüli asszociáció-gazdagságot mutatnak fel, amelyet az intertextualitás segítségével is igyekeznek hitelessé tenni. Az egyenetlenségek ellenére is jelentős tudományos értekezés született, amely a rendelkezésre álló ismereteket, dokumentumokat közkinccsé teszi. Köszönöm a tanárok, diákok és a laikus olvasók nevében.

Dante Alighieri: Komédia I. Pokol – Kommentár
Szerkesztő: Kelemen János ELTE Eötvös Kiadó, 2020.

LENGYEL JÁNOS

MEZŐSÉGI

Versem rímbe zárt rom,
Ormán alpesi korom.
Nő, mint pusztában a gyom,
Mezei irodalom.

FOLYÓIRATSZÁMUNK SZERZŐI

Albert Béla (1942, Budapest) – fizikus, prózaíró, költő.

Almássy Katinka (1943, Penészlek) – költő. Tanulmányait Debrecenben, Budapesten, Franciaországban (Tourban és Párizsban) végezte. Fehér Mária- és Váci Mihály-díjas alkotó. Több kötete jelent meg. Balatonföldváron él.

Bakacsi Ernő (1938, Lajosmizse) – novellista, regényíró. Mérőként dolgozott sokáig, az utóbbi években számos kötete jelent meg. Egerben él.

Balajthy Ferenc (1946, Mór) – költő. Eddig közel húsz könyve jelent meg. A Vörösmarty Társaság tagja. Legutóbb a Kettőskereszt, amelyben összegzi eddig verseinek legjavát. Elsősorban a Vár című folyóiratban olvashatjuk nevét. Székesfehérváron él.

Balázs F. Attila (1954, Marosvásárhely) – költő. Az érettségit követően a gyulafehérvári Hittudományi Főiskolára iratkozott. 1982-ben Bukarestben könyvtáros és műfordító oklevelet szerzett. Dolgozott a marosvásárhelyi Bábszínháznál, volt könyvtáros, majd 1990-ben Pozsonyban telepedett le ahol szerkesztő volt több lapnál, és a Madách Kiadó menedzsere. 1999 és 2001 között a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának az elnöki tisztjét töltötte be. Újságíróként tudósított az RMDSZ és a KMKSZ alakuló kongresszusáról, az első szabad bukaresti és prágai választásokról, a marosvásárhelyi fekete márciusról, Tőkés Lászlóval, Sütő Andrással, Fodó Sándorral és még nagyon sok jelentős személyiséggel készített interjút. 1994-ben létrehozta az AB-ART Kiadót, amely 25 év alatt közel 900 címet adott ki. Első közlése 1969-ben volt a bukaresti Jóbarát folyóiratban, első verseskötete Maszkok címmel a pozsonyi Madách könyvkiadónál jelent meg 1992-ben, és Madách-nívódíjas lett. Többek között a párizsi Európai Tudományos és Művészeti Akadémia, a magyar és a román írószövetségek, valamint a Magyar PEN Club tagja. Rangos irodalmi díjakat kapott világszerte. 25 nyelvre fordították.

Benke László (1943, Újvárfalva) – költő, író. A Hét Krajcár Kiadó vezetője, a Magyar Írószövetség tagja.

Botos Máté – történész. Az ELTE régészet-történelem szakán végzett 1992-ben. A genfi egyetemen szociológiát tanult (1990–1991), majd a párizsi École des Hautes Études en Sciences Sociales-on vallásszociológiát (1995–1996) hallgatott, és szerzett fokozatot. 1995–1998 között a francia kormány ösztöndíjasa volt. Kandidátusi értekezését történettudományból Budapesten, 1996-ban védte meg. 1996 óta a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója. Francia, svájci és amerikai egyetemek vendégkutatója, előadója. Hat éven át a PPKE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar dékánja, a Magyar Rektori Konferencia Bölcsészettudományi Bizottságának elnöke (2014–2019). Jelenleg a PPKE Politológia tanszékének, illetve a Mathias Corvinus Collegium kiadójának vezetője. Tagja az MTA köztestületének, a Politikatudományi Társaságnak és a bécsi Vogelsang Institut-nak. Számos könyv, például a Történettudomány és a történelmi

regény, A politika reprezentációja a kortárs könnyűzenében, írója és szerkesztője, több mint száz publikáció szerzője. Nős, öt gyermek édesapja.

Budaházi István (1951, Mérválajai – 2021, Nyíregyháza) – költő. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja volt, Nyíregyházán élt.

Büki Attila (1948, Szombathely) – költő, író, újságíró, képzőművész. Tagja a Magyar Írók Egyesületének, az Erdi X-ART Képzőművészeti Egyesületnek, a stockholmi Egyetemes Magyar Képzőművészeti Egyesületnek, a Magyar Újságírók Közösségének, a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Létrehozta a büki és ócsai művésztelepnek. Alapító tagja az erdi és a bábolnai művésztelepnek. Lapok szerkesztője, legutóbb a Duna-part című irodalmi, kulturális és társadalmi folyóirat főszerkesztője. Több mint húsz könyve jelent meg, legutóbb A mi időnk című drámakötete. Erden él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Csontos Márta (1951, Győr) – költő, tanár, irodalomtörténész. Tagja a Magyar Írószövetségnek. Legutóbbi kötetei: Zónahatárok (versek), Littera Nova, 2016); Látósögek (versek, Kráter Kiadó, 2018). Budapesten él.

Demse Márton (1943, Klézse) – író, költő, újságíró. A Magyar Újságírók Közössége vezetőségi tagja, a Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja. Több kötet szerzője. Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas és Váci Mihály-díjas. Budapesten él.

Devecseri Zoltán (1948, Csorna) – költő, vasutas-ként, majd nyomdászként dolgozott. Később a szombathelyi főiskolán népművelés-könyvtár-magyar szakon szerzett képesítést. A Magyar Írószövetség tagja. A 2006-os kiskörösi versírópályázat egyik fődíját kapta A XXI. század költője – Nagy Gáspárnak című verséért, Kiss Benedek és Szepes Erika mellett. Négy évtized a versek tükrében; ezt nyújtja nemrég megjelent Zsindeleyszárnyakon című kötete. Jelenleg a Kapuvár közelében lévő Hővey községben él.

Dombi Tinódy László (1958, Szekszárd) – szellemi szabadfoglalkozású író, költő, gyógypedagógiai tanár. Tolnán él. A „Kézjegy” Tolnai Tollforgatók Klubja titkára. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja. Kiadott könyvei: A gömbbe zárt idő – versek és dalszövegek (2017), Pepe és a bandita – mesejáték (2020). Írásai a Kézjegy tolna megyei alkotók 19–23. antológiájában, az Agria, a Napút, a Csendes Sakál, a Hetedik, a Szózat, a Magyar Múza egy-egy számában, az Életünk – az európai magyar katolikusok lapja online társoldalain, valamint több kulturális hírportálon is olvashatók.

Döbrentei Kornél (1946, Pestszentimre) – költő, író. Hosszú ideig a Hítel szerkesztője volt. Kiemelkedő munkásságát több díjjal is elismerték: József Attila-díj, Kölcsey-díj, a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje, Balassi Bálint-emlékard, Báró Eötvös József sajtódíj, Benedek István emlékjúrró, Vitézi Rend érdemkeresztje, Vitézi Rend Nemzetvédelmi Keresztjének Ezüst Fokozata, Alternatív Kossuth-díj. A Magyar Írószövetség tagja. Nemrég megjelent kötet-

ben – Júdás, mint erkölcsi etalon? – az ember, az emberiség egyre romló erkölcsi állapotára mutat rá kiméletlenül. Pomázon él.

Dörömbözi János (1957, Budapest) – író, filozófus. Az ELTE filozófia–történelem szakán végzett 1982-ben. Majd a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán, az Evangélikus Hittudományi Egyetemen és az ELTE-n tanított. Filozófus, történész, könyvkiadó, bölcséleti, klasszika-filológia, pedagógiai és vallástudományi könyvek szerzője, szerkesztője. Legjelentősebb művei: A filozófia alapjai, Filozófiai szöveggyűjtemény, Erkölcsi alapismeretek. Folyóiratokban is rendszeresen olvashatjuk tanulmányait. A Muravidék Társaságnak és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek tagja. Budapesten él.

Dupka György (1952, Tiszabökény) – ukrainai és kárpátaljai magyar író, költő, újságíró, szerkesztő, könyvkiadó, kultúrpolitikus, civilszervezeti vezető, történész és lágerkutató. Nem véletlenül nevezik őt a magyarság napszámosának. Alapítója a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetségnek. Számtalan könyv szerzője és szerkesztője. Egyik legfontosabb munkája az 1990-ben, Botlik Józseffel közösen írt Ez hát a hon... című monográfia. Jelenleg is Kárpátalján él.

Gulyás Miklós Csaba (1967, Nyíregyháza) – költő, író, idegenvezető. Nemrég jelent meg A Notre-Dame lángjai című újabb verseskötete a Rim Könyvkiadó gondozásában (2021). A Kelet Felől, Muravidék, Új Tanu, Agria, Magyar Múza, Ezredvég című folyóiratokban olvashatjuk elsősorban verseit, prózái írásait. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Gödön él.

Horváth Ferenc (1948, Újpest) – író, költő, tanár. Az Eszterházy Károly Egyetemen végzett magyar–orosz szakon. Az Állami Könyvtérjesztő Vállalat előadója volt, majd hosszú ideig tanított a veregyházi általános iskolában. Sakkoktatói vezettségét ma is hasznosítja. Könyvei: A csengelei kunok ura és népe; Képzelmész irtamvai. Veregyházában él.

Istenes Tibor (1972) – Art'húr-díjas költő, író, esztéta, az Art'húr Irodalmi Kávéház szerkesztője. Alkotásai a Litera-Túra Irodalmi és Művészeti Magazin , a Börzsonyi Helikon, a Hetedik.hu és a Lenolaj Irodalmi és Kulturális Műhely, a Palóc föld Irodalmi, Művészeti, Közéleti folyóirat oldalán, valamint különböző antológiákban jelennek meg rendszeresen.

Kalász István (1959, Budapest) – író, költő, szerkesztő, tanár. A Magyar Írószövetségnek és a Magyar Újságírók Közösségének tagja. Részt vesz a Magyar Múza szerkesztésében. Négy önálló kötete, több műfordítása jelent meg, írásaiból tévéfilm készült. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség titkára.

Kiss Irén (1947, Budapest) – költő, tanár. Az irodalomtudományok kandidátusa, az ELTE oktatója. A Magyar Írószövetség tagja. Verset, drámát, regényt egyaránt publikál, közel húsz önálló kötete jelent meg. 2012-ben a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Kovács Sándor (1951, Gyöngyös) – író, helytörténész, múzeumlámpa. Településtörténeti kutatásaival, publikációival hívta fel magára a figyelmet. A nógrádi és hevesi falvak múltja iránti érdeklődése, gyűjtő szenvedélye ma már a Gyöngyössolymoson található és látogatható Tájház és múzeum gazdag anyagában összegződik. Zsellérbirtok címmel adta ki a Rim Könyvkiadó a

szerző első kötetét. A Költők a hegyen elnevezésű, évek óta megrendezésre kerülő irodalmi napok főszervezője és házigazdája. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja. Gyöngyösön és Gyöngyössolymoson él.

Lach Tibor (1964, Nagyszőlős) – író, tanár. Az Ungvári Egyetemen, majd az ELTE-n tanult. Halasztelken tanít. Az Aranykút című első könyve nagy sikert ért el, így már több kiadást is megélt. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Az ötvenkét éves alkotó először publikál a Magyar Múzában. Budapesten és Tökölön él.

Lesnyik László (19...) – író, színművész. Ez az első megjelenése a Magyar Múza című folyóiratban.

Lengyel János (1973, Beregszász) – történész, író, újságíró, publicista. A Magyar Írószövetség tagja, a Magyar Újságírók Közössége elnökségének tagja. 2014-ben megkapta a „Nemzeti Újságírásiért” kitüntetés bronz keresztjét. Eddig tíz kötete jelent meg, az utolsó 2019-ben, Feltámadás Beregszászon. Mitracek úr visszatér címmel. Budapesten él.

Madár János (1948, Balkány) – költő, könyvkiadó, újságíró. A Kelet Felől című irodalmi folyóirat alapító főszerkesztője; a Muravidék, Új Tanu szerkesztője. A Magyar Írószövetség választmányi tagja; a Magyar Újságírók Közössége alelnöke; a MUK irodalmi tagozatának vezetője. Balkány város díszpolgára, Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas alkotó. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség elnöke.

Magyary Hunor (1967, Püspökládány) – író, újságíró, sajtószóvivő. Eredeti neve Marjai László. Verset, mesét, elbeszélést, regényt ír. Eddig tizenhárom könyve jelent meg. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Budapesten él.

Mártonfi Benke Márta (1958, Kunszentmárton) – festő, művészeti író. A Magyar Újságírók Közössége művészeti tagozatának vezetője, a Magyar Múza képzőművészeti rovatát szerkeszti. Rendszeresen vesz részt egyéni és csoportos kiállításokon, a Vásárhelyi Őszi Tárlaton többször szerepelt képeivel. Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas. Kunszentmártonban él. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Mészáros József (1946, Lajosmizse) – író. Budapesten él, a közigazgatásban dolgozott, vezető beosztásban. Az ELTE vers és prózáiról szakon végzett.

Oláh Tamás (1944, Budapest) – költő, író, szerkesztő. Hosszú álom címmel 2010-ben adta közre első verseskötetét. Ezt 2011–2018 között, évről évre újabb könyvek követték, 2019-ben pedig megjelent válogatott verseinek gyűjteménye Elérni az elérhetlent címmel. 2018-ban Magyar Arany Érdemkeresztrel ismerték el munkásságát.

Oros László (1952, Felsőszeli) – író. A Galánta melletti Felsőszeliben (Szlovákia) született, ahol jelenleg is él. Hadmérnöki diplomát szerzett, de főleg az irodalom érdekelt. Még 1977-ben gyűjteni kezdte a az 1918-tól napjainkig megjelent magyar kiadványainkat, és levelezést folytatott az írókkal. Jelenleg hétézer kötet található a gyűjteményében, melynek nagy része a szerzők ajánlásával van ellátva. A könyvtár neve: Bibliotheca Pro Patria. A gyűjteményről eddig több mint harminc újságcikk, rádió- és TV-tudósítás jelent meg. Időnként maga is publikál a sajtóban. Eddig három kötete jelent meg. A Magyar Múzában először jelentkezik. Nemrég lett tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek.

Nagygyörgy Erzsébet (1964, Kecskemét) – költő. Az egészségügy különböző területein dolgozott hosszú ideig, majd gyógymasszörként folytatta. Közben mindig írt, elsősorban verset. A Montázs Magazin állandó munkatársa, szerzője. Újabb az Agria című folyóiratban gyakran olvashatjuk verseit. Magyarok vagyunk Európában címmel jelent meg verseskötete. Tiszakécskén él, ahol nagy hatással van rá a szintén ott élő Buda Ferenc és Böszörményi Gyula költők.

Pardi Anna (1945, Vésztő) – költő, író, újságíró. A Szépirodalmi Könyvkiadó, Magvető Könyvkiadó, Püski Könyvkiadó adta ki könyveit. Verset, prózát egyaránt ír. Minden művéből a magyar érték megőrzésének fontossága sugárzik. Szellemi elődjének és példaképének tekinti Sinka Istvánt, akinek az élete szintén Vésztőhöz kötődik. A Magyar Írószövetség tagja. Budapesten és Vésztőn él.

Pozsgai Györgyi (1954, Szolnok) – költő, író, műfordító, tanár. Az ELTE magyar–orosz szakán, majd a BME közoktatási vezető szakán végzett. A Terézvárosi Szakközépiskolában tanított évtizedeken át. Több, mint tíz könyve jelent meg (versek, tanulmányok). Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Kazinczy Ferenc Irodalmi Társaságnak, a Váci Mihály Irodalmi Körnek. Budapesten él.

Reményi Tamás (1946, Budapest) – költő, író. Az Új verfény című antológia jelentette számára az első nagyobb nyilvánosságot. Több kötete jelent meg. Nemrég lett tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. A Magyar Múzsában először publikál. Dabason él.

Sipos Bulcsu Kadosa (1970, Szigetvár) – református lelképásztor. Református lelkészcsaládban, a harmadik lelkész generáció tagja. Hivatása Jézus Krisztus szolgálatában a ma élő nemzedékek tagjait az üdvösség útjára segíteni. Lelkipásztorként és esperesként szolgált. A Kultúraért Felelős Államtitkárság tanácsadója, majd kabinetfőnöke. Jelenleg az EMMI kormányfőtanácsosa. A Magyar Múza folyóiratban először publikál. Gödön él.

Stancics Erzsébet (1944, Székesfehérvár) – költő, író, kritikus. A Stancics család leszármazottja. Több könyve jelent meg. Legutóbbi kötete: Hatodik érzékel(1); Bíró, Bp., 2016. Budapesten él.

Szántó Mária (1953, Zsáka) – költő, közgazdász. Korán kezdett írni. Verseit különböző lapok, valamint a Kelet Felől, Új Tanú, Muravidék című folyóiratok közölték. Az Arcok és énekek antológiásorozat több darabjában is olvashatjuk. Nemrég jelent meg Tudod, hogy van bocsánat című verseskötete a Rím Könyvkiadó gondozásában. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Budapesten él.

Szunyogh Gizella (1947, Kótaj) – költő, író, közgazdász. Felsőbb tanulmányait pénzügyi, közgazdasági téren szerezte. Évtizedek óta könyvelő irodát vezet. Közben folyamatosan ír. Verseit, prózai munkáit újságokban és a Kelet Felől című folyóiratban jelentek meg. Az Arcok és énekek antológia több darabjának is szerzője. Hamarosan megjelenik újabb kötete a Rím Könyvkiadó gondozásában. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek, amelynek egyben a pénzügyi, gazdasági vezetője. Nyíregyházán él.

Szepezi Zsuzsanna (1956, Dorog) – költő. Tanárként dolgozik, Pomázon él.

Takaró Mihály (1954, Budapest) – író, költő, irodalomtörténész, tanár. Református papi családban született,

ami egész életét meghatározta. A népi, nemzeti irodalom országos híró szövszólója. Kiemelt kutatási területei: Nyíró József, Wass Albert, Sinka István írói hagyatéka, szellemi öröksége. Előadássorozataiban és tv-műsorai-ban egyaránt a magyar értéket tartja a legfontosabbnak. A Magyar Írószövetség tagja. József Attila-díjat kapott 2019-ben. Budapesten él.

Tarjáni Imre (1945, Pusztasomorján) – költő. A Pázmány Péter Katolikus Hittudományi Egyetemen hit-tanárként diplomázott. Kifelé kopogtatás címmel jelent meg verseskötete a Kráter Kiadónál (Pomáz, 2002). Verseit gyakran olvashatjuk a Pannon Tükör és a Vár című folyóiratokban. A Magyar Múzsában most jelenik meg először. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Tapolcán él.

Tóthárpád Ferenc (1958, Szombathely) – író, költő, szerkesztő, andragógus. Dunapart, Hítel, Partium, Kelet Felől és más folyóiratok rendszeresen közlik írásait. Olvashatjuk a Párversek – Vas megyei költők antológiában is (2005). Formai és képi világa a hagyományos költészethez kötődik. Szülővárosában él.

Turbók Attila (1943, Budapest) – költő, újságíró, szerkesztő. Az ELTE bölcsészettudományi karán végzett 1975-ben. Az Ifjúsági Magazin irodalmi szerkesztője volt, dolgozott a Fiatal Művészek Klubjában, kulturális szervezőként a Zeneakadémián, a művelődési ház igazgatójaként Leányfalun. 1980-tól húsz éven át egy börtönügyi szakfolyóirat és a Börtönújság című hetilap szerkesztője. Öt verseskötete jelent meg. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Varjú Zoltán (1974, Komló) – költő, író. Szülővárosában nevelkedett, majd Paks lett az otthona. Műszaki vonalon végezte felsőbb iskoláit. Így az irodalomtól távoli területen dolgozott, mégis folyamatosan írt. Újságokban, folyóiratokban kezdtek megjelenni versei, novellái. Több antológiába is bekerült. A Publió Kiadó gondozásában Christian Crown írói álneven novelláit adták ki. Aztán magánkiadású kötetben versei is megjelentek. Tagja a Cserhát Művész Körnek. Nemrég nyert felvételt a Magyar Nemzeti Írószövetségbe. Paksón él.

Vámos Hang György (1954, Budapest) – költő, képzőművész. Iskoláit Vácon és Budapesten végezte. Fiatal éveiben Vácon egy „avantgarde” csoport tagjaként kezdett írni és festeni. Ekkor vált alaponmává életében az örökös lázadás. Mindezt csak erősítette a Szentendrei „Nadát”-sok, későbbi Vajda Lajos Stúdiósok alkotókörössége, ahova tartozott. Irodalmi téren Rózsa Endre költő volt a legfőbb támogatója, akinek korai halála mindkettőjük karrierjét kettétörtte. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Először publikál a Magyar Múza folyóiratban. Budapesten él.

W. Ábrahám Erzsébet (1962, Szekszárd) – költő, író. Babits Mihály szülővárosában, Szekszárdon látta meg a napvilágot. Első verseit a tekintélyes emlékü irodalmár, Csányi László közzölte. Több kötete jelent meg. Wessely Gábor írónak a felesége. Tolnán él és alkot.

Wessely Gábor (1957, Szolnok) – író, költő, újságíró. Tolnán él, a megye költőit, íróit összefogó Kézjegy klub alapító elnöke, 1993 óta. Sajtó alá rendezett több mint húsz Kézjegy-antológiát, összesen mintegy 150 szerzőnek megjelenési lehetőséget adva. Publikált az elmúlt harminc év során körülbelül negyven lapban, a Ludas Matytól az Élet és Irodalomig. Saját kötete 23 jelent meg.

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

EGY ALKOTÓ ÉLET

A SZOLNOKI MŰVÉSZTELEPEN

Látogatóban Fazekas Magdolna festőművésznél

A Szolnoki Művésztelep legrégebbi lakója, Fazekas Magdolna festőművész tavaly márciusban kapta meg a szakma rangos elismerését, a Munkácsy Mihály-díjat. A megbecsült idős művésznő a kitüntetésnek nagyon örült, viszont az életkorával nem szívesen büszkélkedik. Ám nem hallgathatjuk el a tényeket: Fazekas Magdolna 1958-ban került a Szolnoki Művésztelepre, és több mint hatvan éve itt él és alkot. Már ideköltözése pillanatában megragadta a hely szelleme, és fogva tartja a mai napig.

Fazekas Magdolna (Fotó: Verebes-Nagy Edit)

Nem ő az egyetlen, akit elvarázsolt a szolnoki környezet. Az alföldi város különleges hangulatát elsősorban a Tisza és a Zagyva folyó mesevilágot idéző ártere és annak lenyűgöző természeti miliője adja. Talán ez a magyarázata annak, hogy már a 19. században felfigyeltek a művészek a táj festői szépségére. Az osztrák August von Pettenkofen haditudósítóként és rajzolóként vett részt az 1848–49-es magyar szabadságharcban, és 1851-ben járt először Szolnokon. Olyannyira elbűvölte az itteni táj szépsége, az itt élő emberek kedvessége, hogy minden nyáron visszatért, magával csalogatva osztrák és magyar festőket. Pettenkofen és köre ettől fogva az alföldi város életének, népének, környező tájának ábrázolásával foglalkozott. Az alkotásokon

megjelent a szolnoki téma, s ennek köszönhetően a közéleti érdeklődés is megélné a képzőművészet iránt. A századfordulón létrejött a Szolnoki Művészeti Egyesület, mely az akkori kultuszminiszter, a megye és a város támogatásával két év alatt, a régi szolnoki vár helyén, egy hatalmas park mélyén felépítette a művésztelep tizenkét műtermét. Az 1902-ben alapított szolnoki kolónia ma is működik lehetőséget teremtve az ország kiemelkedő képzőművészeinek az optimális körülmények közötti alkotáshoz.

Pólya Tibor: A Szolnoki Művésztelep, 1925

A telep több mint százéves története alatt sok neves művész lakott vagy vendégeskedett itt. Szolnokon dolgozott többek között Deák Ébner Lajos, Bihari Sándor, Fényes Adolf, Olgyay Ferenc, Mednyánszky László, Koszta József, majd a két világháború között, az 1930-as években Aba-Novák Vilmos is sokszor megfordult a művésztelepen. A vele kezdődő új korszak egyéniségei voltak még Pólya Tibor, Chiovini Ferenc, Pátzay Pál és még sok más átmenetileg Szolnokon tartózkodó művész. Bernáth Aurél az általa vezetett szabadiskola növendékeit is elhozta Szolnokra. A háborúk pusztító éveit és a kisebb szüneteket leszámítva, a művésztelep folyamatosan működött. A szocializmus

Egy régi képeslap a művésztelepről

időszaka alatt Benedek Jenő, Patay Mihály, Bótos Sándor nevét említhetjük, s némi kényszerszünet után a hatvanas években ismét megindult a művészeti élet a telepen. Többek között P. Bak János, Nagy István, Baranyó Sándor, Meggyes László, Antal Ilona, Szabó László és Fazekas Magdolna lettek az új honfoglalók.

Kevesen mondhatják el magukról, hogy életük

nagy részét, több mint hatvan évet egy helyen töltöttek. Fazekas Magdolna életútja példa, és élő bizonyítéka, hogy egy alkotói pálya kibontakozásának alapja lehet a hagyományhoz való hűség, a hazai tájhoz való ragaszkodás, a természetközeli életmód és az emberi közösséghez való tartozás. A Szolnoki Művésztelep ezt az alkotáshoz ideális állapotot teremtette meg a festő számára.

– A Jóisten ajándéka volt, hogy idekerültünk – meséli a művésznő, amikor műtermében meglátogatom. – Egyből megragadott ez a csodálatos környezet. Nagyon megszerettünk itt, a viláért sem mentünk volna sehová. Sajnos, a régi gárdából már senki nincs a telepen. De ez a hatvan év úgy eltelt, észre sem vettem.

– Lélekben az ember változatlan – mondja –, nem érzem, hogy ennyi éves vagyok. Csak az ember teste megöregszik. Ugye, milyen ellentmondás? Én abban is hiszek, hogy az élet nem csak ennyi, hanem van tovább is, a lélek örök.

Kléh János: A Szolnoki Művésztelep, 1910

Zádor István: A Szolnoki Művésztelep kertjében, 1935

Úgy vélem – fejt ki a festő –, nem csak úgy a semmiből születtünk. Hiszen minden egy csoda. Ha csak a virágokat nézem, hány illat, hány forma és szín, már hiszek. Ennyi csoda nem lehet csak úgy magától. Minden meg van tervezve, semmi nincs véletlen.

Fazekas Magdika éppen az elmúlt hetekben töltötte be a 88. életévét, de korát nyugodtan letagadhatná. Arca fiatalos, szelíd mosolya derűt és életkedvet sugároz. Kedvesen invitál

a műteremlakásába, ahová nem régen költözött vissza. Alig ismert rá a régi műhelyére, minden megváltozott.

A művésztelepet a centenárium esztendejében már renoválták, de az elmúlt két évben tetőtől talpig felújították. Óriási munka volt, tudom meg Verebes György festőművésztől, a kolónia vezetőjétől. A munkálatok kezdetén két hét alatt kellett kiköltöztetni a telepet lakókkal együtt. Az átmeneti szállásolás kényelmet-

Költözés után, kicsomagolásra várva

lenséggel is járt, de megérte a fáradozás. Minden megújult. Grafikai műterem és szobrász műhely épült, és kibővült a telep vendégszobákkal, melyek majd az oktatást is lehetővé teszik a telepen. A tizenkét műteremlakás a tér elosztása, a fűtés, világítás tekintetében már a mai kor követelményeinek felel meg.

A Szolnoki Művésztelep pezsgő művészeti életével, a tradícióhoz és a minőséghez való ragaszkodásával már az elmúlt két évtized alatt felhívta magára a figyelmet. Verebes György mintegy húsz éve tagja hazánk legrégebben alakult művésztelepének, 2003 óta pedig a szolnoki csoportosulás vezetője. Irányítása alatt a nagy hagyományú telepet

az ország egyik művészeti központjává emelte, négy éve a kolóniát Magyar Örökség díjjal tüntették ki. A mostani építészeti átalakítással, bővítéssel és a modern funkciók lehetőségének a megteremtésével pedig merőben új, a história könyvek által is jegyzett korszak kezdődött el a telep életében.

Még látni a költözökös nyomait, a lakók egy részénél dobozok

Az új műterem tágas, világos, fenn galériával

halmozódnak, idő kell, hogy minden a helyére kerüljön. Magdikát is megviseli a változás. Méltatlankodik, hogy az átmeneti időszak alatt alig tudott dolgozni, most meg minden idejét a rendrakás tölti ki. Ám megnyugtat, hogy nagyon szép minden, és egyre jobban érzi magát, csak szoknia kell az új állapotokat.

A műterem hatalmas üvegablakai, ajtója a Zagyára néznek, látni a folyó-parton sétáló, bicikliző embereket és a Tabánt, melyet oly nagy lelkesedéssel örökítettek meg a festőtőlők is.

– Sajnos, ez a Tabán már nem a régi – állapítja meg Magdika némi nosztalgiával –, de azért ez is szép. Legalábbis én mindig találok benne szépséget. Örök téma számomra.

A műteremlakás déli oldala a művésztelep parkjára néz. Még téli kopárságában is hangulatos, és a fák között álló, a művésztelep látványához tartozó, bivalyt ábrázoló kőszobor még a hajdanvolt időköt idézi. A hatalmas ablakon kitekintve a vártorony is látható, melyet a művészek emeltek, beleépítve a szolnoki vár köveit. Ez a hangulatos építmény nemcsak az alkotók számára inspiráló. Most, a felújítást követően turisztikai látványosság is, kisebb, kamara kiállításra alkalmas hely, és a tervek szerint később a Zagyva-partról is megközelíthető lesz.

Szakmai konzultáció: Soosr Georgius és Verebes György

A felújított művésztelep grafikai műhelye

Egy festő számára a környezet minden eleme meghatározó. Magdika élénken meséli, mennyire örül, hogy a kenyérsütő pirostető épületét nem bontották le, mert számára nem csak emlék, hanem festéskor jó színfolt a zöldek rengetegében. Közben felidézi, hogy amikor Szolnokra költöztek, a folyó felől a második lakásban éltek a férjével. Mellettük laktak Gácsi Mihályék, Palicz Józsefék, nem messze tőlük Baranyó Sándorék. Jól emlékszik Chiovini Ferencre,

ahogy az idős művész dalián-
san lépdelt ki a művésztelep-
ről. A sok gyerek meg ott ját-
szott előttük, Mészáros Bence,
Szabó Ági, Peti és Imre –
sorolja a művésznő, és nevetve
idézi föl a Baranyó Sándor
kópéságáról szóló történetet.

Arról, hogyan lett festőmű-
vész és hogyan került Szolnok-
ra, Magdika nem csak szavak-
kal számol be. Előveszi a csa-
ládi fotóalbumot, amiből feltá-
rul a múlt. Az album lapjairól
főként a családtagok, a déd-
szülők, a nagyszülők, Magdi-
ka édesanyja, édesapja, testvé-
rei tekintenek ránk, és egy régi fotó őrzi az emléket a budapesti bérháznak, ahol éltek.

Kispesten született – pergeti a múlt lapjait a festőnő -, majd később Budapestre kö-
ltöztek. Hatalmas bérházban laktak, ám ennek az épületnek elől nagy kertje, hátul pedig
óriási udvara volt, és itt mindig rengeteg gyerek játszott. A házuk mellett volt az elemi
iskola, Magdika ott kezdte a tanulást. Már gyermekkorában nagyon érdekelte a zene,
szeretett volna zongorázni. Kilenc éves korában ő maga jelentkezett a polgári iskola
zongora tanfolyamára, majd a szüleitől, akik odafigyeltek gyermekeikre és tehetségü-
ket igyekeztek ápolni, kapott egy zongorát. Úgy véli, már a zene iránti érdeklődésében
benne lehetett a művészet utáni vágyakozás. A polgári iskolában a zenetanulás mellett
már jól rajzolt, majd az óvónőképzőben erősödött meg benne a szándék: a szakiskola

után a képzőművészeti főis-
kolára fog jelentkezni. Első
alkalommal nem vették fel,
de nem csüggedt, beiratko-
zott a Dési Huber Körbe,
ahol Gráber Margit és Fenyő
A. Endre tanították. Modell
után rajzoltak, és rendsze-
sen korrigáltak a tanárai.
Második nekifutásra sikerült
bejutni a főiskolára, ahol
többek között Barcsay Jenő
is tanította, mesterei pedig
Bencze László és Fónyi Géza
voltak. Férjével, Meggyes
László festőművésszel a kép-
zőművészeti főiskolán

A művésztelep kultikus bivalyszobra (Fotó: Nagy Tibor)

A művészek által felépített vártorony mára kiállítóhellyé vált (Fotó: Nagy Tibor)

ismerkedtek meg, és 1957-ben templomban házasodtak össze, mutatja büszkén az esküvőről készült képeket Magdika. A férje megpályázta a szolnoki műteremlakást, és így kerültek mindketten a művésztelepre. Sokakat meglepett, hogy budapesti lány létére vidékre ment.

– Ez az alföldi város egy festő szemével nézve csodálatos volt – magyarázza a művésznő. – A Tabán a maga természetességével és a Zagyva-kanyar összehatásában lehet valami, ami engem is megragadott. Ez a gyönyörű környezet elbűvölt, és festésre indította az embert.

A természeti szépségek iránti vonzalom mély gyökerű Magdika esetében. A fotóalbum lapozgatása közben elmeséli, mennyire szerette a budapesti otthonuk környezetét, a nagyváros adta lehetőségeket, de gyermekkorá legnagyobb élményét mégis a nagyszülőknél, a Fejér megyei Kálozon töltött nyári hónapok jelentették. A falusi létforma, a természetközeli élet mélyen a lelkébe rögzült, látásmódját erősen befolyásolta. Tisztán emlékszik a kálozi élet minden mozzanatára, a vidék hangulatára. Maga előtt látja, ahogy ballagott haza a csorda, szinte hallja, ahogy gágogtak a legelőn a libák, s ahogy az esti harang megszólt. Még mindig érzi a friss tej illatát, amit egy kis kannában vitt haza. A gyermekkorban átélt boldog élményekből, látványokból, hangulatokból formálódott ki a festőnő mai napig tartó, a természet iránt érzett áhítata.

Kilátás a Zagyvára a grafikai műteremből (Fotó: Nagy Tibor)

A művésztelep a Zagyva-partról (Fotó: Nagy Tibor)

– A természet csoda! – magyarázza lelkesen. – Ha körülnézünk, látjuk, hogy csupa csoda vesz körül bennünket. Bevallom – mondja –, engem lenyűgöz a természet, és elragadtatásba esek, ha valami különleges fényt, vagy szép virágot, madarat, fát, víztükröt látok. Enélkül az elragadtatás nélkül nem is született művészet. Azt el sem tudom képzelni, hogy kiagyaljak valamit hideg

fejjel. Számomra az nem művészet. A művészet abból jön létre, ami elbűvöli az embert. És ha ez az érzés működik, akkor fog hatni a kép. Ha az alkotás ugyanezt kiváltja a nézőből, akkor nevezhetjük művészetnek. Meglátok valamit, ami megragad, és érzem, hogy ezt meg kell festeni. Az élményből, a látványból indulok ki, és a kép egyszer csak eljut olyan állapotba, hogy már ő diktál. Kialakul egy belső összhang, amit már csak építgetni lehet.

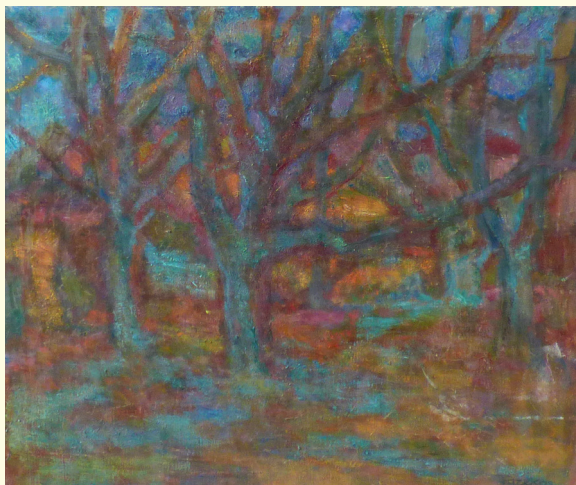

A művésznő a fotóalbum segítségével emlékezik a múltra

Fontos azonban, hogy ez az első nagy érzelem indítsa el a képet, s a műteremben már ezzel a belső töltéssel lehet folytatni.

Miközben Magdika az alkotói folyamatot próbálja szavakkal leírni, a műteremlakás ablakához lépve, kinn, az avarban csipegető kismadarakra mutat.

– Itt vannak ezek a csodás teremtmények! Minden napomat azzal kezdem, hogy kimegyek és magot, vizet adok nekik, majd gyönyörködöm bennük. Egy fehér cica is ide jár, őt is megetetem. Amikor jóllakott, benéz az ablakon, majd egy ugrással eltűnik. De itt ez a hatalmas bokor – hívja fel a figyelmem a műterem ablaktól nem messze lévő

Fák, olaj, 50x60 cm

ágbogas növényre. – Hetek óta izgatja a fantáziám, a kusza ágak rajzossága és a színe is rendkívül izgalmas, alig várom, hogy megfessek. A természet mindig változik, ha csak mindig ugyanazt az egy fát vagy virágot festeném, akkor sem unnám meg, hiszen kétszer nem egyforma semmi. Soha nem lehet kifogyni abból a csodálatból, ami az embert eltölti a természet láttán. A természet nekem teremtett világ – vallja Magdika –, ott érzem a teremtő keze nyomát mindenben. Ez a fantasztikus összhang csak egy nagy szellem műve lehet, s amihez

csak a legnagyobb alázattal lehet viszonyulni.

Mindketten egyetértünk abban, hogy az alkotáshoz nyugalom, rend, lelki harmónia szükséges. Magdika műhelyében egyelőre nem teljesen adottak a körülmények az elmélyült munkához. A tágas, világos műterem a költözés utáni állapotokat tükrözi: a bútorok még nem kerültek a végleges helyükre, s a helyiség nagy részét méretes papírdobozok foglalják el, a képeket még ezután pakolják ki. Magdika állványa sem találta meg a helyét.

Az egyik festőállványon

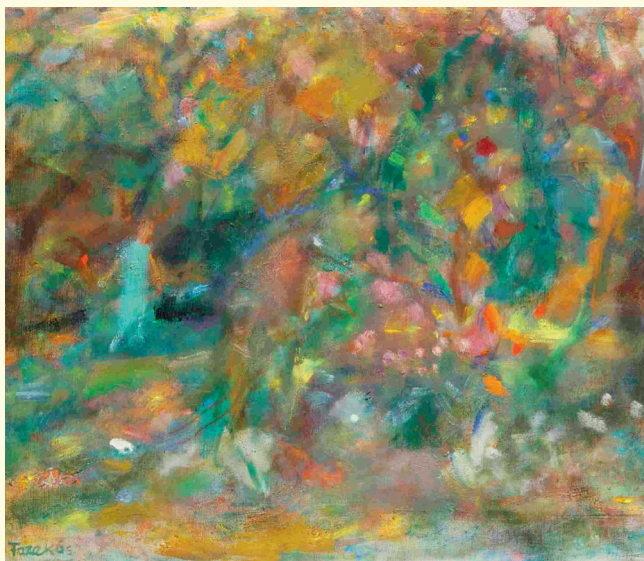
viszont Magdika fiának, Meggyes László Vendelnek a festménye látható. A festőnő lelkében begyógyíthatatlan, szűnni nem akaró fájó seb egyetlen fia korai halála.

– Ezt nem lehet feldolgozni – sírja el magát. – Ő is tehetséges művész volt – mutatja a lendületes, erőteljes színvilágú akvarellt. Magdika számára ereklýe, szent emlék. – Ehhez nem lehet nyúlni, itt marad az állványon – szögezi le.

Ugyanígy őrzi és ápolgatja férje, Meggyes László hagyatékát.

A műterem egy félreeső zugában a szülőktől kapott régi zongora hangolásra várakozva álldogál. Mellette egy-egy régi bútordarab, a múlt századból itt maradt tükör. Az ablakhoz közel egy magyar zászló függ, nem messze tőle pedig egy március 15-e emlékét idéző festmény.

– Szívügyem március 15-e – magyarázza Magdika, majd egy másik festményt vesz elő, melyen két fiatal férfi portréja látható. Könnyes szemmel meséli a történeteket. – Ezzel a képpel két főiskolai társamra, Csűrös Zolira és Komondi Sándorra emlékezem. Az 56-os forradalom alatt a főiskolán voltunk, és úgy előttem van, hogy milyen lelkesedéssel mentünk a Bem rakpartra, majd a Kossuth térre. Amikor azonban bejöttek az oroszok, először körülzárták, majd

Fák, virágok, fények, olaj, 60x75 cm

Portré a festőnő főiskolai társairól, akik az 1956-os forradalom alatt ártatlanul haltak meg

betörték a főiskola épületébe. Lövöldözni kezdtek és ezt a két ártatlan fiút lelőtték. Nem lehet ezt elfelejteni, szörnyű tragédia volt.

Közben a műteremben közös erővel próbálunk egy rögtönzött kiállítást teremteni. Nem könnyű feladat, mert Magdika sem tudja pontosan, melyik dobozban mi található. Sorra kerülnek elő régi és újabb alkotások, néha maga a művésznő is meglepődve kiált fel egy-egy festmény láttán.

Pasztell krétával és olajjal megfestett, érzékeny finomságú portrék bukkannak elő. Szülei, nagyszülei, fia arcképe, és egy-egy ismerős, akinek a személyisége megragadta a festőnő képzeletét. Csak modelltől fest, magyarázza, hiszen nagyon izgalmas egy ember, az arcán keresztül fokozatosan kirajzolódik a lelke. Festés közben minden rezdülés fontos, így bontakozik ki fokról-fokra a személyisége. Mindig izgatta az emberábrázolás, hiszen az ember a természet része, ugyanolyan csoda, mint bármi más élőlény a teremtet világban.

A táj- és a kertrészleteket ábrázoló képeken is fel-feltűnnek az emberek. Legnagyobb részükön a természeti élet egy-egy pillanatát, alkonyatokat, napfényben fürdő fákat, virágokat örökített meg az alkotójuk. A tájban lévő emberek azonban ugyanúgy a természet részei, mint egy növény vagy egy állat. Együtt léteznek a „teremtet világgal”, nem uralják, egyenrangú szereplői, szinte beleolvadva a környezetükbe.

A szolnoki táj mellett Magdikának másik nagy inspiráló témája a mezőtúri vidék.

Alkonyi tájban, olaj, 50x70 cm

Gereblyézők, olaj, 50x60 cm

Hosszú évekig járt férjével együtt a mezőtúri alkotótáborba, ahol sok-sok élménnyel gazdagodott. A képek válogatása közben rámutat azokra a művekre, melyek mezőtúri ihlettségűek. Ugyanaz a belső fény árad szét rajtuk, mint a szolnoki képeken, annyi csak a különbség, hogy ezeken a munkákon kitágul a horizont, a festő tekintete nem akad meg egy közeli fán. Kilép a határba, a kukorica-földek és a legelők fölött megy le a haldokló, vérét hullajtó nap.

A művészettörténeti elemzők szerint a Szolnokon dolgozó művészek nem képviseltek egységes stílust, mindenki szabadon, saját világát megvalósítva alkotott. Mindig együtt dolgoztak itt a realista festők a modern törekvések képviselőivel. Ugyanakkor, ha a művésztelep történetét áttekintjük, látjuk, hogy az egyik meghatározó műfaj a tájkép volt, s az alkotók java része a tájképfestészetet művelte. Már a művésztelep korai korszakában megjelentek a plein air törekvések, melyek kivezették a művészeket a műterem világából a szabadba, és a sötét tónusokat felváltották a fénnel telített színek. A plein air festés további eredménye lett az impresszionizmus, amelynek kései dekoratív változata éppen Szolnokon gyökeresedett meg.

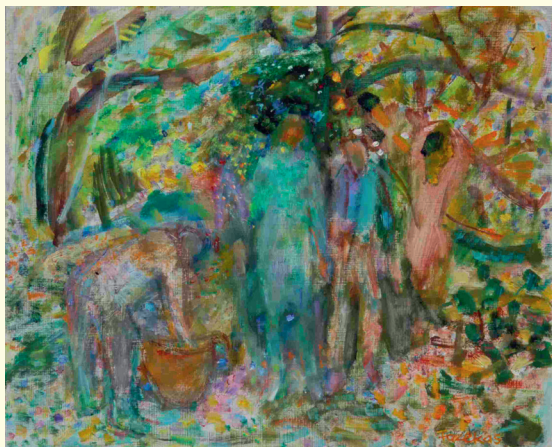
Tavaszi olaj, 100x80 cm

– Soha nem gondolkoztam azon – fejt

ki Magdika –, hogy én milyen stílusban dolgozom. Úgy festek, ahogy belülről jön, soha eszembe nem jutott, hogy valamilyen kifejezőmóddhoz szeretnék igazodni. Az elragadtatás vezeti az ecsetem, minden megszűnik körülöttem, semmi más nem érdekel. Az átélés, amit vissza tudok adni. Ezek a képek mind szívből fakadóan, élményből születtek. Hogy milyenek lettek, mihez kötik, nem az én dolgom.

A műterem mélyéről előszedett, a már régebben készült alkotásokon maga a művésznő is meglepődik. Kissé idegen tőle a sötét tónus, a komorabb színhasználat. A fiatal piktorina a főiskolán tanult mesterségbeli tudással s az elődök mintáját követve indult el festői

pályáján. Mint minden alkotónak, neki is be kellett járnia a kísérletezéssel, keresgéléssel nehezített utat, hogy saját, egyéni hangjára rátaláljon. Fazekas Magdolna képi világa egységes, senki festészetével nem keverhető össze. A tájképek többsége egy-egy impresszió alapján született: a víz látványa, a vízen való tükröződés, egy virágzó bokor, egy gyümölcsteli fa, egy virág vagy éppen egy felröppenő madár váltotta ki a festőnőben az elragadtatást. Erről a varázslatról szól minden kép. Ugyan a valóságos látvány indítja el a képalakító fantáziáját, de a Fazekas Mag-

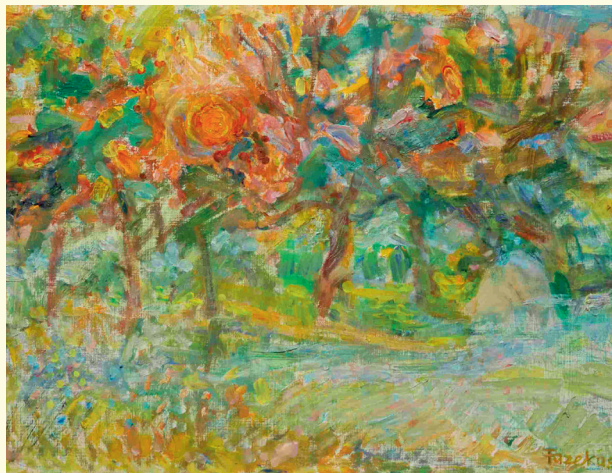
Gyümölcszedők, olaj, 50x60 cm

dolna-művek nagyon távol állnak a realizmustól. A fára, vászonra felhordott színek ritmusából tevődnek össze a tétova formák, s a színek sokféleségük ellenére szinte összeolvadva válnak látomássá. Ettől fogva nem érdekes a kép születésének a helyszíne, nem érdekes az eredeti, konkrét látvány. Nem a tájhoz való hasonlóság teszi hitelessé ezt a festői világot, hanem az eszközök, melyekkel képes a művész belső világát megjeleníteni. Az élénk színek ebben az egyedi festőuniverzumban egyesülnek és belső fénnel világítják meg az időtlené váló, már-már álomszerűen szelíd tájat. A természet iránt érzett áhítat lírával szövi át a víziót, és ezt az érzést szólatatva meg, himnusszá, költészetté varázsolja Fazekas Magdolna festészetét.

Miközben a képek világában merülünk el, a műterem ablaka előtt egy fiatalember ballag el. Kecő Endre festőművész, aki szintén a művésztelep lakója. Magdika integet neki, és rögtön hozzáfűzi, hogy szereti a fiatalokat. Noha általában hasonló életkorú emberek közt szövődik barátság, nem ez az elsődleges szempont, amikor egy művészi csoportosulás létrejön. A szolnokiak esetében még azt sem lehet elmondani, hogy az egyforma látásmód alapján verődtek össze, hiszen ennek a művésztelepnek soha nem voltak egységesítő törekvései. Művészei azonban ma is olyan meghatározó egyéniségei Szolnok városának, mint a hajdan

Árnyékban, olaj, 60x80 cm

Alkonyi fények, olaj, 60x80 cm

volt alkotók, és most is aktív, konstruktív csoportként működnek hagyva a művészi szabadságot és a különféle irányzatok szabad egymás mellett élését.

Ez a szabad, de mégis az otthon biztonságát nyújtó, a valahová tartozás érzését megadó légkör veszi körül az idős festőnőt. Beszélgetésünk elején megállapítottuk, hogy egy művész lélekben nem öregszik. Így Magdika továbbra is gyermeki kíváncsisággal fordul környezete csodái felé, vagyis örök fiatal marad.